

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану

2024

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

2024

УДК 37.013.32

Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану / укладачі
Онопченко Г.В., Онопченко О.В. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України,
2024 Київ – 152 с.

У збірник увійшли авторські розробки, що брали участь у Всеукраїнському конкурсі «Творчий вчитель – обдарований учень» та Всеукраїнському конкурсу-рейтингу закладів загальної середньої освіти по роботі з обдарованими дітьми «Школа – джерело талантів».

Електронне видання призначене для педагогічних працівників усіх ланок системи освіти, магістрантів і студентів.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 37.013.32

© Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024

ЗМІСТ

Борсяк Л. О. Мініпрограма «Психологічна підтримка здобувачів позашкільної освіти та їхніх родин в умовах воєнного стану».....	4
Глядченко Г. В., Юношева І. В., Чернявський С. І. Масовий захід «Військово патріотична гра для учнівської молоді «Патріот»	27
Дзюба Ю. В. Тренінгове заняття «Відновлення власних ресурсів»	47
Левшина О. М., Токар А. А. Надання психоемоційної підтримки учасникам освітнього процесу під час воєнного стану	55
Ляхович Н. В. Рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання англійської мови під час дистанційного навчання в період дії воєнного стану	63
Марченко І. В. Система психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах війни.....	71
Мила О. В. Blended learning як інноваційний підхід під час дистанційного навчання .	78
Миронова Л.М. Навчальна програма: «Майбутній захисник України-2»	93
Переяслова Л. В. Проектно - дослідницька діяльність в початкових класах – ефективний шлях до організації співпраці в системі «батьки - дитина - вчитель» під час дистанційного навчання»	110
Філоненко О. С., Пехотіна А. І., Кириєнко І. В., Черняк Л. О., Пантелієнко А. О., Кочубей К. В. Проект «Емоційний патруль» з теми «Підтримка дітей зі стресовими розладами під час війни»	124
Шевченко О. А., Митрофанова С. А. «Використання арт-технік в роботі з емоційним виснаженням та вигоранням». Заняття-практикум для педагогів.....	131
Шуть Т. В. Виконання практичних робіт з географії під час дистанційного навчання, що передбачають позначення географічних об'єктів на контурній карті.....	139

МІНПРОГРАМА
«ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА
ЇХНІХ РОДИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»

Борсяк Лариса Олександрівна,
Центр творчості дітей та юнацтва
Прилуцької міської ради
Чернігівської області

АНОТАЦІЯ

Психологічний стан та психічне здоров'я під час військових дій є вкрай важливим. Багато людей переживають виснаження, спустошення, тривогу й паніку. Психологи сформулювали корисні поради, як опанувати себе в критичних умовах, як допомогти близьким та підтримувати здоровий психічний стан в критичних умовах. Ми майже справилися з переходом на кардинально новий спосіб життя під час карантину, локдауну...аж раптом - війна. Спочатку була пауза, у всьому та у всіх, потім очікування. Зрештою, ми стали шукати шляхи працювати стабільно та працювати ефективно і показувати нові результати своєї роботи.

На той момент у всіх були більше, ніж високі навички роботи в режимі онлайн. Проте, додався ряд важливих задач:

- Моніторити можливість доступу до інтернету здобувачів освіти;
- Моніторити дітей, які виїхали в інші регіони, інші країни;
- Підлаштовуватися працювати «поміж сирен»;
- Між навчальними завданнями заспокоювати дітей, а і їхні родини;
- Всі педагогічно-психологічні моменти спрямувати переважно на теми поведження під час воєнного стану, самозбереження, надання допомоги;
- Здійснювати регулярну підтримку за допомогою соціальних мереж, груп, офіційних сайтів, персональних ютуб-каналів педагогів.

Телебачення – потужний медіапростір і одна із можливостей надати інформацію, тому нагальним стало питання співпраці з місцевими телеканалами «ТБ Прилуки» та «ТІМ», створили програму «Діалог з психологом», де на сьогодні моїх репортажів понад 30 («Способи самозаспокоєння», «Психологічне підґрунтя на сприйняття нецензурної лайки, що набула розмаху з початком війни», «Чим відволікатися і чим корисним себе зайняти під час війни», «Про важливість обіймів», «Як підготувати дитину до безпечного і комфортного перебування наодинці», «Подолання депресії», «Як обрати для себе психолога», «Про інформаційну війну», «Психіка і свята», «Волонтерство – спосіб самореалізації», «Про напругу та стрес», «Проживання родини окремо», «Ставлення до людей з тілесними вадами після поранень» і інші.)

Мініпрограма включає інтерактивну співпрацю практичного психолога одночасно з усіма учасниками освітнього процесу шляхом залучення їх до тренінгів, ігор, коучингів з різновіковими та змішаними групами ; залучення до соціально-психологічної роботи учасників навчально-виховного процесу, що об'єднуються за спільною проблемою.

Мініпрограма «Психологічна підтримка здобувачів позашкільної освіти та їхніх родин в умовах воєнного стану»

Під час воєнного часу (з березня 2022 року) проводяться систематичні тренінги, психологічні ігри та спеціальні заняття для різновікових груп. Досвід показує, що в результаті залучення до групової роботи родин внутрішньо переміщених осіб та тих, що мали досвід перебування під окупацією, членів родин загиблих, тривожних здобувачів освіти - у кожного з'являються уміння перетворитися на суб'єкта власного життя, здатного собі допомагати, долати труднощі, виявляти самоповагу і довіру до людей, здатну на власний вибір і самопокладання відповідальності. Очевидними є ознаки покращення емоційного стану, поява бажання обирати для себе заняття за інтересами, відновлювати давні хоббі, займатися спортом і собою в цілому.

Значна увага приділяється також залученню старших дітей та педагогів на засадах волонтерства до роботи з важчою аудиторією.

Методи корекції: ігротерапія, арттерапія, проєктивний малюнок, психогімнастика, методи поведінкової корекції.

Засоби корекції: ігри, тренінги, релаксаційні перерви, вправи, бесіди, прийоми неігрового типу, спрямовані на зниження рівня тривожності, онлайн-тренінги, відволікаюча терапія у сховищі під час повітряної тривоги.

Очікувані результати: зниження рівня тривожності, підвищення самооцінки, розвиток комунікативних здібностей, вироблення навичок самоконтролю, адаптації до нових умов проживання і навчання.

Етапи корекції: діагностичний та корекційний

Через 12-15 місяців передбачається також етап оцінки ефективності корекційного впливу.

I. ДІАГНОСТИЧНИЙ ЕТАП

Мета: діагностика особливостей адаптації до нових умов дітей з родин ВПО та загиблих під час ВД; виявлення параметрів, що потребують корекції; формування загальної програми психокорекції.

Корекційна робота проводиться на базі Центру творчості дітей та юнацтва з метою зниження рівня тривожності у здобувачів освіти та адаптації до життя в нових умовах під час воєнного часу.

Робота проводиться окремо за різними паралелями здобувачів освіти. Даний етап припускає індивідуальні заняття.

Зустріч 1 - знайомство і проведення тестування на виявлення підвищеного рівня тривожності (Методика Філліпса та Шкала тривожності Спілбергера).

Зустріч 2 - індивідуальні знайомства з дітьми, що передбачають завоювання довіри, усунення скутості у спілкуванні й остраху говорити про себе. Пропонується виконати малюнок олівцями без певної тематики .

Іноді з особливо зляканими, тривожними дітьми я практикую «**заняття по два**» (приходить разом з близькою людиною).

Зустріч 3 - діагностична вправа «Не подобається — подобається»

Необхідно поділити чистий аркуш паперу на дві половини й записати відповіді на запитання: 1) що мені не подобається у нових умовах; що мені не подобається вдома; що мені не подобається взагалі в житті; 2) що мені подобається у нових умовах; що мені подобається вдома; що мені подобається взагалі в житті.

Важливо дотримуватися послідовності відповідей: спочатку негативні, потім позитивні, показавши, що не так уже й погано все в житті.

Зустріч 4

Пропонується Методика діагностики міжособистісних відносин Т.Лірі, а потім бесіда, мета якої — підготувати психологічно до роботи у групі, заспокоїти його хвилювання, надати впевненості в собі й віри в те, що групові заняття допоможуть подолати труднощі спілкування, непевність, тривогу, страх. Між заняттями іноді я запрошую на співбесіду батьків та педагогів дитини.

Зустріч 5

А. Жестові етюди

Мета: навчитися кращого розуміння людей, передачі своїх думок, почуттів і дій жестами, тренування спостережливості; розвитку фантазії.

Жест - важливий знак спілкування, що допомагає точніше зрозуміти мовця. Кожен учасник одержує завдання передати жестами закінчену ситуацію, включаючи в неї інших членів групи (наприклад, відкриває кран, миє руки, набирає воду в долоні й передає її по колу, закриває кран, отримує залишки води з іншого кінця, струшує руки). Інші учасники групи показують свої ситуації. Наступне завдання — показати колір жестом. Кожен учасник по черзі зображує свій улюблений колір жестами, а всі інші відгадують. При цьому не можна показувати на предмети подібного кольору.

Б. Бесіда «Наші страхи»

Психолог запитує дітей, які емоції для них неприємні. Учасники перелічують негативні емоції і якщо не називають страх, психолог нагадує про нього. Обговорюються особливості емоційного стану, фізіологічні відчуття під час страху (пришвидшення серцебиття, мурашки по тілу тощо).

В. Малювання на тему «Мій страх»

Після бесіди психолог просить дітей подумати, чого вони більше за все бояться, й намалювати свій страх. Це може бути абстрактний малюнок або зображення конкретного об'єкта страху, тривоги. Коли виконання малюнків довершене, діти по черзі пояснюють, що зобразили. Після цього пропонується розірвати аркуш із малюнком на дрібні шматочки і говорити про те, що тепер кожен із них переміг свій страх, що їхнього страху більше не існує, тому що розірвані аркуші потраплять у кошик зі сміттям, будуть спалені й від страхів нічого не залишиться.

Г. Вправа «Слухаємо себе» - у намальованому силуеті людини помітити кольоровими олівцями своє комфортне та некомфортне самопочуття, прокоментувати за бажанням.

Зустріч 6 - робота з асоціативними картками «КРЕАТИВ» (у діагностичному напрямку).

II ЕТАП (КОРЕКЦІЙНИЙ)

Заняття з елементами тренінгу «Корисна психологія на кожен день» (аудиторія – діти)

Мета: сприяти покращенню психологічного клімату в колективі; навчати зняттю напруги, елементам аутотренінгу та саморегуляції; створити оптимальні умови для розвантаження та самопізнання; сприяти підвищенню самооцінки; вчити спокійно планувати майбутнє, самоорганізовуватися; навчати елементам позитивного мислення.

Інвентар: ноутбук, мультимедійний проектор, картки, роздруковки, дзеркальця, бланки тестів та анкет, ручки, маркери, папір, олівці, скотч, скріпки, розфарбовки, папір, ручки, портативна колонка, звукозаписи.

Тривалість: 2 год.

ХІД ТРЕНІНГУ:

1. Вступна настановча бесіда. (3 хв.)

Присутнім коротко повідомляється мета сьогоднішньої зустрічі. Так як на

тренінгу присутні не вперше, про те, що за форма роботи «тренінг» їм не повідомляється.

2. Очікування (2-3 хв.)

Тренер пропонує присутнім «заповнити бутони»: на умовних бутонах із паперу написати свої очікування від тренінгу, що щойно розпочався. Очікування зачитуються та «закріплюються у вазі» букетом. Записи обов'язково підписуються.

3. Правила (2-3 хв.)

Учасниками пропонуються правила на час проходження тренінгу. Ті правила, які приймаються всією групою – записують на великому ватмані маркером.

4. Вправа «Ім'я до настрою» (5-6 хв.) (індійські племена)

Тренер пропонує учасникам подумки заглибитись у теперішній власний настрій, пригадати всі фактори, що на нього впливали протягом сьогоднішнього дня.

- Подумайте, з яким елементом природи, погодним явищем ви зараз можете порівняти свій настрій і назвіть себе ними (як в індійському племені).

Імена презентуються по колу з коротким поясненням свого вибору.

5. Мозковий штурм «Чарівна сила думки» (4 хв.)

Учасникам пропонується подумати про те, що людина не проводить ні секунди без думок, що вирують у її голові. Якщо навіть захотіти, то неможливо «відключити» думки. Думка людини, за доведеннями вчених, матеріальні. Давно перевірено, що якщо повторювати собі по кілька разів на день і щодня «я- поганий», «я-хворий», то з часом обов'язково так і буде. І той, хто не акцентується на негативному - не програмує себе на негативне і має менше проблем і хвороб. А ще свідомість людини не сприймає частку «не»: коли дитині говорять «не лізь до розетки», «не роби цього «...», то дитина сприймає «лізь», «роби». Саме тому бажати треба не «не хворій», а «будь здоровий!».

6. Вправа- афірмація «Запрограмуй себе на сьогодні» (5 хв.)

По колу учасникам пропонується продовжити однакове для всіх речення:

«Я сьогодні обов'язково.(буду, зроблю, стану)», записує на окремих яскравих наліпках, які вдома треба приліпити на видному місці до виконання. По бажанню кожен виголошує свою «сьогоднішню програму» .

Якщо є час, то тут же можна навчати учасників і **користуватися дзеркальцями для швидкої корекції настрою** перед початком важливих подій.

7. Вправа -колаж «Ідеал, до якого я прагну» (8-10 хв.)

Учасники за власним вибором діляться на кілька команд (скільки вийде, з будь-якою кількістю учасників). Усім командам дається однакове завдання: створити із запропонованих матеріалів проект, що б символізував ідеал, до якого прагне команда. Попередньо члени команди мають домовитись про спільний ідеал і лише після цього починати.

Запропонований матеріал: газети, журнали, скріпки, скотч, голки, маркери.

Після створення – з кожної команди обирається 1 учасник, що буде презентувати спільну творчу роботу. Всі проекти виставляються на видне місце до кінця тренінгу.

8. Вправа «Мішень» (3-5хв.)

Учасникам пропонується на маленьких аркушах записати 1-3 власні вади, що на теперішній період життя турбують найбільше. Кожну «проблему» її автор загортає у величезний шмат газети і мнуть руками, намагаючись зробити якомога меншу кулю. Мняти треба сильно, уявляючи, як зникають вади.

Коли всі вади перетворяться на кульки, кожен поцілює ними у зроблену з касетона мішень, при цьому вигукуючи: « ПРОЩАВАЙ !» .

Таким чином діти вчаться програмувати себе на успіх, самотійно справлятися з психологічною проблемою, стають морально стійкішими .

9. Вправа – руханка «Сіамські близнюки» - 4 хв. (пари у тому ж складі виконують завдання рухового диктанту зі зв'язаними руками (ліва + права).

10. Вправа «Парні розфарбовки» 6-8 хв.

Учасники розподіляються на пари, на швидкість зафарбовують запропоновані малюнки, не домовляючись і не розмовляючи між собою.

11. Складання оди- рифмовки собі (за запропонованими словами для римування з індивідуальних карток) – 10 хв.

ПЕРЕРВА 20 хв.

12. Тест «Що ви знаєте про себе, або різні сторони особистості» (10 хв.) - використовується дитячий варіант опитувальника Шмішека для діагностики типу акцентуацій особистості.

13. Вправа « Я через 10 років» (5-10 хв.)

Тренер пропонує учасникам прийняти зручну позу, розслабитись і закрити очі, при цьому уявляючи все, що говоритиме тренер:

- Уявіть себе через 10 років в цей самий час і в цей самий день . Ви – успішна, гарна зовні, щаслива доросла людина. Хто ви ? Де ви? Куди збираєтесь піти? Які люди вас оточують? В що ви одягнені ? Чи подобається ви собі? Що вас здивувало в побаченому?

Учасники відкривають очі та по колу повідомляють із побаченого тільки те, що хочуть. Кожна доповідь закріплюється аплодисментами.

14. Трихвилинний тест- жарт на окремих бланках. (розвантаження)

15. Вправа «Лист собі самому» (5-8 хв.) – програмування на позитив.

Учасники отримують конверти, ручки і чисті аркуші із схематичним зображенням казкового листа. Всім пропонується написати листа самому собі, яке включало б у себе компліменти, численні раціональні побажання, малюнки. Всі листи вкладаються у конверти, підписують адреси і віддають тренеру, який зобов'язується їх відіслати.

16. Вправа « Підсумки» (5 хв.)

На паперових квіточках пропонується записати те, наскільки справдились очікування, чи «розпустились посаджені на початку бутони». Папірці підписуються та закріплюються на бутонах у вазі, якщо справдились очікування і на столі, якщо не справдились.

17. Арт – терапія « Побажання» 6 хв.

Кожен учасник повертається до сусіда, говорить йому побажання та ручкою на руці малює личко, яке буде контролювати настрій господаря протягом дня.

Заняття з елементами тренінгу «Мій внутрішній світ»

(аудиторія - різновікова, батьки + діти)

Мета: психологічна підготовка батьків до подолання проблем спілкування, комунікацій, пристосування до нових умов проживання.

Надати практичні рекомендації щодо підготовки дитини вдома морально, фізично та психічно до навчання. Навчити елементам якісного та результативного спілкування в сім'ї, в колі ровесників, з малознайомими.

Матеріали та обладнання: папір А, маркери, скотч, ручки, кольорові олівці, хусточки, заготовки до тестів та вправ.

Тривалість: 1 год.10 хв.

1. Вправа «Познайомимось» 7 хв.

По черзі, починаючи з тренера, кожному учасникові потрібно назвати себе й сказати щось позитивне про себе. Фразу запропонувати розпочати словами: «Мене звати... Моя (друг, ТАТО, МАМА) про мене сказала (в) б (би), що я...» Для того щоб учасники групи швидше перезнайомилися та були готові для подальшої роботи в атмосфері довіри й симпатії, пропонуємо наступні вправи.

2. Вправа «Нікнейми» 6 хв.

Учасникам пропонується назвати своє ім'я у вигляді нікнейму (клички), що найточніше відображало риси характеру свого власника. Наприклад: Оля – влучний стрілець, Сергій – Швидкий біг, блискавка, ютубер

ОБГОВОРЕННЯ: як можна використати таку гру у повсякденному спілкуванні з дітьми?

3. Вправа «Все було б сьогодні добре, якби не ...» 5-7хв. (авторська)

Протягом 1 хв. тренер пропонує учасникам пригадати сьогоднішній день, всі негаразди, які зіпсували цей день, голосно сказати: «Все було б сьогодні добре, якби не ХРЮ-ХРЮ, ГАВ-ГАВ, КУ-КУ-РІ-КУ (замість виголошування негараздів звуконаслідують тварин)». Після цього подумки «відправити їх в уявний смітник, що автоматично розчиняється у повітрі», при цьому голосно виголошуючи: «Геть!». Вправу

можна виконувати стоячи.

ОБГОВОРЕННЯ: підвести до висновку, що хитрими цікавими вправами і іграми можна виудити з дитини інформацію про те, що її турбує і вона не хоче або не може сказати прямо.

4. Вправа – гра «Мух краще ловити на мед» 8 хв.

Мета: показати, що підхід з позиції сили не завжди є найефективнішим засобом спілкування та спонукання дітей до зміни поведінки.

Розділитися на пари, стати обличчям один до одного, одному члену пари затиснути руку в кулак і тримати його перед напарником. Завдання: якомога швидше розтулити кулак партнера за 10 секунд.

- Чи всім удалося розтулити кулак? В який спосіб? Хто це зробив не з силою, а чемно попросивши?

ОБГОВОРЕННЯ: як можна ефективно замінити фізичне покарання ?

5. Вправа «П'ять добрих слів» 8 хв.

Мета: навчити визнавати право іншого на самовираження, говорити приємні слова, роблячи людину щасливою.

На роздані аркуші покласти свою долоню і обвести. Акуратно обірвати по контуру, що вийшла красива долонька. На долоньці написати своє ім'я. Розділитись на групи за принципом: 1, 2, 3, 4, 5. У своїх групах – колах дати товаришу справа свою долоньку і хай він напише одне добре слово, що характеризує вашого товариша. І так передавати далі, доки долонька не опиниться у вас.

ОБГОВОРЕННЯ: Чи приємно було читати написане про вас?

Цю вправу можна використовувати в сім'ї, де 5 і більше людей (або тих, хто тимчасово проживає разом).

6. Вправа «Штанга» (5-6 років) - 5 хв. Дитина підіймає “важку уявну штангу» (інший уявний важкий предмет) і уявно віддає довірливій особі (частіше батькам). Потім відпочиває. Виконання - по 3-5 разів.

7. Релаксаційна вправа «Квітка доброти» - 15 хв.

Мета: дати можливість учасникам відпочити, розслабитися, відчутти себе добрими, щасливими, розвивати уяву.

А зараз закрийте очі і уявіть, що у вас у руках знаходиться чарівна квітка Доброти-зігриває вас, ваше тіло, вашу душу. Ви протягуєте руку і розглядаєте Квітку Доброти. Якого вона кольору? Запах? Подумки зберіть усю доброту від Квітки Доброти й помістіть у своєму серці. Ви відчуєте, як доброта входить у вас, як зігриває вашу душу, несе радість. Я хочу, щоб сьогодні і надалі ви відчували допомогу Квітки Доброти. І коли у вас неприємності, або погано на душі, можна собі допомогти, тим, що ми робимо зараз: уявити в руках Квітку Доброти і подумки помістити її в своєму серці.

8. Рухова вправа «Зустрічі» 5 хв. (приклад для швидкої адаптації дитини в новому колективі)

II етап: Учасники ходять по кімнаті й за командою ведучого при зустрічі вітаються долонями; коліньми; чолом; боком; ліктями тощо.

9. Вправа для ауторелаксації (АВТОРСЬКА БОРСЯК Л.О.) 7 хв.

*Ми на березі сидим,
Не дрімаєм і не спим,
Над нами хмари пролітають,
Пташки голосно співають.
Дме легенький вітерець,-
Шле привіти до сердець.
Лагідно торкнув промінчик
Кожну щічку і мізинчик,
Стали теплими долоні,
Щічки в кожного червоні.
Літній день зігрів усіх,
Чути звідкись дзвіникий сміх,*

*Водичка в озері хлюпоче,
Босі ноги нам лоскоче.
Нас озерце розважає,
Наші ноги зігриває.
А грайливі горобці
Розкидають камінці,
Вони весело стрибають,
Нас усіх розвеселяють.
Обличчя наші посміхаються,
Помалу очі відкриваються,
Ми веселі і щасливі,
В нас з'явилися нові сили.*

11. Арттерапія «Зроби літачок» 3 хв. (авторська)

Учасники роблять паперовий літачок. На окремих смужках паперу записують проблеми, що перешкоджають якісному і продуктивному спілкуванню з дітьми, приклеюють до літачка або вкладають всередину нього. Запустити літачок геть, являючи при цьому, як відлітають назавжди вказані проблеми.

Заняття з елементами тренінгу для родин внутрішньо переміщених осіб та членів родин учасників АТО і бойових дій «Створи собі комфорт»

Мета: допомогти дітям та родинам, що потрапили в складні життєві обставини, навчати навичкам підвищення самооцінки, комунікативності, розвивати вміння презентувати свої особливі вміння; розвивати позитивні комунікації в групі, вибір і використання учасниками адекватних способів, що допомагають справлятися з поганим настроєм, тривогою. Навчання способам швидкої та комфортної адаптації в нових умовах життя, навчання, праці. Налаштування на якісне спілкування в нерівних можливостях. Формувати толерантне ставлення до людей, що опинилися у складних життєвих обставинах.

Цільова група: сім'ї внутрішньо переміщених осіб, діти з родин учасників АТО, бойових дій, вихованці Центру творчості, що працюють у тренінгах на засадах волонтерства, до 20 осіб.

Тривалість: 1 год.35 хв.

Завдання:

- Створити умови для ефективного міжособистісного спілкування в групі.
- Закріплення навичок самоаналізу, сприяння саморозкриття;
- Організація обговорення в різновікових групах застосовуваних прийомів і способів, що допомагають справлятися з поганим настроєм і вибір адекватних, «здорових», які не шкодять здоров'ю способів.
- Презентація формули гарного настрою, позначення і візуалізація складових гарного настрою на колажі.

Технічне забезпечення: музичний центр, записи пісень, проектор, екран, скотч – 3 шт., ножиці – 3 шт., папір формату А3, А4, ватмани, маркери – 3 упаковки, фломастери – 3 упаковки, екран, проектор.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Учасники сідають на стільці, розташовані по колу.

1. Оргмомент. Привітання учасників тренінгу - 2 хв.

2. Повідомлення теми та мети. – 1 хв.

Слово тренера: «Сьогодні мені хотілося б запросити вас на тренінг, де кожен зможе зануритися в світ гри, відпочинку, комфорту. Наша зустріч присвячена тому, щоб ви познайомилися, знайшли нових друзів, навчитися презентувати власні неординарні вміння. Також ми поговоримо про складові гарного настрою, такого необхідного в нинішній непростий час.»

3. Вправа «Я- такий, а ти - такий» 7 хв.

Мета: знайомство, підвищення і активізація настрою учасників групи, створення умов для підвищення самооцінки, налагодження продуктивного спілкування між незнайомими людьми різного віку.

Учасникам пропоную сісти в коло. Починаючи з себе пропоную всім розказати про себе і свого наступника у колі за зразком: «Я – Сергій, я ..., а ти – Світлана, ти - ...».

4. Прийняття правил групи: 4 хв.

Правила з'являються на екрані.

Кожне правило пояснює учасник групи, що не вперше на тренінгу. Група приймає правило. Обговорення. Голосування.

5. Очікування. Вправа «Яблуня» - 5 хв.

Мета: зорієнтувати учасників на продуктивне спілкування.

Перед учасниками намальоване дерево-яблуня. Всі отримують білі яблуневі квіти, на яких записують свої сподівання від участі у тренінгу. Кожен озвучує очікування та прикріплює квітку на дерево.

6. Вправа «Озвуч фотографію» - 10 хв.

Мета: вчити визначати настрій людини по виразу обличчя, без слів.

Діти отримують фотографії з журналів, каталогів, на яких зображені люди в різних емоційних станах. За мімікою й жестами необхідно визначити емоційний стан цих людей і виголосити їхні внутрішні монологи.

Обговорення: чим корисно вміти визначити настрій людини до того, як почати заводити розмову?

7. Вправа «Тонкий папір» 7 хв.

Мета: переконання учасників тренінгу в тому, що всі люди – абсолютно різні і це нормально.

Даю кожному учаснику по аркушу паперу. Інструкція учасникам: тримайте листок за два верхніх кута прямо перед собою; закрийте очі; робіть те, що я говоритиму з закритими очима: складіть листок вдвічі; розгладьте місце згину; вирвіть шматок паперу з місця згину; складіть листок вдвічі і т.п.

Коли в учасників вийшли маленькі, багаторазово складені листки, пропоную їм відкрити очі і розгорнути листки.

Обговорення: чому у всіх не однакові листки? Чим відрізняються листки?

Підсумок: Всі люди абсолютно різні, навіть тоді, коли вони потрапляють в однакові умови, отримують однакові завдання. І це - цікаво.

8. Арт-гра «Будуємо настрій» (авт.)- 10 хв.

Мета: виявлення здібностей; формування вміння працювати на спільний результат, розвиток позитивної комунікації, згуртування колективу.

Для вправи використовую ватмани ,кольорові аркуші, маркери, нитки.

Учасники діляться на 2 підгрупи, обирають назву своїй команді і виконують спільне завдання: посередині свого ватмана малюють, викладають з ниток спільний дім, де б вони хотіли проводити дозвілля, а навколо будинка створюють колаж під диктовку тренера:

- кожен з вас малюйте свій портрет так, як ви виглядаєте ,коли у вас гарний настрій та самопочуття; домальовуйте тулуб.....руки так, щоб вони трималися за когось із

вашого кола.....ніжки. Додайте до свого образу прикраси, гаджети, аксесуари, якщо хочете. Підпишіть свій образ.

Обговорення: чи подобається вам ваше місце в колі на малюнку? Чи подружилися б ви насправді з тим, кого тримаєте за руку на малюнку? Чому?

А тепер спробуймо побудувати живе коло (по командах) так, як воно виглядає у нас на малюнку.

ПЕРЕРВА 20 хв.

9. Рухова вправа «Подружися руками, подружися ногами» - 7 хв.

Мета: налаштувати учасників на групову роботу, навчати знімати напругу від присутності великої кількості малознайомих людей.

Учасники в колі, пропоную їм стати парами і витягнути карки, на яких написані назви частин тіла, по команді пари «склеюються» обраними частинами тіла.

10. Вправа «Веселі гарбузи» (авторська) - 15 хв.

Мета: навчання навичкам простої арттерапії для домашнього використання.

Кожна родина отримує вирізані великі гарбузи, скотч, клей, гарбузове сухе насіння (трьох кольорів: червоні – мамам, сині – татам, зелені – дітям), фломастери та маленькі паперові гарбузи. На гарбузах роблять липку поверхню за допомогою двостороннього скотчу або клею. Далі пропоную членам родин (щоразу кожен за себе) наклеїти на гарбуз насінинку свого кольору, якщо згодні з наступними твердженнями:

- Як правило, ми снідаємо та вечеряємо всією сім'єю.
- У нас є спільне родинне хобі (улюблене заняття).
- У нас є родинні секрети.
- До нашої родини приходять гості часто.
- Я ходжу в гості з родиною.
- Я люблю, коли всі вдома у вільний час.
- Я беру участь у заняттях, роботі, справах інших членів моєї родини.
- Я люблю готувати приємні подарунки членам моєї родини.

- Для мене надзвичайно важливою є репутація родини.
- Я дуже пишаюся досягненнями членів своєї родини.
- Я щодня піклуюся про добробут членів родини.

ОБГОВОРЕННЯ:

- Подивіться на гарбузи і проаналізуйте, чиїх насінинок найбільше на них.

Пропоную учасникам тренінгу оформити свій гарбуз як оберіг своєї родини: дописати назву, розмалювати, додати ініціали чи прізвище родини тощо.

Далі на умовному гарбузовому базарі кожна родина обирає маленькі гарбузи з написами характеристик родин, які підходять саме їм (але тільки ПОЗИТИВНІ). Дається також можливість вписати власні варіанти в порожні гарбузики.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ: кожній родині обрати одного члена, який презентує в коло свій оберіг – гарбуз, починаючи зі слів «Ми пишаємося, бо наша родина...», а далі використовує підказки з маленьких гарбузиків, вибраних на умовному «гарбузячому базарі» (талановита, щедра, добра, гостинна, щаслива, весела, цікава, неповторна, гамірна, співуча, обдарована, завзята, вихована, яскрава).

11. Вправа «Перехід через провалля» (авторська версія) - 10 хв.

Мета: розвантаження.

Матеріал: хмарки я з картону (40x40), кошики з осінніми фруктами.

Перед кожною підгрупою учасників на підлогу кладуться хмари.

PS: об'єднуються у три команди.

Інструкція: «Я пропоную вам відправитися в подорож, в гори. Перед вами глибоке провалля, в яке можна впасти, якщо оступитися. Треба перебратися через нього, щоб отримати справжні дари осені. Для того, щоб ви могли виконати завдання, вам пропонуються густі осінні хмарки, на яких легко можна утриматися у повітрі. Ви можете вставати на них і йти над проваллям. Але, увага, хмарки без зіткнення з людським тілом залишати не можна».

У разі порушення правил вся команда починає виконання вправи спочатку.

Показую, який саме шлях треба пройти і як можна вставати на хмарки. Важливо стежити за ретельним дотриманням правил. Вправа має бути виконана правильно від початку до кінця. Тільки тоді вона допоможе групі об'єднатися.

Обговорення: Що вам найбільше сподобалося в ході виконання цієї вправи? Що було найважче та найбільше не сподобалося? Що заважало її виконувати? Чи хотілося вам перебратися через провалля швидше, ніж інші учасники? Як ви відчуваєте себе зараз, після того, як вправа виконана?

12. Підсумки. Вправа «Яблуна» - 6 хв.

Учасники отримують паперові яблука, записують на них, наскільки справдились їхні очікування від тренінгу; озвучують очікування та закріплюють на свою квітку на яблуні.

13. Вправа «Побажання по колу»

Учасники в колі, кожен отримує повітряну кулю, надуває і зав'язує. Маркером на своїх кулях учасники малюють або пишуть побажання і вручають свою кульку-подарунок кому захочуть із присутніх. В обмін отримують роздруковану кульку з адресою або телефоном для подальшого спілкування.

Тренінг самоусвідомлення для дорослих та підлітків з родин ВПО (в тому числі і тих, хто перебував під окупацією), з родин із втратами «Нові ресурси»

Щасливий той, хто вважає себе щасливим.

Г.Філдінг

Тренінг призначений для поліпшення взаємин з оточуючим світом і людьми, істотного особистісного розвитку, повернення якості комунікації, для переходу на етап життя в нових умовах, з новими видами зайнятості та ефективного використання власних прихованих ресурсів;

Мета:

- Допомогти відкрити своє «Я», навчати оволодінню ефективними методами контролю та реалізації власної підсвідомості, – розвиток творчого потенціалу;

досягнення емоційного комфорту та внутрішньої рівноваги; налаштувати на вільну атмосферу в колективі, доброзичливе ставлення один до одного, допомогти глибше засвоїти поняття «щастя» та сприяти розвитку унікального вміння володіти ним; опанувати навички практичного самопізнання, сформувані та розвинути настанови на самопізнання та самоусвідомлення.

Тривалість – 3 год.20 хв.

Цільова група – дорослі та підлітки ВПО, з родин із втратами.

1. Вступне слово – 5 хв.

У книжці «Алхімік» Пауло Коельо є епізод, яким можна проілюструвати одне з розумінь щастя: «В одній країні правив цар-мудрець, і всі з'їжджалися до нього за порадою: як стати щасливим. Один юнак теж приїхав за такою порадою. Проте цар, замість того, щоб відкрити хлопцю рецепт щастя, сказав: «Набери в ложку соняшникової олії й обійди з цією ложкою всі палати мого замку, не проливши ані краплі». Коли юнак повернувся, цар спитав: «Чи сподобались тобі картини в моїй галереї? Чи зацікавили тебе книги в бібліотеці? Які в тебе враження від перських килимів, грецьких ваз, дивовижних квітів і водоспадів?» Проте юнак не помітив нічого, бо стежив за своєю ложкою олії. Тоді цар наказав йому знову пройти всюди з ложкою олії і розповісти про все, що захопить його. Юнак знову обійшов замок і був вражений витворами мистецтва і дарами природи, проте він розлив олію. Так ось, щастя — це бачити всю красу навколишнього світу (природи, мистецтва, людської душі) і не забувати про свою «ложку олії».

2. Вправа «Знайомство» - 10 хв.

Мета: налаштувати на роботу, дати можливість показати себе з нового боку.

По колу учасники мають продовжити речення «Я- Оля, я добре вмю....»

Обговорення: Чи всі тут присутні однакові? чи зустрічалися схожі риси, вміння, імена? добре чи погано, що всі люди різні?

3. Розбір правил для успішного спілкування на тренінгу - 5 хв.

Мета: допомогти визначити основні правила спілкування та переконати

використовувати їх у житті.

Пропонуються на екрані правила:

1. Виявляти щирий інтерес до інших. Бути радником, вивчаючи індивідуальні особливості людей. Намагайся зрозуміти людей, подивитися на світ їхніми очима.
2. Не принижувати самооцінку іншого. Пам'ятати, що піклування про самооцінку іншого – найкращий спосіб піклування про власну!
3. Не звинувачувати, не критикувати, не спробувавши зрозуміти іншу людину.
4. Не хвалитися, не демонструвати байдужість до когось, виявляти в комусь гарні риси характеру, хвалити людину.
5. Бути уважним слухачем. Заохочувати інших розповідати про себе.
6. Посміхатися.

4. Очікування – 7 хв.

Мета: допомогти учасникам визначити для себе корисні цікаві сторони заняття, дати можливість зафіксувати їх для себе та зорієнтуватися у діяля їх реалізації.

Учасники записують свої очікування на маленьких камінцях і, озвучуючи, розміщують на намальованому та закріпленому пейзажі.

5. Вправа «Коли у мене поганий настрій ...я» -8 хв.

Учасники пригадують свої відчуття, коли поганий настрій без причин: як поводитися в цей час; чим показати оточуючим, що ви «не в дусі»? Як виглядаєте? Чи впливає такий настрій на ваші плани, складені напередодні?

6. Вправа «Асоціації» - 10 хв.

Мета: Провести асоціативний ряд з поняттям «поганий і гарний настрій», активізація учасників.

Що для вас гарний настрій? Продовжить речення коротко: «Гарний настрій – це...», «Якби я був книгою, фільмом, погодою, музикою..

7. Вправа «Приміняй до своєї професії, хоббі» - 10 хв.

Мета: дати можливість неординарно мислити в ситуаціях, де треба діяти незалежно від бажання.

Набір побутових предметів розбирається учасниками тренінгу по бажанню.

Завдання до всіх: пристосуйте предмет, який тримаєте у руках безпосередньо до своєї роботи, професії. Додаємо історії про свої професії та хоббі.

8. Вправа «Дружні парні-потрійні розфарбовки» - 10 хв.

Мета: вчити синхронно виконувати спільну роботу різної складності, розвивати відчуття відповідальності за спільний результат.

Підлітки мають зафарбувати спільну картинку, тримаючи разом один олівець, маркер. Потім виконують те саме, але вже по три-чотири, а потім п'ять чоловік.

9. Вправа «Пазли мого життя» (авторська) – 15 хв.

Умовні пазли на бланку-заготовці заповнюємо змістом(що на даному етапі життя є важливими складниками життя) і трьома кольорами визначаємо: комфорт, некомфорт і байдужі ситуації. Пропонується вирізати «зайві пазли».

10. Вправа «Обмежені можливості» з аксесуарами або екраном – 8 хв.

Мета: показати учасникам, як непросто справляються з побутовими справами і завданнями люди, що мають фізичні вади.

Учасників тренер об'єднує в пари, які отримують однакові завдання, які по черзі озвучує тренер. Але перед їх виконанням парам по-різному обмежуються фізичні можливості наступним чином: зв'язуються руки, частково зв'язуються ноги, зав'язуються одне, обидва ока, забороняється ходити, вставати та ін.

Завдання для пар: зав'язати шнурки, намалювати щось, гортати книгу, стрибати, їсти печиво, натискати кнопки, зробити паперовий літачок, кораблик.

11. МАЛЮНОК «Моє комфортне місце»- 15 хв.

Учасники отримують папір, фарби, олівці, фломастери на вибір

Мета: навчити мобілізувати власні психологічні ресурси в ситуаціях, що передбачають необхідність зібратися, виконувати невідкладне важливе завдання.

- Пригадайте якесь місце, в якому ви були в реальності і почувалися комфортно. Коли це було? Хто був разом з вами ? скільки часу ви там провели ? які відчуття були у вас тоді? Малюють своє комфортне місце. Навідні питання до малюнка у кожного на

звороті аркуша.

ПЕРЕРВА – 20 хв.

12. Вправа «Хто я?» - 7 хв.

Мета: формування адекватної самооцінки, самоповаги.

Усім пропонується презентувати свою особистість із наголосом на тих якостях, що властиві тільки їм у різні періоди життя.

Напишіть 10 тверджень, продовжуючи фрази: «Вранці я..., ввечері я...з друзями я...на роботі я...в школі я...на святі я ....у душі я...і т.д.»

13. Енергізатор «Де в побуті черпати ресурс» - 8 хв.

Мета: обмін позитивним досвідом.

Вправа пропонується за бажанням.

14. Вправа «Долоня» - 10 хв.

Мета: формування адекватної реакції на оцінювання себе іншими людьми.

Кожен учасник тренінгу на вирізаній паперовій долоні пише своє ім'я, а на кожному пальчику пише свої найяскравіші риси особистості, які хотів би представити всім. Далі «долоні» виставляють так, щоб кожен за формою і кольором міг знайти другу половинку – долоню. За спільними долонями учасники об'єднуються в пари, знайомляться з написами і пробують знайти спільну рису.

Пари, в яких виявились однакові або схожі риси, піднімають руку.

Обговорення: опишіть свої відчуття при об'єднанні в пару з незнайомою людиною, коли це об'єднання від вас не залежало.

15. Вправа «Радості життя» - 10 хв.

Складіть список з 20 пунктів безкоштовних легкодоступних вам радощів.

Озвучуємо по бажанню.

Дається можливість взяти собі на замітку чужі ідеї.

16. Вправа-енергізатор «Картка спільних рис» - 15 хв.

Мета: отримання детальної інформації одне про одного, розвиток позитивної комунікації.

Необхідні матеріали: індивідуальні бланки з питаннями і ручки.

Інструкція: Вам пропонується бланк з твердженнями. Необхідно знайти ці якості в учасників групи. Той, кому підходить дане твердження, розписується навпроти нього. Ваше завдання – проставити якомога більше підписів навпроти даних тверджень.

Хто з присутніх :

Народився в тому ж році що і Ви.

- *Молодший за вас.*
- *Вище вас зростом.*
- *Навчається в тому ж закладі.*
- *Має світліше волосся.*
- *Слухає ту ж музику.*
- *Має очі того ж кольору.*
- *Любить ту ж тварину.*
- *Ім'я починається з тієї ж букви.*
- *Подобається та ж страва.*
- *Подобається такий же вид спорту.....та ін.*

Вправа «Коли у мене чудовий настрій ...я» - 10 хв.

Учасники пригадують свої відчуття, коли гарний настрій без причин.

- Як ви поведетеся в цей час?
- Чи даєте оточуючим зрозуміти, що ви «літаєте на крилах»? Як саме?
- Спробуйте уявити, який у вас вираз обличчя в цей час?
- Чи впливає такий настрій на ваші плани, складені напередодні? Як саме?
- Чи здатні ви в цей час на непередбачувані вчинки?

А тепер спробуємо навчитися декільком прийомам правильного сапоналаштування перед робочим днем: зробити перед дзеркалом собі 2-3 компліменти; одягти щось із улюбленого одягу; з'їсти батончик, цукерку; зробити масаж обличчя, долонь;

- Якщо передусе щось важке чи надто відповідальне, скажіть собі: все вийде!

Творче завдання «Ескіз гарного настрою» - 10 хв.

Мета: Розвиток позитивної комунікації, згуртування колективу.

Інструкція: Кожен задумайте ескіз гарного настрою. Не обмежуйтеся лише в уяві. Намалюйте загальний малюнок, де кожен працюватиме не більше 30-40 секунд. Потім він передає аркуш іншому.

Рефлексія. Кожен намагався внести своє в загальну справу. Ваш ескіз може розповісти про злагодженість у роботі групи.

Руханка «Тісто» 6 хв.

Учасники в колі . руками торкаються того, хто попереду. Під диктовку тренера «роблять тісто» зі свого попередника та виліплюють пиріг.

Вправа – проектування на позитив «Особистісне дерево» 10 хв.

Продовжуючи шлях до самопізнання, пропоную намалювати символічне дерево. Згадаймо, як росте дерево, чим живиться його коріння. Про що може мріяти? Заповнюйте контурне дерево, на якому: коріння – позитивні наявні власні риси автора; стовбур – уміння і навички (спілкування, навчання, хоббі, вміння регулювати емоції, наявність особливих обдарувань тощо); гілки – чого хоче досягти в професії; листочки – риси особисті, які хотіли б у собі розвинути, не зачитувати. Кожен своє проектне дерево кладе в конверт і забирає з собою.

Вправа «Я по-новому» 6 хв.

Мета: вчити програмувати себе на успіх, позитив.

Учасники сидять у колі, кожен продовжує фразу «Якби я жив 100 років тому, я точно був би успішним...(в чому саме). Кожному - оплески.

Рухова вправа «Подружися руками, подружися ногами» (авторська) 7 хв.

Мета: вдосконалення навичок комфортного спілкування.

Пропоную учасникам стати парами і витягнути картки, на яких намальовані частини тіла (лоб, ніс, лікоть, коліно праве, коліно ліве, щока права-ліва).

Пропоную «подружитися» (притулитися) частиною тіла, яку вони обрали. Далі учасники виконують вправу трійками, четвірками.

Авторська вправа «Перефразуй афірмації» 7 хв.

Даю перелік афірмацій (по 1 на вибір) і пропоную «виправити в ній помилку»

Підсумкова вправа «Виберись із ями» - (авторська версія) – 6 хв.

Мета: вивчити стан учасників наприкінці заняття; проаналізувати результативність роботи у тренінговій групі «педагоги + вихованці».

Пропоную кожному учаснику на паперовій повітряній кульці написати, наскільки справдились їхні сподівання, записані на камінцях на початку. По черзі всі озвучують думки, і в разі, якщо справдились – камінець з кулькою піднімається з ями на хмару.

МАСОВИЙ ЗАХІД ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНА ГРА «ПАТРІОТ»

Глядченко Ганна Василівна,

Директор КПНЗ «ЦТКЕУМ
Інгулецького району» КМР

Юношева Ілона Вікторівна,

заступник директора КПНЗ «ЦТКЕУМ
Інгулецького району» КМР

Чернявський Сергій Іванович,

методист КПНЗ «ЦТКЕУМ
Інгулецького району» КМР

«Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується» - так говорив Василь Сухомлинський.

«Патріотичне виховання громадян України – передумова розвитку державності», КОНСТАТУЄМО, що нині, у період глобалізованого, інформаційного, та етнокультурного суспільства, доля людини залежить від духовності й моральності особистості, її порядності та відповідальності.

Ми ВВАЖАЄМО, що актуальність патріотичного виховання юного покоління в сучасності, зумовлюється процесом формування в Україні громадянського суспільства, становлення єдиної нації, а, власне, патріотизм розуміємо як любов до Батьківщини.

Ми ВПЕВНЕНІ, що патріотичне виховання громадян забезпечить цілісність народу України, його національне відродження, об'єднання різних етносів і регіонів країни.

Ми ПЕРЕКОНАНІ, що патріотизм сьогодні є нагальною потребою, оскільки високий рівень патріотизму громадян забезпечить як повноцінний гармонійний індивідуальний розвиток особистості в державі, так і суспільства.

Ми УСВІДОМЛЮЄМО необхідність спільних дій усіх соціальних і державних інститутів, організацій, об'єднань, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, творчих спілок, усіх, хто причетний до виховного процесу дітей і молоді.

В організації виховної роботи у навчальних закладах міста на педагога покладається найвідповідальніша місія: вона полягала і полягає у вихованні покоління, від якого буде залежати майбутнє усієї України.

Тому процес національно-патріотичного виховання є нагальною потребою нашого часу та пріоритетним напрямом освітньої політики району. Шляхами реалізації національно-патріотичного виховання у позакласній роботі є насамперед організація та проведення військово –патріотичної гри «Патріот», ми перед собою поставили мету підготувати учнівську молодь, як самовідданих, свідомих захисників Батьківщини, готових у будь-яких умовах вступити на захист територіальної цілісності та незалежності України.

Формування патріотичних почуттів означає вироблення і зміцнення почуття обов'язку до трудового подвигу в ім'я процвітання своєї держави, прагнення бачити її незалежною. У зміцненні патріотичних почуттів велику роль відіграє героїко-патріотичне виховання, покликане формувати бойовий, морально-психологічний дух, спонукати до фізичного вдосконалення громадянина-патріота, виробляти глибоке

розуміння громадського обов'язку, готовність у будь-який час стати на захист Батьківщини, оволодівати військовими і військово-технічними знаннями, а також вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії народу, його Збройних сил.

Про ідеї, які повинні лежати в основі військово-патріотичного виховання, зазначено в ст.2 Закону України «Про Збройні Сили»: військово-патріотичне виховання здійснюється на національно-історичних традиціях народу України.

Патріотизм учнівської молоді повинен ґрунтуватися на знанні історико-культурних традицій, народу, героїзм його захисників, воїнів Київської Русі, українського козацтва, січових стрільців, тощо.

Кожен учень, має бути патріотом України. Головне у військово-патріотичному вихованні учнівської молоді – це відродження духовності та моралі, що базується на системі загальнолюдських цінностей і вбирають у себе національні, культурні, професійні та інші інтереси щонайширших верст населення.

Готуючись до проведення військово – патріотичної гри «Патріот», ми перед собою поставили мету підготувати учнівську молодь, як самовідданих, свідомих захисників Батьківщини, готових у будь-яких умовах вступити на захист територіальної цілісності та незалежності України.

У основу військово-патріотичної гри «Патріот» було положено виховання в учнівської молоді свідомого виконання свого громадянського обов'язку, вірності військовій присязі, формування духовної і психологічної готовності воїнів зі зброєю в руках захищати Українську державу; виховання морально-бойових якостей, активної реакції на бойові ситуації, готовності до суворих іспитів та самопожертви в ім'я України та її народу; формування ведучих мотивів до оволодіння військовими знаннями, високого рівня фізичної підготовки та витривалості; розвитку загальнолюдських цінностей, національної гордості, культури міжнародних відносин, морально-психологічних якостей громадянина-патріота. Діти, беручи участь у цій грі, розширюють свої уявлення про історію країни, її збройні сили, отримують знання з надання першої медичної допомоги, навчилися діяти у випадках стихійних лих та

надзвичайних ситуацій, а головне – навчаються любити та захищати свою Батьківщину.

В Інгулецькому районі військово-патріотична гра «Патріот» проводиться щороку. Поряд із великим інтересом до гри, учні демонструють у процесі підготовки до неї емоційне піднесення та творчий підхід до реалізації поставлених перед ними завдань. Це допомагає підліткам проявити себе як особистість, здобути впевненість у собі та знайти своє місце в житті, примірявши до себе шляхетну професію захисника Батьківщини.

Метою гри є створення умов оновлення змісту, збагачення форм і методів військово-патріотичного виховання дітей та підлітків.

Завданнями гри є:

- патріотичне виховання молоді;
- залучення батьків до об'єднання зусиль з військово-патріотичного виховання;
- різносторонній розвиток молодих людей, виховання громадянськості;
- відродження та підвищення престижу військової служби;
- підготовка юнаків до служби у збройних силах України;
- створення атмосфери товариської взаємодопомоги та виручки;
- фізичне вдосконалення, військово-прикладна та технічна підготовка учнів;
- психологічна підготовка до подолання труднощів, вироблення навичок та здатності діяти в екстремальних ситуаціях.

Методи та прийоми взаємодії з дітьми:

- проблемна ситуація;
- спільне обговорення;
- пошукова діяльність дітей;
- практична діяльність дітей;
- аналіз та оцінка діяльності;

Учасниками гри є учні закладів загальної середньої освіти. Команди комплектуються з учнів 6 – 8 класів та 9-11 класів.

Роль головного судді виконує методист КПНЗ «ЦТКЕУМ Інгулецького району» КМР.

Час та місце проведення: гра проводиться на протязі 3-ох днів на території Широківського лісового масиву.

Принципи підготовки цього виду змагань, як гри, в основному співпадають з вимогами підготовки будь-якого виду змагань, але поруч з цим мають і свої специфічні особливості. На цій специфіці ми і зупинимось. Воно повинно відповідати таким вимогам:

Створити організаційний комітет по підготовці і проведенню військово-патріотичної гри «Патріот».

→ Підготувати положення про проведення військово-спортивної гри (додаток 1)

→ Провести установчий семінар для суддів (додаток 2).

→ Розробити робочий план підготовки військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот» (додаток 3).

→ Розробити програму проведення військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот» (додаток 4).

→ Розробити умови по забезпеченню техніки безпеки під час проведення військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот» (додаток 5).

→ Розробити сценарій відкриття та закриття військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот» (додаток 6).

→ Наступний крок підготовки - це розробити умови проведення військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот» (додаток 7).

→ Також дуже важливе питання підготовки - це добір суддівської бригади, актуальне на будь-якій дистанції, в цій грі грає дуже велику роль, бо треба звести до мінімуму кількість протестів, щоб не заплутатися при підведенні підсумків, і дуже зростає роль суддівської бригади на кожній дистанції, яка крім звичайних функцій,

повинна дуже швидко підраховувати результат (додаток 8).

→ Для відкриття та закриття військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот» потрібна площадка, на якій можна б було встановити флагшток, підключити необхідну апаратуру.

→ Для старту-фінішу, для кожної дистанції окремо, необхідна галявина, біля якої можна розмістити команди - учасники. Для всіх таких дистанцій потрібно знайти необхідні умови.

→ В районі старту повинен бути відносно рівний майданчик.

→ Можливість виділити місце для глядачів та учасників, які закінчили виступ. З цього місця повинно бути видно старт-фініш, найближчі можливості попадати на дистанцію, тобто бажано, щоб це місце було відділено від дистанції природною межею (просіка, рівчак).

За кількістю команд складається маршрут проходження конкурсних завдань та змагань.

Підсумки підбиваються після здачі всіх маршрутних листів командами. Переможці визначаються за сумою набраних балів та нагороджуються грамотами.

Члени команд, які беруть участь у грі повинні бути практично здорові, не мати медичних протипоказань, повинні прослухати лекцію з техніки безпеки, а також володіти теоретичними знаннями та практичними навичками.

Під час підготовки до гри та проходження етапів:

- створюється атмосфера товариської взаємодопомоги та виручки;
- відбувається виявлення лідерських та організаторських якостей учнів;
- залучаються батьки до військово-патріотичного виховання підлітків;
- підвищується престиж військової служби.

Перед початком гри організатори проводять спільні наради з заступниками директорів шкіл та педагогами організаторами де обговорюють правила проведення та необхідні інструкції щодо підготовки особового складу та спорядження для участі у грі.

Кожний молодий юнак і кожна молода дівчина повинні розуміти, що безпека Батьківщини зумовлюється не тільки зміцненням нашої військової організації, а й їх особистою участю в підготовці до захисту Батьківщини.

І сьогодні ми ЗАКЛИКАЄМО культурно-освітні та наукові установи, державні структури, громадські об'єднання й організації відійти від використання системи шаблонних масових заходів впливу на особистість, що може призвести до формального патріотизму.

Ми АКЦЕНТУЄМО УВАГУ на необхідності патріотичного виховання на всіх ступенях освіти: дошкільної, середньої, професійної, вищої – та в системі позашкільної освіти.

ВИСНОВОК

Загальновідомо, що одним із обов'язкових елементів державності будь-якої країни, атрибутом її самостійності, суверенітету, а також суб'єктом міжнародного життя, до сьогодні залишаються Збройні Сили. Вони виконують одну з найголовніших функцій держави - захисну.

Готовність Збройних Сил України до виконання своїх функцій значною мірою залежить від її особового складу, зокрема підготовленості молоді. Ефективне та якісне виконання молоддю цього громадянського обов'язку можливе лише за наявності в неї початкових знань, умінь і навичок. Враховуючи всі нововведення, організатори гри «Патріот» зробили спробу відтворити їх під час змагань.

Адже, захищати Вітчизну — це справа для справжніх громадян своєї держави!

Військово-патріотична гра «Патріот» для учнівської молоді була організована з метою вдосконалення фізичної і морально-психологічної підготовки молоді, залучення молоді до форм активного відпочинку, пропаганди здорового способу життя, підтримки молодіжного руху. Все дійство за програмою гри розпочинається на території Широківського лісового масиву. Учасники гри на різних етапах змагань мусять показати себе вмiлими та швидкими у військово-спортивній естафеті, з

одягання захисного комплекту, на «Стежці розвідника», а це ще 8 складних етапів - зняття намету, подолання «Мишоловки», спуск по схилу, переправа через болото, скелелазіння по схилу, маятник, переправа через рів на паралельних мотузках, встановлення намету. Особливо цікавим, звичайно на нашу думку, стала переправа на катамарані на протилежний берег озера з метою врятування «умовного потерпілого». Крім того, у завдання гри також входили вміння швидко і правильно у польових умовах розпалити вогнище, випустити бойовий листок, показати себе чудовими кулінарами у приготуванні солдатської каші.

Таким чином, в своїх методичних рекомендаціях, ми зупинились на основних моментах проведення, який вважаємо цікавим засобом урізноманітнювати змагання, добре розуміючи при цьому великі можливості удосконалення проведення цього виду змагань; тому ми будемо вдячні усім, хто побачить шляхи розвитку таких дистанцій і надасть свої критичні поради.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Блохін, О. В. Спорт як засіб патріотичного виховання та формування здорового способу життя особистості / О. В. Блохін // Вища освіта України. – 2012. – № 4. – С. 59-71.
2. Гавриш, Н. Національне виховання учнівської молоді / Н. Гавриш, Г. Ситник. – К.: Шкільний світ, 2011. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
3. Ганник, Н. Виховуємо патріотів / Н. Ганник // Палітра педагога. – 2009. – № 4. – С. 6-7.
4. Дубицький А. Е. Медицина катастроф. – Київ: Здоров'я, 1993. – 98 с.
5. Депутат О. П. Цивільна оборона: підручник / О. П. Депутат, І. В. Коваленко, І. С. Мужик. – Вид. 2-ге, доповн. – Львів: Афіша, 2001. – 190 с.
6. Кіяшко, Л. Сучасні напрями патріотичного виховання учнів / Л. Кіяшко // Школа. – 2011. – № 4. – С. 43-45.
7. Коломоєць, Г. Всеукраїнська військово-патріотична спортивна гра

«Зірниця»/ Г. Коломоєць // Заступник директора школи. – 2012. – № 4. – С. 30-36.

8. Марченко, С. За честь, за славу, за народ: школа юних патріотів. Готуємо до захисту Вітчизни / С. Марченко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 4. – С. 106-108.

9. Методичні рекомендації щодо надання долікарської допомоги потерпілому в екстремальних ситуаціях. – НМЦ ЦЗ та БЖД Тернопільської області, 2007. – 102 с.

10. Набока, Л. В. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді / Л. В. Набока // Виховна робота в школі. – 2007. – № 9. – С. 26-29.

11. Наровлянський О.Д., Наровлянська М.Д., Пустовойт В.О. Шкільний туризм . – К .: Шкільний світ - 2009.

12. Соколов, В. Д. Військово-патріотичне виховання: організація та проведення конкурсів / В. Д. Соколов // Основи захисту Вітчизни. – 2010. – № 4. – С. 3-64.

13. Сухомлинський, В. Вислови мудрого вчителя В. Сухомлинського про патріотичне виховання, про виховання громадянина / В. Сухомлинський // Позакласний час. – 2008. – № 10. – С. 57-59.

ДОДАТКИ

ДО МАСОВОГО ЗАХОДУ ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНА ГРА «ПАТРІОТ»

ЗМІСТ

Зміст

Положення про проведення військово-патріотичної гри серед учнівської молоді «Патріот»

Програма проведення установчого семінару щодо організації та проведення військово-патріотичної гри «Патріот»

Робочий план підготовки до військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот»

Програма проведення військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот»

Умови забезпечення техніки безпеки учасників військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот»

Сценарій відкриття військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот»

Сценарій закриття військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот»

Умови проведення військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот»

Проходження дистанції «Стройова підготовка»

Проходження дистанції «Військово-спортивна естафета»

Проходження дистанції «Стежка розвідника»

Проходження дистанції «Орієнтування»

Проходження дистанції «Водний десант»

Проходження дистанції «Пост цивільного захисту»

Конкурс «Оформлення наметового містечка»

Конкурс «Випуск бойового листа»

Картографічний матеріал що буде використовуватися в ході гри

Склад головної суддівської колегії військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот»

Додаток 1

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ ГРИ СЕРЕД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ «ПАТРІОТ»

I. Мета і завдання

Військово-спортивна гра проводиться з метою вдосконалення фізичної і морально-психологічної підготовки молоді.

Завдання:

- активізація оборонно-масової роботи серед молоді;
- залучення до заняття з військово-прикладних видів спорту.

II. Керівництво

Загальне керівництво військово-спортивної гри здійснює оргкомітет.

Безпосередньо проведення змагань покладається на головну суддівську колегію.

Головний суддя гри – Чернявський С.І.

III. Місце і термін проведення

Змагання по програмі військово-спортивної гри проводяться в 2 етапи:

1 етап – підготовка учасників змагань в навчальних закладах, відбірковий тур;

2 етап – змагання проводяться в Широківському лісовому масиві, біля озера .

IV. Учасники змагань

Змагання по програмі військово-спортивної гри проводяться по групам (відділенням), учасники не старше 18 років.

Склад команди – 11 чоловік, з них – 1 командир команди.

V. Програма і умови проведення

Змагання проводяться за наступними напрямками і оцінюється максимально за балами:

1. Стрйова підготовка – 240 балів;
2. Військово-спортивна естафета – 300 балів;
3. «Стежка розвідника» - 300 балів;
4. «Орієнтування» – 300 балів;
5. «Водний десант» - 300 балів;
6. Пост цивільної оборони – 220 балів;
7. Оформлення наметового містечка, приготування їжі;
8. Випуск бойового листка – 180 балів.

5.1. Стрйова підготовка

Бере участь вся команда, форма одягу парадна. Оцінювання за 5-ти бальною системою:

- доклад командира відділення;

- зовнішній вигляд;
- подача команд командиром;
- рух стройовим кроком;
- проходження з піснею.

5.2. Військово-спортивна естафета

Приймає участь 6 чоловік. Форма одягу – спортивна.

Етапи:

1 етап – купини;

2 етап – спорядження магазину АК (автомат Калашникова);

3 етап – стрільба з пневматичної гвинтівки

a) 1-ий і 2-ий учасники стріляють стоячи;

b) 3-ій учасник стріляє з коліна;

c) 4-ий учасник стріляє лежачи;

d) 5-ий учасник стріляє в протигазі;

e) 6-ий учасник стріляє з носилок, на яких його транспортує команда між етапами.

За не збиту мішень учасник отримує 30" штрафу, який сумується до загального часу команди

4 етап – кільцеброс (кількість набраних очків переводиться в час і віднімається від загального часу команди).

Естафетною паличкою слугує протигаз.

5.3. «Стежка розвідника»

Приймає участь 6 чоловік. Форма одягу спортивна.

Етапи:

1 етап – зняття намету;

2 етап – подолання «Мишоловки»;

3 етап – спуск по схилу;

4 етап – переправа через болото;

5 етап – скелелазіння (підйом вільним лазінням по схилу);

6 етап – маятник;

7 етап – переправа через рів на паралельних мотузках;

8 етап – встановлення намету.

5.4. «Орієнтування»

На цій дистанції удосконалюються туристські навички, техніка і тактика руху на місцевості, вміння орієнтуватися, тобто якості, необхідні туристу на маршруті.

5.5. «Водний десант»

Приймає участь 6 чоловік.

Зі старту команда бере катамаран і переправляється на протилежний берег. Кидає рятувний кінець (рятує умовно потерпілого).

Кожне попадання – 10 балів: 1 бал - 1".

Кількість набраних балів буде відраховуватися від загального часу команди.

Врятувавши потерпілого, команда повинна фінішувати в місті старту.

Додаток 2

ПРОГРАМА ПРОВЕДЕННЯ УСТАНОВЧОГО СЕМІНАРУ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ ГРИ «ПАТРІОТ»

до 10.00 ~ Реєстрація учасників семінару

*Адміністрація
КПНЗ «Центр туризму,
краєзнавства та екскурсій учнівської молоді» КМР*

10.00-10.15 ~ Брейк-кава

10.15-10.25 ~ Вступні уваги. Відкриття семінару-практикуму

*Глядченко Ганна Василівна,
директор КПНЗ «Центр туризму,
краєзнавства та екскурсій учнівської молоді» КМР*

- 10.25-10.40** ~ «Патріотичне виховання молоді в новітній історії України з використанням інноваційних методів – шляхом патріотичних ігор»
*Глядченко Ганна Василівна,
 директор КПНЗ «Центр туризму,
 краєзнавства та екскурсій учнівської молоді» КМР*
- 10.40-11.00** ~ «Попередні умови проведення військово-патріотичної гри «Патріот»
*Чернявський Сергій Іванович,
 методист КПНЗ «Центр туризму,
 краєзнавства та екскурсій учнівської молоді» КМР*
- 11.00-11.10** ~ «Техніка безпеки під час проведення військово-патріотичної гри «Патріот»
*Камінський Юрій Михайлович,
 керівник гуртка КПНЗ «Центр туризму,
 краєзнавства та екскурсій учнівської молоді» КМР*
- 11.10-11.45** ~ «Організація суддівства під час гри «Патріот»
*Галіченко Геннадій Григорович,
 керівник гуртка КПНЗ «Центр туризму,
 краєзнавства та екскурсій учнівської молоді» КМР*
- 11.45-12.10** ~ Обговорення умов проведення військово-патріотичної гри «Патріот»
*Чернявський Сергій Іванович,
 методист КПНЗ «Центр туризму,
 краєзнавства та екскурсій учнівської молоді» КМР*
- 12.10-12.30** ~ Індивідуальні консультації
*Чернявський Сергій Іванович,
 методист КПНЗ «Центр туризму,
 краєзнавства та екскурсій учнівської молоді» КМР*
- 12.30-12.40** ~ Питання-відповідь
- 12.40-13.00** ~ Підведення підсумків. Роз'їзд учасників

РОБОЧИЙ ПЛАН
ПІДГОТОВКИ ДО ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ
ГРИ ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДИ «ПАТРІОТ»

№ пп	Назва заходу	Термін проведення	Відповідальний	Примітка про виконання
1.	Розробити умови проведення гри	серпень	методист ЦТКЕУМ	
2.	Створити ГСК гри (попередньо), та суддівські бригади	серпень	методист ЦТКЕУМ	
3.	Розробити умови проведення гри, забезпечити роботу мандатної комісії, підготувати необхідну документацію для проведення гри	вересень	директор ЦТКЕУМ, методист ЦТКЕУМ	
4.	Затвердити ГСК	вересень	голова комітету з фізичної культури і спорту виконкому Інгулецької районної у місті ради	
5.	Підготувати урочисте відкриття та закриття лінійки. Забезпечити музичне оформлення		директор ЦТКЕУМ, відділ молоді виконкому Інгулецької районної у місті ради	
6.	Вирішити питання розміщення суддів, спортсменів, освітлення, водопостачання, санітарно-гігієнічні умови на базі Широківського лісового масиву	вересень	директор ЦТКЕУМ, методист ЦТКЕУМ	

7.	Організувати медичне забезпечення під час гри	вересень	відділ молоді виконкому Інгулецької районної у місті ради	
8.	Підготувати матеріально-технічне обладнання для проведення гри	вересень	методист ЦТКЕУМ	
9.	Зустріч учасників гри та розміщення		директор ЦТКЕУМ	
10.	Забезпечити роботу коменданта		директор ЦТКЕУМ	

Додаток 4

**ПРОГРАМА
ПРОВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ ГРИ ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ
МОЛОДІ «ПАТРІОТ»**

<i>16 ВЕРЕСНЯ</i>	
<i>до 20.00</i>	→ Заїзд команд, розміщення учасників. Проходження мандатної комісії.
<i>20.00</i>	→ Нарада представників команд з ГСК
<i>22.30</i>	→ Відбій
<i>17 ВЕРЕСНЯ</i>	
<i>7.00</i>	→ Підйом
<i>8.00-9.00</i>	→ Сніданок
<i>10.00-10.30</i>	→ Урочистий парад відкриття гри
<i>11.00-19.00</i>	→ Змагання на дистанціях: <ul style="list-style-type: none"> - Стрйова підготовка - Військово-спортивна естафета - Стежка розвідника - Орієнтування - Водний десант

14.00-14.30	→ Обід
19.00-20.00	→ Вечеря
21.00	→ Нарада ГСК з представниками команд
22.30	→ Відбій
18 ВЕРЕСНЯ	
7.00	→ Підйом
8.00-8.00	→ Сніданок
8.00-13.00	→ Змагання на дистанціях: <ul style="list-style-type: none"> - Пост цивільного захисту - Оформлення наметового містечка - Випуск бойового листа
14.00-14.30	→ Обід
15.00	→ Урочистий парад закриття гри, нагородження переможців
16.00	→ Роз'їзд

Додаток 5

УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ ВІЙСЬКОВО- ПАТРІОТИЧНОЇ ГРИ ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ «ПАТРІОТ»

керівник команди прибувши на місце проведення гри

З О Б О В Я З А Н И Й:

1. Зареєструвати команду та кількість всіх учасників в мандатній комісії.
2. Розмістити табір і оформити його у спеціально відведеному місці.
3. Прийняти інструктаж з питань охорони праці і правил безпеки.
4. Своєчасно інформувати ГСК про порушення учасниками змагання правил безпеки, а також про травми та нещасні випадки, а також про захворювання та відсутність членів команди.
5. Воду для приготування їжі і пиття брати тільки у відведеному місці.
6. Забезпечити виконання правил користування вогнем і небезпечними предметами, а також порядку та санітарного стану.
7. Мити посуд у відведеному місці.

ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:

1. Залишати територію табору.
2. Рубати зелені насадження.
3. Розпалювати вогонь в місцях не пристосованих для цього, особливо на території лісового масиву

Додаток 6

СЦЕНАРІЙ ВІДКРИТТЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ ГРИ ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ «ПАТРІОТ»

Площа святково прикрашена та технічно оснащена. Прапор опущено. Лунають позивні гри «Патріот». Команди вишикувані, знаходяться перед входом на майданчик. Біля мікрофону ведуча та гості.

Ведуча: Увага! Для проведення урочистого відкриття військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот» команди-учасниці запрошуються на площу.

Під урочистий марш команди проходять парадом і займають свої місця. Лунають фанфари, після яких суддя при учасниках здає рапорт готовності команд Головному судді.

Рапорт приймають.

Головний суддя: Для підняття прапора запрошуються капітани команд
Капітани підходять до флагштоку

Головний суддя: Під прапор України – струнко. Рівняння на прапор.

Лунає марш на підняття прапора.

Лунає гімн України та гімн Кривого Рогу.

Ведуча:

Який сьогодні тут зібрався цвіт –

Району нашого і гордість і натхнення.
Наповнюється сонцем увесь світ –
Вам прославлять майбутнє й сьогодні.

Тобі мій рідний край, я віддаю любов!
Тебе, любити хочу й пізнавати.
І друзів вірних хочу бачить знов,
Ну а гостей – велично привітати.

Шановні друзі. На святі присутні:

Перелік гостей

Колектив української пісні «Терниця» виконує пісню «Хорошіі гості»

Ведуча:

Інгулецький вільний дух
Хай усіх Вас кличе
По життю веде вперед
Впевнено й велично.

Хореографічний колектив Палацу спорту виконує спортивну танцювальну композицію

Ведуча: Зі словами вітання до учасників військово-патріотичної гри для учнівської молоді «Патріот» звертається _____ голова відділу молоді виконкому Інгулецької районної у місті ради

Виступ _____

Ведуча:

О дивна мить пізнання і розваги,
Вас знову кличуть нові відкриття,
Вас знову ждуть керівника поради,
Нові натхнення, злети, здобуття.

Слово надається Головному судді змагань

Головний суддя знайомить учасників з програмою змагань, бажає всім перемоги, та дає команду для виходу з лінійки.

Лунає гімн Інгулецького району.

Команди залишають лінійку.

СЦЕНАРІЙ

ЗАКРИТТЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ ГРИ

ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ «ПАТРІОТ»

Фанфари.

Команди-учасники запрошуються до шиккування

Музичний супровід

Дівчинка ГРА: Дякую усім присутнім за участь у грі!

Ваші успіхи - це яскраві подарунки центру туризму, нашому району, місту, нашій країні.

Ведуча: Слово для привітання та нагородження переможців-учасників військово-патріотичної гри «Патріот» надається:

Проходить нагородження учасників гри

Ведуча: Слово для привітання та нагородження керівників команд-переможців надається

Проходить нагородження керівників команд

Дівчинка ГРА: Військово-патріотична гра для учнівської молоді «Патріот» оголошується закритою

Ведуча: Увага! Цікава пропозиція!!!

Дівчинка ГРА:

Єднаймося ж, друзі, у дружну родину,
Щоб разом розправити Вольниці крила,
Щоб в злагоді жити і батьку, і сину,
Піднявши до Світла країни вітрила.

Ведуча: Пропонуємо започаткувати традицію гри «Патріот».

Це ритуал подяки «братання».

Кожен учасник гри одної команди ДЯКУЄ будь-якому учаснику гри іншої команди за чесну і цікаву гру рукостисканнями та дружніми обіймами.

Проведення ритуалу (*під музичний супровід учасники гри обіймають, тиснуть руки та вітають один одного*)

Ведуча: Просимо усіх учасників гри прийняти участь у створенні святкового колективного фото.

До нових зустрічей!

ТРЕНІНГОВЕ ЗАНЯТТЯ «ВІДНОВЛЕННЯ ВЛАСНИХ РЕСУРСІВ»

Дзюба Юлія Володимирівна,
практичний психолог Початкової
школи № 4 Покровської міської
ради Донецької області

Мета: познайомити педагогів з поняттям ресурси та з практиками відновлення внутрішніх ресурсів; навчити розвивати вміння самозаспокоюватись; сприяти активізації особистісних ресурсних станів. Навчити долати негативні переживання та використовувати власну енергію для продуктивної діяльності.

Обладнання: презентація, дошка в програмі padlet, платформа Wordwell.

ПЛАН

№ з/р	Етап роботи	Час	Обладнання
1	Вступ	2 хв.	Слайд 1
2	Привітання Намалюй своє ім'я»	5 хв.	Слайд 2
3	Прийняття правил	5 хв.	Слайд 3
4	Очікування	5 хв.	Слайд 4
5	Оцінка рівня поінформованості про проблему	3 хв.	Слайд 5
6	«Тест: швидка діагностика психологічного стану!»	5 хв	Слайд 6-9
7	Пошук шляхів розв'язання проблеми, отримання інформації	5 хв	Слайд 10-11
8	Методика «Відзнайди свій ресурс»	5 хв	Слайд 12
9	Вправа «Міцна гора»	20 хв	Слайд 13-14
10	Арт-терапевтична вправа «Багаж щастя»	15 хв	Слайд 15
11	Рефлексія «Що я візьму із собою»	5 хв.	Слайд 16
12	Завершення тренінгу	5хв.	Слайд 17

1. Вступ (Слайд 1)

- Ресурс – це запаси чого-небудь, які можна використати у разі потреби; засіб, можливість, якими можна скористатися у разі необхідності. Це енергія, сили, мотивація, щоб якісно виконувати повсякденні справи, планувати та досягати цілей. Ресурсний стан залежить від фізичного та психологічного здоров'я.

- Якщо ви помічаєте, що продуктивність падає, а робота не приносить задоволення, — не поспішайте звинувачувати себе у непрофесіоналізмі та змінювати компанію. На якість життя й роботи може сильно впливати ваш ресурсний стан. Сьогодні ви дізнаєтесь, чому його важливо підтримувати та як це робити.

2. Привітання «Намалюй своє ім'я» (Слайд 2)

- Кожному учаснику пропоную назвати своє ім'я та сказати одну фразу про себе – будь-що, що не стосується роботи чи навчання. Далі вам потрібно намалювати свої імена на папері з використанням кольорів (як правило, від 3 до 5, хоча кількість кольорів можна й не обмежувати).

Далі – кожен має пояснити, що відбувається в нього на малюнку, чому обраний той чи інший колір тощо.

3. Прийняття правил (Слайд 3)

- Пропоную групі прийняти правила роботи у групі, для того, щоб створити комфортні умови роботи разом.

- ✓ Цінувати час
  - ✓ Говорити по черзі
  - ✓ Говорити коротко і по темі
  - ✓ Говорити тільки від свого імені
  - ✓ Бути позитивними до себе та до інших
- (Бути +)
- ✓ Правило додавання (Я + Ти + Ми)
  - ✓ Правило добровільної активності
  - ✓ Правило конфіденційності

4. Очікування (Слайд 4)

- Перейдіть за посиланням та напишіть на дошці, що ви очікуєте від сьогоднішньої зустрічі? Проговоріть свої очікування по-черзі.

<https://padlet.com/yuliyarogoza/padlet-z2mssecpn5egx9xl>

5. Оцінка рівня поінформованості про проблему (Слайд 5)

- Що таке ресурс?

Ресурс – це запаси чого-небудь, які можна використати у разі потреби; засіб, можливість, якими можна скористатися у разі необхідності. Це енергія, сили, мотивація, щоб якісно виконувати повсякденні справи, планувати та досягати цілей. Ресурсний стан залежить від фізичного та психологічного здоров'я.

- Як ви гадаєте чи важливо буди у ресурсі?

6. Діагностика «Тест: швидка діагностика психологічного стану!» (Слайд 6-9)

- Адаптували для вас тест, який призначений для моніторингу вашого стану. Такий собі «психологічний чекап». Він буде корисним для вас тим, щоб відстежувати свій стан та вчасно, не заходячи за червоні межі, врегулювати його.

Вам буде представлено 3 шкали: рівень стресу, морального стану та виснаження. Як тільки відчуваєте, що щось незвичне відбувається з вашим станом, зупиніться та оцініть себе за цими шкалами.

- Який у вас рівень напруги чи стресу?

- Який рівень морального стану?

- Який рівень виснаження?

Результати:

Вам необхідно отримати суму усіх відповідей.

Це буде кількісний результат.

Якісний результат: Якщо ви маєте хоча б за однією шкалою 7 балів та вище, переходьте до червоної зони.

Зелена зона (3-10 балів). Результати, здається, показують, що все добре. У вас немає труднощів зі стресом чи вираженого пригнічення та перевтоми. Ваш рівень фізичного стану нормальний. Вам дуже важливо продовжувати турбуватися про власний фізичний та психоемоційний стан. Зменште кількість перегляду болючих та тривожних новин (не більше 5 хв. на годину), робіть те, що знаходиться у зоні вашого впливу, старайтеся мати у кожному дні фізичну активність (мінімум 60 хв), активності, які приносять приємні емоції, наповнюють сенсом та приносять досягнення, підтримуйте взаємини з важливими людьми, спілкуйтеся. Дотримуйтеся режиму сну та харчування наскільки це можливо.

Помаранчева зона (11-18). Такий результат може вказувати на те, що життєва ситуація починає продукувати некорисні стрес, пригнічення або втому. Настав час для впровадження методик психологічного та фізичного відновлення. Почніть з аналізу того, що продукує надмірний стрес, пригнічення чи втому. Якщо маєте можливість прибрати ці чинники або знизити їх вплив, зробіть це. Далі дуже важливо зосередитися на 3-х сферах: сон, фізична активність та харчування. Спробуйте відновити баланс в них. Наповнюйте кожен свій

день приємними, ресурсними та корисними активностями. Якщо маєте можливість, зверніться до спеціаліста у сфері психічного здоров'я, який допоможе вам відновитися. Це може бути психолог, психотерапевт або лікар з психічного здоров'я.

Червона зона (19-30). Цей результат вказує на те, що стрес, пригнічення або втома загрожують вам. Радимо якомога швидше звернутися до спеціаліста у сфері психічного здоров'я (психолог, психотерапевт або лікар), який зможе допомогти вам застосувати необхідні методики відновлення або лікування.

<https://trevog-bolshe.net/viyna-zdorovya/test-shvydka-diagnostyka-psyhologichnogo-stanu>

7. Пошук шляхів розв'язання проблеми, отримання інформації (Слайд 10-11)

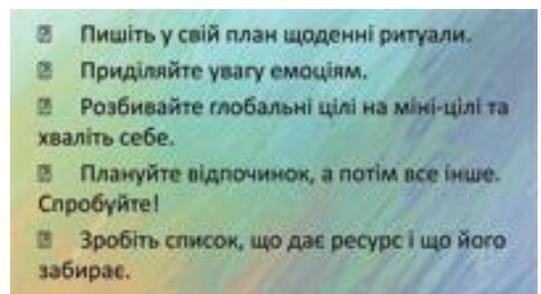
Як піклуватися про себе і бути в ресурсі?

Переглядаємо свій спосіб життя:

- + Як почати день?
- + Робіть перерви в роботі.
- + Робіть прогулянки на свіжому повітрі.
- + Харчуйтеся сбалансовано та неспішно.
- + Робіть мінімум один вихідний на тиждень та раз на півроку відпустку.
- + Приділяйте велику увагу сну та нічному відпочинку.
- + Пишіть у свій план щоденні ритуали.
- + Приділяйте увагу емоціям.
- + Розбивайте глобальні цілі на міні-цілі та хваліть себе.
- + Плануйте відпочинок, а потім все інше.

Спробуйте!

- + Зробіть список, що дає ресурс і що його забирає.

8. Методика «Відзнайди свій ресурс» (Слайд 12)

- Перейдіть за посиланням та відкрийте двері. Порухайте картинку, походіть там. Знайдіть для себе в цьому місці ресурс для себе.

(кожного разу переходячи за посиланням та відкриваючи двері – ви потрапляєте в нове місце).

<http://secretdoor.notepadwebdevelopment.com>

9. Вправа «Міцна гора» (Слайд 13-14)

- Уявіть найбільшу та найміцнішу гору. Що б не відбувалось навколо, які б зміни не відбувались, вона стоїть спокійна та сильна на своєму місці.

- Напишіть:

- ✓ Яка ця гора? (3 слова)
- ✓ Що мені дарує спокій та упевненість?
- ✓ Що мені потрібно, щоб почуватися

сильною ?

- Тепер намалюйте себе у образі тієї самої міцної гори, про котру ви написали.

10. Арт-терапевтична вправа «Багаж щастя» (Слайд 15)

- Уявіть, що за плечима у вас є сумочка чи рюкзачок, у якому лежить усе, щоби відчувати себе щасливим/-ою. Вам треба виписати ті речі та відчуття, які лежать у вашій торбинці. Дайте собі відповіді на запитання:

- ✓ Що лежить там?

- ✓ Хто збирав цей багаж?
- ✓ Що в ньому ваше?
- ✓ Що там не ваше?
- ✓ Може, від чогось треба відмовитися чи, навпаки, щось додати?
- ✓ Наскільки вам легко чи важко нести цей багаж?

- Після того, як ви відповісте на ці запитання, намалюйте те, що лежить у вас у рюкзаку. Й обов'язково треба відслідкувати свій стан у момент, коли ви не лише думаєте над тим, що лежить у вашій торбинці, а коли бачите всі ці речі намальованими на папері. Вам, напевно, захочеться щось додати або від чогось відмовитися. Зробіть це.

11. Рефлексія «Що я візьму із собою» (Слайд 16)

- Перегляньте дошку очікувань, котру ви заповнювали на початку зустрічі і скажіть, чи справдилися ваші очікування?

- Що нового дізналися про себе, про групу?
- Як будете використовувати ці знання?
- Чого навчилися?
- Що ви візьмете із собою та що для вас є

ресурсом? (доки учасники говорять, тренер в цей час заповнює «Колесо» на платформі Wordwell і потім надає посилання учасникам на «Колесо ресурсу»)

<https://wordwall.net/uk/resource/48559819/мій-ресурс>

12. Завершення тренінгу (Слайд 17)

- Спасибі вам велике, що прийшли на тренінг. Сподіваюся, що вам було корисно та отримані знання стануть вам в нагоді і ви будете піклуватися про себе та про власні ресурси й поповнювати їх. До побачення. Бережіть себе!

НАДАННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ УЧАСНИКАМ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Левишина Оксана Михайлівна,
практичний психолог Міського
центру практичної психології і
соціальної роботи Управління
освіти, молоді та спорту
Лозівської міської ради Харківської
області

Токар Альона Анатоліївна,
соціальний педагог Міського
центру практичної психології і
соціальної роботи Управління
освіти, молоді та спорту Лозівської
міської ради Харківської області

Анотація. Війна впливає на психічне здоров'я кожного громадянина України. Одним із головних завдань закладу освіти є повсякденна психологічна допомога та емоційна підтримка учасників освітнього процесу.

Актуальність. Психологічна допомога та емоційна підтримка у закладі освіти має проводитись систематично і поетапно, починаючи із закладу дошкільної освіти. Зростає роль психологічної служби у системі освіти, яка спрямована на забезпечення своєчасного і систематичного вивчення психофізичного розвитку здобувачів освіти, мотивів їхньої поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, гендерних та інших індивідуальних особливостей; сприяння створенню умов для виконання освітніх і виховних завдань закладів освіти, соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти.

Саме тому важливим є питання підвищення компетентності педагогічних працівників у напрямі надання першої психологічної допомоги, фахової психоемоційної підтримки та оволодіння сучасними технологіями такої допомоги.

Метою конкурсної роботи є опис досвіду фахівців психологічної служби (ПС) закладів освіти Лозівської міської громади у питанні надання психоемоційної підтримки учасникам освітнього процесу під час воєнного стану шляхом ефективного використання інноваційних форм і методів роботи. Основним **завданням** для себе вбачали у підвищенні професійної, особистої, здоров'я збережувальної, громадянської компетентностей фахівців психологічної служби.

Для надання кваліфікованої психологічної допомоги та підтримки фахівцям психологічної служби доцільно було підвищити власну професійну компетентність. Фахівці ПС закладів освіти Лозівської міської громади пройшли відповідне навчання, рекомендоване Міністерством освіти і науки України (Лист МОНУ №1/8794-22 від 02.08.2022 «Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти у 2022/2023 навчальному році»):

- «Розумію: курс з психоемоційної підтримки» (Освіторія).
- «Психологічне консультування та психотерапія складних запитів: травма, ПТСР, насилля, втрата» (Тренінговий центр Наталії Сабліної).
- Тематичний спецкурс «ППД дітям та учням в умовах війни» (ХАНО).
- «Психологічна підтримка та допомога дітям, які переживають травматичні події» (проект Ради Європи).
- «Арт-методи в роботі практичного психолога з учасниками освітнього процесу: робота з психологічною травмою в умовах воєнного стану» (ХАНО).
- «Арт-терапія як засіб корекції та відновлення психоемоційного стану дітей» (Всеосвіта).
- «Нові підходи до надання психологічних послуг учасникам освітнього процесу в дистанційних умовах» (Edera).
- «навчання технік зцілення для батьків, осіб, що їх замінюють та спеціалістів, які

працюють з дітьми» (проект «Поруч»).

- «Перша психологічна допомога під час та після війни» (ІМЗО).
- «Толока стійкості. Нейропластичність як спосіб стійкості та зцілення від травматичного досвіду» (ГО «EdCamp Ukraine»).
- «Плекання резиліентної освіти: резиліентні вчителі, резиліентні класи, психологічне консультування техніками КПТ в моделі резиліентності» (ГО «Коло сім'ї»).
- «Як навчати і вчитися в умовах війни» (ВБО Український фонд «Благополуччя дітей»).
- Вебінар «Основи професійної та емоційної безпеки фахівця в умовах надзвичайних ситуацій» (ГО «Ла Страда»).
- «Сміливі навчати» (Edera).
- «Коли світ на межі змін: стратегії адаптації» (GoGlobal) та інші фахові курси, спецкурси, вебінари з актуальної тематики, рекомендовані у Листі МОНУ №1/8794-22 від 02.08.2022 «Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти у 2022/2023 навчальному році».

Відповідальне ставлення до надання допомоги також означає турботу і про власне здоров'я та благополуччя. Потрібно перш за все берегти себе, щоб краще піклуватися про інших. Тому фахівцями Міського центру практичної психології і соціальної роботи Управління освіти, молоді та спорту (МЦППіСР УОМС) систематично проводяться консультації, вебінари та тренінги, які спрямовані на психологічну підтримку саме фахівців ПС закладів освіти Лозівської міської громади.

Вебінари: «Перша психологічна допомога», «Психосоматичні розлади та емоції нашого тіла», «Психологічна допомога, супровід та підтримка осіб, які постраждали від воєнних дій», «Особиста ефективність: тайм-менеджмент в сучасних реаліях», «Стрес у дітей: розпізнати та допомогти».

Тренінги: «Травма та самозцілення», «Як залишатися в ресурсі».

На блозі МЦППіСР відкрито доступ до *МАРАФОНУ РЕСУРСНОЇ ПІДТРИМКИ*.

Психологічні лайфхаки «Бери та дій», де фахівці ПС та інші педагогічні працівники можуть знайти різноманітну корисну, актуальну інформацію, оформлену у вигляді інфографіки, посилань на джерела та фахові посібники.

Також в напрямку надання психоемоційної підтримки фахівцями ПС були розроблені та апробовані в закладах освіти громади профілактичні програми, які в подальшому були подані на Всеукраїнський конкурс авторських програм практичних психологів і соціальних педагогів «Нові технології у новій школі» у номінації «Профілактичні програми». Це профілактична програма «Стресостійкість як умова психологічного комфорту особистості» практичного психолога КЗ «Панютинський ліцей» Романенко Вікторії та програма психологічного інтенсиву «Разом з усіма. Поруч з кожним» практичного психолога КЗ «Лозівський ліцей №4» Акименко Дар'ї (посіла I місце і відібрана для участі у III етапі конкурсу). Фахівці психологічної служби закладів освіти беруть участь у створенні відеороликів «Психологічні хвилинки» для подальшого використання педагогами під час освітнього процесу та при проведенні проєкту «Лозівська школа онлайн». Завдяки таким хвилинкам у класі створюється сприятлива атмосфера, яка дає змогу дітям розслабитися, зняти емоційне напруження, відновити почуття безпеки та психоемоційного комфорту, що є природним механізмом стабілізації.

Психологічна підтримка учасників освітнього процесу здійснюється систематично в межах своїх посадових обов'язків та згідно річних планів роботи фахівцями ПС закладів освіти нашої громади. Проводяться семінари, вебінари, консультації, психологічні інтенсиви, колоквиуми, дебрифінги, інтерактивні заняття, інфомеседжі, методичні івенти, інфографіки тощо. Більшість закладів долучилися до проведення Наймасштабнішого уроку до Дня психічного здоров'я.

З метою здійснення ефективного психологічного супроводу учасників освітнього процесу та створення безпечного освітнього середовища у закладах освіти Лозівської міської громади впроваджуються наступні проєкти:

«Великий освітній марафон: Освіта по цю сторону фронту» (за ініціативою Центру

професійного розвитку педагогічних працівників Управління освіти, молоді та спорту (ЦПРПП УОМС) та за підтримки Лозівської міської ради. Залучені фахівці психологічної служби: Толмачова А.Г., Трачук Л.А., Акименко Д.С., Романенко В.О.

«Разом з усіма. Поруч з кожним» (в рамках реалізації гранту швидкої дії за підтримки USAID та Ради міжнародних наукових досліджень IREX). Тренер: Романенко В.О., практичний психолог КЗ «Панютинський ліцей».

«Плекання резилієнтності в освітніх закладах» (з впровадження інклюзивного навчання та створення безпечного освітнього середовища, ініційованого Міністерством освіти і науки України спільно з Українським благодійним фондом «Коло сім'ї» та за підтримки міжнародного проекту «Americares», в рамках Національної програми з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, ініційованої Першою леді України Оленою Зеленською). Тренери: Вдова Н.П., Левшина О.М. Впровадження проекту розпочалося з педагогічним колективом КЗ «Лозівський ліцей №5 «Лінгва». В цьому році планується провести відповідне навчання фахівців ПС закладів освіти громади та з педагогічними працівниками інших закладів освіти.

«Спільно. Точки зустрічі» (ініційований Дитячим фондом ООН Unicef України за підтримки Фонду «Професійний розвиток Харкова»). Тренери: Кірик А.А., Левшина О.М., Трачук Л.А., Акименко Д.С. В громаді створено 3 осередки: Центр молоді, КЗ «Лозівський ліцей №1», КЗ «Лозівський ліцей №4». Проект спрямований на підтримку дітей, підлітків та їх родини, які постраждали внаслідок воєнних дій та всіх, хто потребує підтримки та допомоги. Заняття проводяться з дітьми різних вікових категорій, батьками, педагогами та громадськістю. В індивідуальній та груповій формі.

«Безпечний простір: комплексна психосоціальна підтримка українських шкіл в умовах війни» (ініційований МОНУ у співпраці із ДСЯО України). Тренер: Трачук Л.А. Мета проекту: посилення життєстійкості і покращення самопочуття школярів та підвищення спроможності педагогічних працівників і психологів надавати психосоціальну підтримку.

«Positive Day 2023» (Міжнародний проєкт). Ініційований ED LAB: Платформа

Інноваційної Освіти з Позитивного мислення. Для дітей важливо зараз вчитися мислити позитивно і відчувати щастя в дрібничках.

«Занурення в СЕЕН» (соціально-емоційне та етичне навчання. Відбувається за підтримки Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні та за підтримки Швеції та Офісу віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. Тренер: Вдова Н.П. Мета даного проєкту – формування в учнівства соціально-емоційних навичок, soft skills (м'яких навичок, навичок ХХІ століття), формувати й надалі ефективний освітній простір. Ефективну підтримку зможуть отримати як учнівство, так і батьківство та вчительство. Особливо це актуально зараз, під час війни.

Вищезазначені матеріали досвіду роботи фахівців ПС подані також у вигляді презентації (додаток).

Висновки: У сучасних умовах, пов'язаних із війною, істотно зростає роль психологічної служби у системі освіти, виникає нагальна потреба у проведенні соціально-педагогічної і психологічної просвітницької діяльності, інформуванні усіх учасників освітнього процесу з питань збереження їхнього соціального благополуччя і психічного здоров'я.

Систематичне впровадження в закладах освіти у роботу з учасниками освітнього процесу (діти, батьки та педагоги) проєктів сприяло формуванню стійкості до стресу, розвитку резиліентності, психосоціальної допомоги дітям, які пережили психотравмуючі події; профілактиці емоційного вигорання педагогічних працівників. Зважаючи на реалії сьогодення, фахівці психологічної служби системи освіти громади розширюють свій досвід дистанційної реалізації основних завдань психологічної служби в умовах екстремальної ситуації в країні.

Використані джерела інформації:

1. Лист МОНУ №1/8794-22 від 02.08.2022 «Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти у 2022/2023 навчальному році».
2. Лист Міністерства освіти і науки України №1/9105-22 від 10.08.2022 «Щодо

Впровадження проєктів у закладах освіти Лозівської міської громади

**"Великий освітній марафон":
Освіта по цю сторону фронту**
(за ініціативою ЦЛРПП УОМС та за підтримки Лозівської міської ради).
Фахівці: ПС: Толмачова А.Г., Трочук Л.А., Акименко Д.С., Романенко В.О.

Впровадження проєктів у закладах освіти Лозівської міської громади

"Разом з усіма. Поруч з кожним"
(в рамках реалізації гранту шведської дії за підтримки та Ради міжнародних наукових досліджень (IREX).
Тренер: Романенко В.О.

7

8

Впровадження проєктів у закладах освіти Лозівської міської громади

"ПЛЕКАННЯ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ"
(з впровадження інклюзивного навчання та створення безпечного освітнього середовища, ініційованого Міністерством освіти і науки України спільно з Українським благодійним фондом «Коло сім'ї» та за підтримки міжнародного проєкту «Americares», в рамках Національної програми з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, ініційованої Першою леді України Оленою Зеленською).
Тренери: Вдова М.Л., Лешиня О.М.

Впровадження проєктів у закладах освіти Лозівської міської громади

"Спільно. Точки зустрічі"
(ініційований Дитячим фондом ООН Unicef Україна підтримки Фонду "Професійний розвиток Харків".
Тренери: Кірик А.А., Лешиня О.М., Трочук Л.А., Акименко Д.С.

9

10

Впровадження проєктів у закладах освіти Лозівської міської громади

"Безпечний простір: комплексна психосоціальна підтримка українських шкіл в умовах війни"
(ініційований МОНУ у співпраці із ДСРО України).
Тренер: Трочук Л.А.

Впровадження проєктів у закладах освіти Лозівської міської громади

**"Positive Day 2023"
(Міжнародний проєкт)**
(ініційований ED LAB: Платформа Інноваційної Освіти з Позитивного мислення).

11

12

Впровадження проєктів у закладах освіти Лозівської міської громади

"Занурення в СЕЕН"
(відбувається за підтримки Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні та за підтримки Швеції та Офісу віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України).
Тренер: вдова М.Л.

УСПІХІВ ТА НАТХНЕННЯ!

13

14

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Ляхович Наталія Вікторівна,
вчитель англійської мови
Богодухівського навчально-
виховного комплексу «Дошкільний
навчальний заклад-загальноосвітня
школа I-III ступенів»
Чорнобаївської селищної ради
Черкаської області

Сьогодні навчання дітей відбувається у незвичних для нас умовах. Це виклик не тільки для дітей, сімей, а й для вчителів. У непрості часи війни діти так само переживають стрес і тривогу. Їх відчуття підсилені тим, що вони не завжди розуміють, що відбувається. В цій статті ми розглянемо поради для вчителів по роботі із дітьми в умовах воєнного стану. Розробка також включає авторську розробку дистанційного уроку англійської мови для 2 класу по темі «Частини тіла» та відео цього ж уроку.

ЗМІСТ РОБОТИ:

1. Рекомендації щодо організації освітнього в період дії воєнного стану;
2. Рекомендації щодо викладання англійської мови під час дистанційного навчання в період дії воєнного стану;
3. Розробка уроку;
4. Відео до уроку (авторське відео для дистанційного уроку в асинхронному режимі проведення);
5. Література.

Рекомендації щодо організації освітнього процесу в період дії воєнного стану

Повномасштабне вторгнення росії на територію нашої держави розділило наше життя на «до» та «після». Змінилися умови, в яких ми маємо жити, змінилися ми, змінилися наші діти. Дуже помилково вважати, що діти самі все розуміють та спираючись на це твердження, не обговорювати події з ними. Так, розуміють, але при перенасиченні інформацією, роблять власні висновки. Часто ці висновки є перебільшеними та надзвичайно травмуючими для них. Слід пам'ятати, що діти відчують та переживають ситуацію набагато гостріше. Тому дорослі поряд мають підтримувати їх та проговорювати всі теми, що турбують дитину. Значимим дорослим для дитини дуже часто стає вчитель. Саме педагог може допомогти дитині певною мірою адаптуватися до складних життєвих обставин та пережити травмуючі події. Внаслідок подій воєнного характеру дитина може відчувати страх, тривогу та навіть агресію.

Страх – це негативна емоція, що виникає в ситуаціях загрози біологічному чи соціальному існуванню індивіда і спрямована на джерело дійсної чи уявної небезпеки.

Тривога – негативно забарвлена емоція, що виражає відчуття невизначеності, очікування негативних подій, неконкретні передчуття. На відміну від причин страху, причини тривоги індивідом зазвичай не усвідомлюються.

Агресія (лат. *aggressio* – напад) – інстинктивна індивідуальна поведінка, породжена страхом, люттю тощо, яка виражається в спричиненні шкоди (чи його загрози) іншим людям або самому собі.

Часто діти змушені покинути свої домівки, пережили втрату рідних чи зазнали насильства. Вчитель, підтримуючи зв'язок із дитиною, може стати тією ниточкою, що допоможе їй триматися. При роботі з дітьми в період воєнного стану потрібно дотримуватися певних правил:

Зберігайте спокій у будь-якій ситуації. Психологічна рівновага – понад усе! Не піддавайтеся інформаційному хаосу, не «пропускайте крізь себе» кожен новину, але реально оцінюйте загрози.

Говоріть дитині правду, але оберігайте від негативу. Говоріть із дитиною спокійно,

в спокійних умовах. Не акцентуйте увагу лише на негативі.

Будьте терплячі до дитячих питань. Відповідайте спокійно та зважено.

Допоможіть дитині «перемикається» зі стресової ситуації.

Дитяча психіка влаштована таким чином, що діти швидко «перемикаються» з однієї ситуації на іншу, але негативні емоційні реакції можуть загострюватися в разі повторення подібних стресових ситуацій.

Діти дуже часто говорять про смерть. І це така тема, якої не можна уникати. Треба говорити, що смерть існує і що війна – одна з причин, яка може призвести до смерті. Але якщо ми говоримо з дитиною, чий тато на війні, то кажемо, що ми зробили все, щоб з татом усе було добре. Ми не говоримо дитині, що тато точно залишиться живим, бо не знаємо майбутнього. Ми не можемо запевняти дитину в тому, в чому ми самі не певні. Але маємо пояснювати, що саме ми зробили для того, щоб цього не сталося. Якщо ми говоримо з дитиною, яка вже втратила когось із рідних, то маємо допомогти їй виговоритися, виплакати, створити історію про цю людину, яка залишиться в її серці й пам'яті. Ми говоримо, що це дуже сумно, це треба пережити, але ти маєш жити далі, розповідати своїм друзям, а потім своїм діткам про те, який в тебе був тато, дідусь чи дядько. Треба допомогти зробити історію, створити скриньку пам'яті, куди складати особливі речі, що належали цій людині. Важливо, щоб дитина розуміла, скільки доброго залишилося після цієї людини.

Найголовніше – не усувати дитину від правди. Багато хто не говорить дітям, що загинув тато чи дядько. Цього не можна робити. З дітьми треба говорити. Більше того, якщо є можливість, діти мають бути присутніми на похороні. Бо якщо дитина не мала можливості попрощатися з близькою людиною, це залишається серйозною причиною багатьох психологічних проблем у майбутньому.

У нинішніх умовах ми, як педагоги, повинні перемістити фокус уваги з академічних успіхів на підтримку і нормалізацію психічного стану учнів. Зараз це нормально. Ми всі можемо і повинні долучитись до цього в рамках викладання свого предмету.

Демонстрація власного спокою та врівноваженості – це найбільш простий спосіб допомогти заспокоїтись нашим дітям.

Дайте учням можливість висловитись: розповісти про свій настрій, розказати про свої справи. Коли людина називає (проговорює) свої емоції, у неї змінюється активність у відділах головного мозку і таким чином знижується тривожність.

Дозвольте учням говорити про свій сум чи злість, але обов'язково спрямуйте їх увагу на маленькі перемоги, сильні сторони, гарні новини. У кожному дні можна знайти щось позитивне! Допоможіть учням побачити це, навчіть їх помічати це. У вашому арсеналі повинно бути багато тем для розмов, які зможуть переключити емоції дітей.

Якщо вам відомо, що в одного з учнів відбулась жахлива травмуюча подія, не розпитуйте про це детально. Повторення деталей може викликати повторну травматизацію психіки. Також пам'ятайте, що якщо хтось ділиться страшними подіями в групі – це може сприяти травматизації інших слухачів. Якщо у дитини є потреба поділитись, за можливості, краще запропонувати їй поспілкуватись після уроку індивідуально, або спрямувати цю роботу на психолога.

Нинішня ситуація могла позначитись на поведінці учнів, на їх здатності засвоювати матеріал. Стрес міг вплинути на увагу, пам'ять, на здатність зосереджуватись. Дорослим треба взяти до уваги, що крім описаного, один з механізмів захисту психіки – це регрес. Тобто деякі діти можуть демонструвати поведінку, яка притаманна меншим за віком учням. До цього потрібно поставитись терпимо та з розумінням. Не можна докоряти дітям.

Не зайвим буде нагадати вчителям про турботу про себе. Пам'ятайте: для того, щоб надавати допомогу іншим, необхідно відновлювати свій власний ресурс, задовольняти свої базові потреби. Подбайте про безпечне місце для себе, де ви зможете проводити уроки. Обговоріть з рідними порядок дій у разі, якщо оголошено тривогу під час того, як ви проводите урок. Розробіть свій алгоритм дій.

Донесіть до учнів думку про те, що щодня, не зважаючи на хочу/не хочу, можу/не можу, ми всі маємо виконати декілька задач: соціальну, фізичну і когнітивну.

Ми повинні підтримувати спілкування з родичами та знайомими, задати хоч одне питання «як ти там?», бо єдність та підтримка важливі для всіх.

Нам потрібен рух, особливо у стресі – це стабілізує, приводить до тями і надає сил для подальших дій. Хоча б три присідання або ходьба колами, будь-який активний і хоча б відносно інтенсивний рух.

А ще нам потрібні наш мозок і здатність вчитись, запам'ятовувати і аналізувати. Тож вкрай важливо задіяти цю функцію. Щодня хоча б щось одне вивчити і запам'ятати: іноземне слово, інструкцію з надання медичної допомоги чи іншу корисну інформацію. Важливо не просто подивитись, а саме вивчити!

Порадьте дітям поспати, відпочити, але не дозволяйте лежати весь день в куточку, дивлячись у стінку чи у телефон. Настоюйте на тому, що дитина повинна зробити хоча б одну маленьку дію!

Намагайтесь жартувати з учнями, посміхатись до них, викликати посмішку у відповідь. Гумор має терапевтичну дію. В нагоді стануть смішні історії, питання на кмітливість.

Дотримання цих простих правил та порад допоможе зберегти нормальний емоційний стан наших дітей. А академічні знання ми обов'язково надолужимо після стабілізації ситуації.

Рекомендації щодо викладання англійської мови під час дистанційного навчання в період дії воєнного стану

1. Починайте приєднувати учнів за кілька хвилин до призначеного часу зустрічі. Відкриття додатків для онлайн-зустрічей може зайняти деякий час.

2. Під час розмови дивіться в камеру, а не на себе на екрані. Це створює в інших учасників враження, що ви дивитесь на них, а не збоку. Обов'язково розмістіть веб-камеру та монітор на рівні очей, щоб ви могли дивитися в камеру та імітувати зоровий контакт з іншими.

3. Продумайте свої дії на камеру. Завжди пам'ятайте, що всі вас бачать. Зайві рухи відволікають увагу аудиторії.

4. Проаналізуйте попередні уроки та сформулюйте очікувані результати на наступний урок, спираючись на них доберіть інтерактивні вправи, презентації, вправи для рефлексії та самооцінювання, підготуйте дошку.

5. Переконайтеся, що весь підготований інтерактив є доступним, помірним, коротким по часу та раціональним для кожного.

6. Важливим моментом на уроці є рефлексія. Часом вона може зайняти певний час, але вона є яскравим показником засвоєних знань та емоційного стану учнів. Вважаю за необхідність проведення рефлексій на різних стадіях уроку.

7. Диференціація для учнів створює ситуацію успіху для кожного здобувача / здобувачки освіти. Одне і те ж завдання може бути модифіковане під конкретного учня / ученицю, що підвищить мотивацію та допоможе створити емоційно сприятливе навчальне середовище.

8. Будьте поблажливими. Якщо учень чи учениця робить помилку, не докоряйте йому чи їй за це. Просто відпустіть це. Залиште на подальше відпрацювання тему, де помітили прогалину.

Корисні посилання для планування та викладання уроків англійської мови онлайн:

<https://wordwall.net/uk>

<https://ed.ted.com/>

<https://learningapps.org/>

<https://www.liveworksheets.com/>

<https://naurok.com.ua/>

<https://jamboard.google.com/>

<https://www.britishcouncil.org/>

<https://www.gamestolearnenglish.com/>

<https://crosswordlabs.com/>

<https://en.islcollective.com/>

<https://www.dailymotion.com/video/x7t3hcd>

<https://www.youtube.com/>

<https://www.mentimeter.com/>

<https://uk.padlet.com/>

<https://www.canva.com/>

Авторська розробка дистанційного уроку англійської мови для 2 класу в асинхронному режимі проведення

Theme: Body parts

Aims: Make pupils understand people talking about body parts; to improve speaking, reading, writing and listening skills; to fix lexical material of the body parts; to develop and broaden topic vocabulary; to increase motivation to learning English;

Objectives: at the end of the lesson pupils will be able to name some of the body parts and understand other pupils speaking about it; read about monster's body parts; create and describe their own monster;

The kind of the lesson: practical *Connecting with other subjects:* IT, Art, Literature, Music

Materials: Pupils Books («English with Smiling Sam 2» by Oksana Karpiuk), workbooks, video, smartphones

PROCEDURE

I. Greeting

T. Today's topic is «Body parts». We'll speak about your free time and how to spend it, about activities you prefer. At the end of the lesson you will be able to name some of your body parts and understand other pupils speaking about it; read about monster's body parts; create and describe your own monster;

II. Main part

Warm up Using flashcards for matching pictures and the names of the body parts.

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/sites/kids/files/attachment/flashcards-head.pdf>

Listening

Watch the video and revise the name of the parts of the body

Reading

Imagine you are a real detective. Read the description and find the monster.

<https://wordwall.net/play/9594/652/715>

Reading and writing

Watch the video and do the tasks

<https://en.islcollective.com/english-esl-video-lessons/vocabulary-practice/general-vocabulary-practice/body-parts/monsters-university-appearance/792225>

Listening and creation

And now let's play a game and try to create your own monster.

<https://www.tinytap.com/activities/g3m1/play/create-a-monster>

III. Summing up Dear students, if you like this lesson rise your hands. Thanks a lot. If you want more games just scan these QR-codes:

Література

- Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Головна ред. УРЕ, 1986.
- Антонова Олена Євгенівна. Теоретичні та методичні засади навчання педагогічно обдарованих студентів / О. Є. Антонова. — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. — 471 с.
- Болюх О. Робота з обдарованими дітьми / О. О. Болюх // Завучу. Усе для роботи: науково-методичний журнал. — 2014 . — № 17/18 . — С. 23-26.

**СИСТЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ УЧАСНИКАМ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ
(з досвіду роботи практичного психолога ВСП «ГАФК СНАУ»)**

Марченко Ірина Владиславівна,
практичний психолог,
ВСП «Глухівський агротехнічний
фаховий коледж Сумського НАУ»

Досвід роботи практичного психолога коледжу містить інформацію та корисні посилання на сторінки в інтернет-просторі, сайт коледжу щодо організації роботи з психологічної підтримки учасників освітнього процесу, яка спрямована на відновлення втраченої психосоціальної рівноваги, пошук ресурсів особистості для подолання труднощів у кризовій, життєвій ситуації. У даній роботі розкривається система роботи психолога коледжу в умовах війни, висвітлений матеріал може використовуватись для покращення психоемоційного стану, зняття напруги, зниження рівня тривоги, стресового стану у всіх учасників освітнього процесу.

Пояснювальна записка

Ми, українці, звичайно, не готувались до того, що зараз відбувається по всій нашій країні. Не можливо сприймати спокійно те, що у 2022 році ми почули слово «війна» і відчули на собі її страшенний вплив.

Війна є важким випробуванням для кожного з нас. У цей непростий час, нас постійно переслідують різноманітні емоції та стани – стреси, тривога, гнів, втома, почуття тремтіння і ін. Ми іноді відчуваємо, що сили покинули нас і це може вплинути на наше навчання, роботу та звичне життя. Усі реакції, які виникають у нас сьогодні – є нормальними на ненормальні для нас події. Вони природні і не варто відчувати за них провину чи сором.

Сьогоднішні воєнні події зачіпають всі сфери життя, а особливо відбиваються на якості навчання. Під час війни воно має багато особливостей, відбуваються також зміни і в організації самого процесу, зазвичай вони мають негативний характер, так як люди вимушені багато часу перебувати у сховищах, або взагалі покидати свої домівки.

З викликами, що принесла війна, до цього не зіштовхувалися більшість працівників освіти. Готовність швидко реагувати на зміни, жити і працювати в умовах невизначеності, працювати з дітьми з досвідом війни, працювати під час війни, з дітьми, які знаходяться в дуже різних умовах, зберігати себе в ресурсному стані, щоб забезпечити спокій і безпеку студентам – все це завдання сучасного педагога.

Робота педагогічного працівника у закладі освіти відрізняється великим обсягом зусиль, необхідних для опрацювання різних по складності та емоційній напрузі ситуацій, що виникають під час навчання. Особливість та практична значущість цієї роботи полягає в тому, що педагоги кожного дня стикаються з сильними почуттями, іноді з дуже складними та неприємними. Це людський біль, агресія, безсилля, безпорадність тощо. І формуючи творчу активність студентів, необхідно постійно приділяти увагу їхнім потребам, інколи досягаючи меж своїх емоційних можливостей і професійної компетентності. Саме тому психологічний супровід освітнього процесу є актуальним в умовах воєнного стану (рис. 1, 2)

«Психологічний діалог» (онлайн) Захід психологічної допомоги для співробітників, студентів і їх батьків, враховуючи ситуацію, що склалася в нашій країні.

Посилання на новину на сайті коледжу:

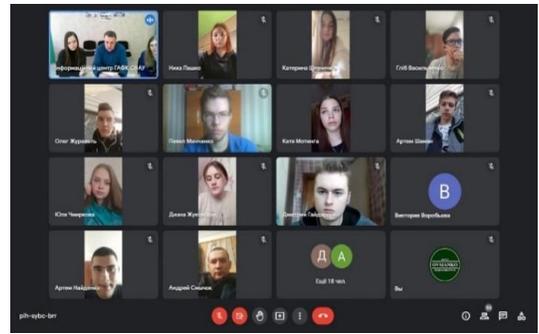
Рис. 1

<http://gati.snau.edu.ua/news/1861>

Онлайн-заняття з викладачами та студентами щодо методів подолання страху та паніки. Ознайомлення з основними техніками, які допомагають швидко заспокоїтись у кризових ситуаціях

Посилання на новину на сайті коледжу:

Рис. 2

<http://gati.snau.edu.ua/news/1862>

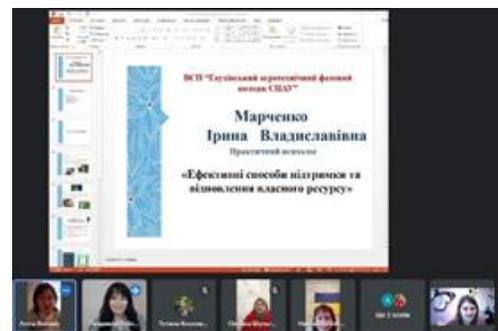
Вагомого значення набуває створення психологічно комфортного освітнього простору для здобувачів освіти, забезпечення якісного освітнього процесу для студентів які мають психологічну травму, та надання своєчасної підтримки, за потреби і педагогічним працівникам.

Стала очевидною необхідність соціально-психологічного захисту і психологічної допомоги як окремим людям, так і цілим соціальним групам.

На сьогодні, психологічна служба в цілому і кожен професіонал мають показати суспільству, все на що вони здатні, виявити високий професіоналізм, відповідальність перед людьми, чуйність і повагу до кожної особистості. Життя в умовах сьогодення вимагає від кожного з нас надзвичайного ресурсу. Від нього залежить наша спільна Перемога.

Психолог коледжу також бере участь у заходах зі спеціалістами психологічної служби, працівниками закладів освіти Глухівської міської ради (рис.3).

Захід, який відбувся в рамках багатотижневого воркшопу «В гармонії з самим собою». Психолог коледжу виступила спікером та поділилася досвідом щодо способів підтримки та відновлення власного ресурсу.

Рис. 3

Посилання на новину на сайті коледжу:

<http://gati.snau.edu.ua/news/1954>

З метою надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу коледжу проводяться онлайн-заняття, різної тематики, акції, створені в Google Клас та активно діють сторінки «Психологічна служба» окремо для кожного курсу. Інформація систематично доповнюється, надаються рекомендації та інформування студентів з різних питань, різної проблематики (рис.4, 5).

Проведення акції «16 днів проти насильства», адже ця проблема є досить актуальною і у воєнний час.

Посилання на новину на сайті коледжу:

Рис. 4

<http://gati.snau.edu.ua/news/1954>

До тижня протидії булінгу проведено ряд заходів.

Посилання на новину на сайті коледжу:

Рис. 5

<http://gati.snau.edu.ua/news/1902>

Як зазначалось вище, з метою просвітницької, консультаційної, профілактичної роботи створено окремо для кожного курсу Google Класи. Посилання нижче в таблиці:

Віртуальний кабінет «Психологічна служба» для 1 курсу	https://classroom.google.com/c/NTI3MDY3NDAYMzMz
Віртуальний кабінет «Психологічна служба» для 2 курсу	https://classroom.google.com/c/NTI3MDY3NDQ5NjY2
Віртуальний кабінет «Психологічна служба» для 3 курсу	https://classroom.google.com/c/NTI3MDY3NDM2ODM2
Віртуальний кабінет «Психологічна служба» для 4 курсу	https://classroom.google.com/c/NTQ1MzQ1ODU4NTcy

Педагогу, як зазначалось вище, належить неабияка роль у створенні психологічно комфортного освітнього простору та забезпеченні якісного освітнього процесу. Але, перш ніж допомагати, навчати, підтримувати інших, педагог, у першу чергу, повинен дбати про власну безпеку. Реагувати та зважати на власні почуття та власні ресурси. Адже, якщо викладач зараз не в ресурсі, чи зможе він чогось навчити або правильно донести інформацію до студентів? Звичайно ні!

Усе це актуалізує питання підтримки педагогів, підвищення рівня їх обізнаності щодо надання психологічної допомоги здобувачам освіти в умовах воєнного стану. Ми можемо надати значну допомогу, коли самі володіємо знаннями щодо того, що таке стрес, травма, якими можуть бути реакції дітей на травмуючі події, як надати першу психологічну допомогу дитині чи дорослому, що зазнали впливу сильних стресорів.

Систематично, починаючи з початку повномасштабного вторгнення на територію нашої держави, з викладачами, з кураторами проводиться просвітницька робота в даному напрямку. Відбуваються он-лайн зустрічі, тренінги, консультації. Під час зустрічей педагоги мають можливість ознайомитись, пропрацювати різноманітні техніки зняття емоційної напруги, відновлення власного ресурсу, відновлення внутрішньої стабільності, дізнатися про реакції на стресові, травмуючі події та способи боротьби з ними (рис. 6).

Онлайн-тренінг «Способи підтримки емоційного стану та відновлення власного ресурсу»

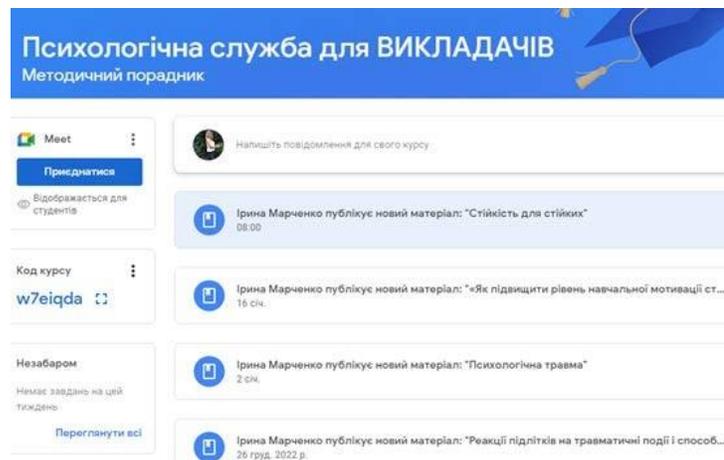
Рис.6

Посилання на новину на сайті коледжу:

<http://gati.snau.edu.ua/news/1937>

Створено Google Клас «Психологічна служба для викладачів» (рис. 7). А також психологічною службою коледжу розроблено та впроваджено проєкт

«Завжди поруч». Метою якого є надання психологічної підтримки педагогам як умови збереження психічного здоров'я здобувачів освіти, обмін досвідом, обговорення складних випадків у професійній діяльності педагогів.

Рис. 7

Посилання на приєднання до Класу:

<https://classroom.google.com/c/NTU1MTE0MjQyMTY4>

Активна робота проводиться через сайт коледжу (рис. 8):

<http://gati.snau.edu.ua/psiholog>

Зокрема, створено окрему рубрику «Психологічна допомога під час війни» (рис. 9):

<http://gati.snau.edu.ua/pidtrimka>

А також через сторінку Психологічної служби коледжу <https://www.facebook.com/profile.php?id=100063457601785> на Facebook (рис. 10):

Рис. 8

Рис. 9

Рис. 10

Перелік посилань, які наведено в тексті роботи

Віртуальний кабінет «Психологічна служба» для 1 курсу	https://classroom.google.com/c/NTI3MDY3NDAyMzMz
Віртуальний кабінет «Психологічна служба» для 2 курсу	https://classroom.google.com/c/NTI3MDY3NDQ5NjY2
Віртуальний кабінет «Психологічна служба» для 3 курсу	https://classroom.google.com/c/NTI3MDY3NDM2ODM2
Віртуальний кабінет «Психологічна служба» для 4 курсу	https://classroom.google.com/c/NTQ1MzQ1ODU4NTcy
Віртуальний кабінет «Психологічна служба для викладачів»	https://classroom.google.com/c/NTU1MTE0MjQyMTY4
Сторінка психолога на сайті коледжу	http://gati.snau.edu.ua/psiholog
Окремарубрика «Психологічна допомога під час війни»	http://gati.snau.edu.ua/pidtrimka
Сторінка Психологічної служби коледжу на Facebook	https://www.facebook.com/profile.php?id=100063457601785

Висновок

На сьогодні, ситуація що склалася в нашій країні, вимагає посиленої роботи працівників психологічної служби та всіх педагогічних працівників. Тривожні настрої в суспільстві, страхи, розчарування – змінили наш світ, ми вже не будемо такими, як були. Але всі ми натхненно працюємо, реагуємо, допомагаємо в умовах до яких не були готові ні фізично, ні психологічно. Багато з того, що було звичним для нас, перестало працювати. І освітяни, і студенти, і інші учасники освітнього процесу стали потребувати більше психологічної підтримки у розвитку стійкості та адаптивності.

Тому маємо надію, що напрацьовані матеріали допоможуть усім учасникам освітнього процесу пережити цей складний час та зберегти наше психічне здоров'я та здоров'я наших дітей.

BLENDED LEARNING ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Мила Олена Вікторівна,
Комунальний заклад
«Панютинський ліцей»
Лозівської міської ради
Харківської області

Тема досвіду: Blended learning як інноваційний підхід формування успішної особистості 21 століття в умовах Нової української школи засобами іноземних мов. (матеріали з досвіду роботи).

Посібник для вчителів. – Blended learning як інноваційний підхід формування успішної особистості 21 століття в умовах Нової української школи засобами іноземних мов.

У методичній розробці подано матеріали з досвіду роботи щодо використання Blended learning як інноваційного підходу формування успішної особистості 21 століття в умовах Нової української школи засобами іноземних мов.

У розробці висвітлюються особливості застосування основних тенденцій змішаного навчання, які об'єднують елементи традиційного і дистанційного навчального процесу, яке зараз використовують під час навчального процесу. Пропонується набір технологій та методів змішаного навчання. Особливу увагу приділено можливостям використання дистанційних освітніх технологій в поєднанні з традиційним очним навчанням. Модель Blended learning допомагає адаптувати нові форми роботи, трансформує атмосферу та уроці та його рух, вносить певні корективи, що допомагає покращити взаємозв'язок з учнями та досягти результатів. Це глобальна зміна освітнього процесу, але зараз в час повномасштабного вторгнення Росії на Україну та пандемії - це якісний варіант продовження освітнього процесу в умовах Нової української школи засобами іноземних мов.

Таким результатом може бути: підвищення загальної успішності або цифрової грамотності; автоматизація оцінок класу; удосконалення методики викладання іноземної мови, розвиток комунікативних компетентностей учнів.

Опис досвіду

У наш час Інтернет-технологій багато аспектів нашого життя переноситься в мережу, прискорюючи тим самим темпи розвитку інформаційного суспільства і долаючи географічні бар'єри. Не стає виключенням і освіта. Зараз вже не обов'язково знаходитись поруч з учителем. Достатньо великий час існує дистанційна та змішана форма навчання учнів. Але її можливості дуже обмежені. Інтернет дає змогу розширити їх, зробити дистанційну та змішану форми навчання справді повноцінним та всеохоплюючим.

Дистанційне навчання – сукупність наступних заходів:

– засоби надання учбового матеріалу учням;

- засоби контролю успішності учня;
- засоби консультації учня;
- засоби інтерактивної співпраці учителя і учня;
- можливість швидкого доповнення курсу новою інформацією, коригування помилок.

Тому, темою свого досвіду я обрала ”Blended learning як інноваційний підхід формування успішної особистості 21 століття в умовах Нової української школи засобами іноземних мов ”.

Якраз сучасні методи надають можливість творити навчальне середовище, в якому теорія і практика опановуються одночасно, а це надає змогу учням генерувати характер, формувати світогляд, логічне мислення, зв’язне мовлення; породжувати критичне мислення; виявляти і втілювати індивідуальні можливості. При цьому навчально-виховний процес налагоджується так, що учні відшуковують зв’язок між новими та вже отриманими знаннями; приймають нестандартні рішення, мають змогу зробити ”відкриття”, продукують свої власні ідеї та думки за допомогою різнобічних засобів; навчаються співробітництву.

Майбутнє – за Blended learning, яке дуже легко перемикає в різні режими: збільшувати чи зменшувати офлайн або онлайн-компоненти, обирати різні організаційні моделі та стратегії відповідно до можливостей, потреб і викликів. Вчителям потрібна як емоційна підтримка, так і забезпечення інтернетом та технікою, технічне забезпечення учнів є не менш важливим.

Актуальність досвіду полягає у використанні Blended learning на уроках англійської мови для підвищення ефективності засвоєння матеріалу, розширенню світобачення учнів, поглибленню їхніх знань про навколишній світ, розвитку мовлення і мислення, ефективності процесу навчання, забезпечують інноваційність, мобільність та інтерактивність заняття. Blended Learning особливо ефективно в навчанні іноземних мов, оскільки воно передбачає і потребу в живому спілкуванні, і необхідність в онлайн читанні, перегляді відеороликів або аудіоматеріалів, візуальному вивченні слів,

наявність ігрового моменту й інтерактивності, щоб краще запам'ятовувався матеріал.

Практична значущість.

Під час проведення уроків Blended Learning беру до уваги вікові категорії, таким чином корегуючи час проведення дистанційних уроків, згідно вимог МОЗ та МОН, практикую різні методи навчання успішної, креативної та конкурентоспроможної особистості. В процесі навчання мотивую до вивчення англійської, комунікую аби учні могли вправно дослідити мультимедійний простір та не загубитися в ньому, розвиваючи відповідні вміння та навички з предмету, передбачені навчальною програмою НУШ.

Практичне значення досвіду полягає і в тому, що розглянуті теоретичні та практичні аспекти, що доведено у вигляді:

- підготовленого науково-методичного посібника "Blended learning як інноваційний підхід формування успішної особистості 21 століття в умовах Нової української школи засобами іноземних мов".

- розроблених уроків англійської мови для Blended learning.

Провідна ідея досвіду.

Зростання обсягу інформації, конкуренції спонукає до змін форм традиційного навчання та їхнього розвитку, зростає роль і місце неформального навчання, відповідно до цього змінюються методики навчання. При цьому, як і в традиційній системі навчання використовуються: книги, методичні розробки, робочі напруцювання, конференції, документи, слайди презентацій. У розвитку Blended learning використовуються: веб-технології, інтерактивні електронні курси, блоги, підкастинги, чати, форуми та інше.

Інноваційна значущість.

Надає можливість гнучкості для усіх учасників процесу;

Розвиває в учнях здатність бути вільним та більш творчим у підході до навчання;

- Підсилює мультимедійні навички дітей та спонукає їх бути самостійними здобувачами освіти у технічному просторі ;

- Дає вчителям можливість зробити навчання більш індивідуальним та

креативним;

Проте blended learning — це не лише поєднання віртуального і офлайн навчання, це взаємопов'язаний підхід, який охоплює освітнє середовище — школу, онлайн-простір, домівки учнів та вчителів; розвиток компетенцій, і звісно, людей — учнів, вчителів, батьків.

Суть досвіду

Зараз лідирує Blended learning, а саме дистанційна форма навчання. Секрет такого підходу полягає у можливості створити гнучку і індивідуальну програму для кожного учня. У традиційній школі, на класних заняттях, таке неможливо. Навіть виконання домашніх робіт оцінюється і перевіряється досить уніфіковано. При дистанційній роботі з учнями вибудовується значно більш продуктивна комунікація: консультації з усіх виникаючих питань, допомога в опрацюванні складної теми, додаткова інформація за обраним напрямом, та ін.

Дистанційне навчання	Синхронне: – співпраця в режимі реального часу; – <i>перевага</i> – можна залучати учасників у визначений час; – відео- чи аудіозв'язок, спілкування в чаті.
	Важливо! Під час дистанційного навчання в синхронному режимі учасники нерухомо сидять біля екрана. Не забуваємо про чергування розумової активності з фізичною, гімнастику для очей.
	Асинхронне: – охоплює різноманітні засоби інформації, аудіо- та відео уроки; – <i>перевага</i> – здобувачі освіти працюють у власному темпі та у зручний для себе час, забезпечується диференціація Важливо! Педагоги мають зазначити терміни виконання завдань, надати орієнтовний розклад занять.

Змішана освіта

Online	Offline
	
<ul style="list-style-type: none"> – онлайн-лекції від найкращих вчителів; 	<ul style="list-style-type: none"> – практичні та семінарські заняття;
<ul style="list-style-type: none"> – форум для загальних запитань; 	<ul style="list-style-type: none"> – індивідуальні консультації;
<ul style="list-style-type: none"> – інтерактивні завдання. 	<ul style="list-style-type: none"> – проміжний та фінальний контроль знань.

Зміна умов та форм роботи значною мірою впливає на використання комп'ютера, функції вчителя та тих, хто вчиться, на характер їхньої взаємодії, організації форм навчання. Явище дистанційного навчання та сучасні підходи в ньому являють собою фундаментальні зміни в діяльності викладача та учня, які оптимізують навчання для кожного учасника навчального процесу, таким чином, яким ніколи не зможе традиційне навчання. На мою думку зацікавити учнів під час дистанційного навчання можуть нові сучасні ресурси та технології. Саме вони формують Нову Українську школу у XXI столітті.

Існує широкий набір освітніх термінів та сучасних підходів, що включають дистанційне навчання. Без універсального визначення дистанційного навчання не може існувати спільної мови, за допомогою якої в освітньому полі можна було б описувати це явище або розглядати його можливості та виклик.

Незважаючи на те, що освітні заклади використовували комп'ютери та технології деякий час, до недавнього часу зазвичай ці засоби не використовували, щоб надати учням справжнє "поєднання" навчання, яке надає їм певний елемент контролю над їх навчанням.

Отже, упровадження сучасних технологій під час дистанційного навчання є освітнім ресурсом у формуванні Нової української школи. [1]

9 найважливіших складових змішаного навчання

1. Перевернутий клас або flipped classroom

Цей складник, коли учні отримують попередні знання чи інформацію самостійно — з підручників, навчальних матеріалів чи пошуку в мережі, а у класі вчитель виступає фасилітатором та модератором процесу засвоєння цих знань і навичок на практиці. Flipped classroom надихає учнів повноцінно працювати у різних навчальних середовищах — вдома та в школі, тож в такому випадку важливо, щоб усі діти мали рівні можливості доступу до гаджетів та цифрових засобів

2. Розширення часових меж на уроках англійської мови

Blended learning має на меті, що навчальний процес не обмежується тільки уроком, він розширюється і до, і після визначених 40 хвилин, або рекомендованого часу МОН. Учень стає володарем свого часу і вчиться правильно ним керувати аби все встигати та опанувати матеріал. На уроці повна співпраця з учителем та однокласниками, а також іншими особами, що можуть бути залученими до уроку.

3. Інноваційний підхід до розкладу занять

Щоб підготуватися до запровадження Blended learning, слід переглянути увесь шкільний розклад і застосувати гнучкіший підхід до щоденного графіку навчання. Оскільки змішане навчання передбачає, що діти приходять до школи у визначені дні, можливо, варто зробити тривалість уроків довшою, ніж на заняттях онлайн. Молодші учні потребують більшої взаємодії із вчителями, тоді як старші більш самостійніші та відповідальніші у своїй роботі.

4. Доступ до надійного інтернету та цифрових технологій

Blended learning передбачає, що усі учасники навчального процесу мають рівний та надійний доступ до інтернету та онлайн-інструментів роботи. Високошвидкісний та

якісний інтернет, на жаль зараз у доступі не у кожному регіоні України. Можна спробувати у використанні мобільний інтернет, але він також не завжди якісний. Учитель може завантажувати відео та аудіоматеріали, а також складати списки корисних підкастів та сайтів для вивчення тієї, або іншої теми.

5. Автономність педагогів

Blended learning вимагає безлічі швидких рішень, тож учителі повинні мати свободу і гнучкість самостійно визначати поточні види робіт, власний графік та навчальні інструменти, які будуть дієвими. Учителі мають діяти швидко та виважено під час сигналу тривоги, або вимкнення світла для збереження емоційного стану дітей.

6. Прозорість планування

Усі учасники змішаного навчання повинні знати на яких онлайн-ресурсах вчитель розміщує розклад, план занять, завдання та цілі уроку, оцінювання результатів. Усі ці складники повинні бути прозорими та доступними для розуміння

7. Співпраця із батьками

Співпраця із батьками у моделі Blended learning дуже важлива, адже значну частину часу учні навчатимуться за межами школи. Тому необхідно залучати батьків до процесу навчання та його розуміння. Батьки матимуть змогу планувати індивідуально навчальну вісь учнів.

8. Доступна система оцінювання досягнень учнів

Система оцінювання у Blended learning має три складові:

- Систематичне оцінювання вчителем та самооцінювання учнями, щоб відстежувати результати і планувати наступні досягнення та завдання;
- Підсумкове оцінювання вчителем здійснюється за попередньо складеним планом;

- Підсумкове оцінювання школою здійснюється для здобуття певного свідоцтва чи рівня;

Власний поступ у навчанні учні будуть розуміти адже процес та інструменти Blended learning дають учням рівні можливості для власної реалізації.

Коли учитель презентує нову методику у навчанні, то повинен обов'язково впевнитися, що його розуміють усі. Оцінюючи свою роботу або роботу однокласників учень розвиває почуття відповідальності та підвищує власну мотивацію у навчальному процесі. Blended learning є дуже гнучким, тому що може поєднувати командну роботу, роботу в групах, а оцінювання може здійснювати вчитель та онлайн - інструмент.

9. Час для живого діалогу

Коли діти перебувають у стінах школи, учитель має обов'язково звернути увагу на живе спілкування. За межами школи учні сумують за друзями та спілкуванням з учителем, не варто про це забувати.

Дуже важливо обрати зручну та надійну мультимедійну платформу, якою буде користуватися учитель та діти. Для уроків англійської мови незручно використовувати Viber та Facebook Messenger, тому краще обрати сучасну платформу аби мати змогу використовувати різний матеріал.

1. Zoom

Дуже різнопланова платформа, адже можна запускати презентації, відео та аудіоматеріали та використовувати дошку. Учитель може сам керувати процесом, вимикати звук та приєднувати учнів на урок.

Vocabulary Practice.

T. Look at the pictures and describe what they depict. Now complete the exercise and label the pictures. Check answers as a class.

Moisture, air pressure, wind speed, thermometer, snow

T. Read the labels and explain what distinguishes the forms of precipitation.

Look outside and, with a partner, describe the factors that determine the weather today.

T. Form pairs and look outside the window. *What type of weather are we having today?*

Do you think the weather is going to change later in the day?

T. Make a list in your notebooks of the factors that may have determined the current weather and what factors might make that weather change later in the day. Then share items from your lists. Make a list of the factors on the board.

T. Look at the photograph of the ladybug again. Imagine that this photograph was taken early in the morning and that, the night before, there was no rain or sleet. How could there be water on the bug and the leaves? Have you ever seen moisture on the inside of a window? How does that moisture form? Lead students to the conclusion that the water could have come from moisture in the air condensing on the bug and leaf overnight. What do you think will happen to this water as it gets warmer during the day? (Answer: It will evaporate.)

2. Microsoft Teams

Можна транслювати будь-які навчальні матеріали, а також, як і в **Zoom** мати можливість переписки у чаті, створювати групи та поширювати домашнє завдання, мати зв'язок з учнями для підтримки. Також присутня дошка для записів та функція, яка надасть можливість підняти руку для запитання чи відповіді.

Lead in.

T. Today we are going to talk about the most interesting topic the Englishmen like to discuss. It's about the weather. Describe how water moves from the clouds to the surface of Earth, and then back to the clouds. What do we call the water that falls to Earth? (Answer: *Precipitation!*)

T. In this unit, we are going to learn about some other factors that determine the weather and how scientists can measure them. Where do you think this water came from?

Draw your attention to the drops of water on the ladybug and the leaves in the photo.

Where do you think it was taken when it was sunny or cloudy? Discuss in small groups.

3. Skype

Є загальний чат, куди можна надсилати увесь потрібний матеріал. Фото та відеоматеріали транслюються, а також за бажанням є функція зміни фону та субтитрів, підходить коли учителя погано чути або є дитина з проблемами слуху.

Speaking Activity.

Which of these forms of precipitation (*rain, sleet, and snow*) are frozen when they reach the ground? (Answer: Snow and sleet.)

Which of these forms of precipitation are liquid at some point as they travel from the clouds to the ground? (Answer: Rain and sleet.)

Make a three-column chart on the board labeled rain, sleet, and snow and invite volunteers to come up and fill in the chart.

4. Google Hangouts

На цій платформі є можливість транслювати матеріал, а також спілкуватися у чаті.

T. Look at the chart. With a partner, circle one way rain and sleet are alike and underline one way snow and sleet are alike.

Form pairs and read the charts. Ask questions to check comprehension.

Look at the graphic organizer on the previous page. How are this chart and the graphic organizer similar? (Possible answers: They both show how rain, sleet, and snow can form. They both show the clouds at the top and the ground at the bottom.) Now complete the exercise. Check answers as a class.

T. Answer questions to review some of the material.

This chart shows clouds made up of what type of water? (Answer: Clouds with ice

crystals.)

Do all clouds contain ice crystals? (No!)

When hail forms, what type of water is there in the clouds? (Answer: Both water droplets and ice crystals.)

How can a cloud that forms hail have both types of water in it? (Possible answer: The cloud extends very high in the atmosphere. At the bottom, it is warmer, and it has water droplets.

At the top of the cloud, it is colder, and it has ice crystals.)

Could snow come from a cloud that only had water droplets in it? (No!) What types of precipitation could come from that type of cloud? (Possible answers: rain, sleet)

5. . Google Classroom

Інструментарій платформи – Google Classroom є альтернативою до шкільного журналу, лише цифровою. Є можливість виставляти оцінки та слідкувати за успішністю учнів.

Результативність досвіду.

Для розвитку творчих здібностей учні беруть участь у Всеукраїнському інтерактивному конкурсі «Гринвіч», міжнародному конкурсі «Олімпіс», інтелектуальному конкурсі «Пазл», різноманітних онлайн - олімпіадах на мультимедійних платформах. Учні мають високий рівень навчальної мотивації, хочуть досягнути успіху та саморозвитку. Проводжу відкриті уроки та застосовую сучасні

інструменти на уроках англійської мови.

Ефективність застосування полягає в тому, що Blended learning дозволяє поєднувати всі позитивні сторони як синхронного, так і асинхронного навчання. Можливість користуватися відео, аудіо та фотоматеріалами, які побачить та почує увесь клас. Індивідуальний взаємозв'язок з кожним учнем аби прослідкувати рівень успішності.

Труднощі.

Велика кількість часу на опрацювання цифрових платформ для того аби обрати зручнішу та надійнішу, як для учнів, так і для вчителя. Доступ до інтернету є не у всіх учнів, а також проблеми з відключенням світла під час війни, роблять дистанційні уроки неможливими.

Висновки

Освіта зараз - червоний маркер інтересів для держави. А сучасна школа не може відставати від сучасних же вимог, які диктує їй нова епоха. Формувати в учнів вміння керувати процесами творчості: фантазуванням, розумінням закономірностей, розв'язанням складних проблемних ситуацій, ось що є основною метою НУШ в умовах війни. Актуальність дистанційного та змішаного навчання полягає в тому, що результати науково-технічного прогресу сьогодні концентруються в інформаційній сфері. Дистанційна форма навчання дає можливість створення систем масового безперервного самонавчання і загального обміну інформацією.

У зв'язку з реформуванням освіти у навчальних закладах активно розробляється концепція Blended learning, що передбачає розробку різних технологій, у тому числі технології змішаного навчання. Застосування технологій у навчанні англійської мови сприяє розвитку індивідуальних ресурсів учнів та викладачів, формує навички самостійного мислення, критичного мислення, ініціативність і відповідальність за

виконану роботу, а також знижує психологічні навантаження на учнів і викладачів у процесі взаємного обміну знаннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз нормативних документів, які регламентують використання комп'ютерного обладнання та гаджетів у закладах освіти. URL: <https://qrqo.page.link/4BNhG>
2. Бугайчук К. Blended learning. URL: http://e-lpro.blogspot.com/2014/06/blog-post_3046.html
3. Воротникова І.П., Якубов С.В. Упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посіб. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 140 с.
4. Воротникова І.П. Інформаційно-освітнє середовище для реалізації різних форм навчання у сучасній школі. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2014. № 6. С. 3–10.
5. Громко Г., Мельник О., Сокол І., Черних О. Методичні рекомендації щодо організації роботи сайту закладу освіти (із фокусом на повагу прав людини в онлайн-просторі). К.: ВАІТЕ, 2020. 20 с. URL: <https://qrqo.page.link/WeCdv>
6. Кухаренко В.М. Теорія та практика змішаного навчання: монографія. Харків: КП «Міськдрук», 2016. 284 с. URL: <https://qrqo.page.link/vWJsb>
7. Моделі змішаного навчання: особливості, поради, успішні приклади. EdEra R&D. URL: <https://qrqo.page.link/nCfvp> (дата звернення: 24.06.2019).
8. Морзе Н. та ін. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2019. Спецвипуск. С. 1–53. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s39>
9. Морзе Н.В. Сучасне ДН в середніх навчальних закладах: проблеми та шляхи вирішення. URL: <https://qrqo.page.link/vi45y>
10. Олійник В.В. Відкрита післядипломна педагогічна освіта і дистанційне

навчання в запитаннях і відповідях: наук.-метод. посіб. ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. К.: «А.С.К», 2013. 312 с.

11. Онопрієнко О. Технології створення дистанційного курсу Blended learning: навч. посіб. Відділ початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України. 2008. URL: <https://qrgo.page.link/gMcH7>

**АВТОРСЬКА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ВІЙСЬКОВО – ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
«МАЙБУТНІЙ ЗАХИСНИК УКРАЇНИ-2»
(Основний рівень навчання)**

Миронова Лідія Миколаївна,
директор Деснянського
позашкільного навчального
закладу «Центр творчості дітей та
юнацтва»,
Чернігівська область

Вікова категорія: 14 – 18 років.

Кількість годин: 216 (6 годин на тиждень).

Кількісний склад навчальної групи: 15 вихованців.

Обладнання: мультимедійні засоби проєктор, екран, телевізор, флешки, диски з фільмами); навчальна література, мережа Інтернет; тематичні тимчасові та постійні експозиції, стенди музею; добірка фахових військових журналів «Військо», «Український офіцер»; словник військових термінів та скорочень (АБРЕВІАТУР).

Пояснювальна записка

Програма розрахована на виховання молоді з виховних напрямів:

- *Державний* – базується на забезпеченні системи героїко – патріотичного виховання;

- *Соціальний* – ґрунтується на вивченні норм моралі, їх дотриманні, орієнтований на усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей та інтересів, виховання шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій українського народу;

- *Військовий* – передбачає вивчення фрагментів військової історії України, основних зразків техніки, озброєння Збройних Сил України, набуття початкових навичок користування ними, підвищення фізичної загартованості;

- *Правовий* – передбачає формування глибоких правових знань, розвиток високої правової культури; життєво - необхідних знань, умінь і навичок щодо захисту України та дій в умовах надзвичайних ситуацій.

Мета навчальної програми: дослідження, збереження та примноження духовного багатства українського народу; сприяти створенню позитивного іміджу професії військовослужбовця; спонукати до протидії аморальності, бездіяльності; готовності взяти на себе відповідальність захищати права людей та територіальну цілісність, інтереси країни; відновлення та вшанування національної пам'яті; виховання почуття патріотизму, національної свідомості.

Завдання: створити сприятливі умови для формування пізнавальної діяльності, базових компетентностей особистості засобами військової справи;; високих морально – ділових якостей: дисциплінованість, стійкість, рішучість, витривалості; почуття гідності, вірність Батьківщині, поваги до військових традицій, професії; готовність до добровільного вступу на державну, військову службу, до подолання труднощів; зайняти активну життєву позицію.

Поглибити знання з історії рідного краю, її культури; військової справи, вивчення військових традицій; засвоєння нової термінології.

Розвивати високу соціальну активність, громадську відповідальність.

Виховувати в гуртківців повагу до Законів України; високий рівень мотивації в

службі для захисту держави в сучасних умовах; правову культуру, державної символіки; залучення молоді до збереження святинь українського народу; формування нового українця; любові до України.

Форми реалізації програми:

- міні – лекції;
- уроки звитяги;
- презентації;
- віртуальні екскурсії;
- тренінги;
- диспути;
- проекти;
- відео доповіді;
- відео репортажі;
- фото виставки;
- дискусії;
- навчальні екскурсії;
- конкурси;
- відеофільми;
- воркшопи;
- туристичні походи;
- віртуальні подорожі;
- розвивальні ігри;
- конференції;
- написання есе;
- акції;
- відкриті діалоги;
- робота МАН.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

№	РОЗДІЛ	ЗМІСТ	КІЛЬК. ГОДИН
	Вступ	Вступний та первинний інструктажі з техніки безпеки.	1
I	Державотворення «Моя держава – Україна»	<p>Ознайомлення з Конституцією та Законами України: «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про національну безпеку України», «Про державну таємницю».</p> <p>Вивчення окремих розділів.</p> <p>Концепція з національно – патріотичного виховання дітей та молоді.</p> <p>Оволодіння навиками створення презентацій, використання мережі Інтернет щодо пошуку інформації з метою поповнення знань.</p>	14
II	Профорієнтація «Я- майбутній захисник України»	<p>Профорієнтація. Візит до психолога. Анкетування на визначення схильності до професії.</p> <p>Конференція за участю військовослужбовців «Офіцер – професія почесна як для юнаків так і для дівчат» з метою формування професійних якостей військовослужбовців.</p> <p>Екскурсія до вищих навчальних закладів. Агітація до вступу для оволодіння професією військовослужбовця.</p> <p>Огляд відеозаписів «Курс молодого бійця».</p> <p>Організація навчальних екскурсій до ліцею з посиленою військово – спортивною підготовкою, військово – історичних музеїв, військових частин з метою набуття нових знань, професійних навичок, сприяння самовизначення щодо вступу на навчання у військові заклади.</p> <p>Військова термінологія: ООС, анексія, бойова підготовка, бойовий склад, військова частина, воєнна безпека, воєнна стратегія, державна таємниця, ЗСУ, кібербезпека, мобілізація, операції, стратегії.</p>	26

Ш	Військова підготовка «Мрію служити державі»	<p>Інформаційно-просвітницька та пізнавальна діяльність щодо професійних навиків юних патріотів - майбутніх військовослужбовців.</p> <p>Організація екскурсій до військових частин. Співпраця та спілкування з учасниками бойових дій, перейняття досвіду. Огляд військової техніки. Вільне спілкування з учасниками бойових дій та солдатами строкової служби - перейняття досвіду.</p> <p>Практичні заняття: робота на тренажерах.</p> <p>Вогнева підготовка.</p> <p>Урок звияги. Ситуаційні завдання у разі надзвичайних ситуацій, їх нестандартні рішення.</p> <p>Вивчення військової термінології: вихідний рубіж, вихідне положення, «зброя у кобурі», «заряджена зброя у кобурі», «позиція очікування», зона ведення вогню, пункт бойового постачання, рубіж відкриття вогню, стрілець, стрільба у безперервному русі.</p> <p>Про безпеку військової служби, спрямовану на збереження здоров'я та життя людини. Огляд відео репортажів.</p> <p>Топографія. Практична робота. Вивчення місцевості. Створення власних (мап)карт. Електронні карти.</p>	40
ІV	Вивчення історичної спадщини: «Пам'ятні знаки – історія українського народу»	<p>Проведення дослідницької роботи щодо історичного минулого рідного краю.</p> <p>Пам'ятні знаки, обеліски мого населеного пункту.</p> <p>Вивчення історичної та культурної спадщини українського народу, її видатних постатей.</p> <p>Пошукова робота «Герої – земляки, які ціною життя виборювали МИР на Сході України».</p>	21
V	Історія роду «Моє родинне дерево життя».	<p>Родинне виховання.</p> <p>Історія моєї родини, традиції. Військові професії мого роду.</p> <p>Запис подій, відтворення фактів. Започаткування власного щоденника на основі почутого. Практична робота. Створення власного родинного дерева.</p> <p>Пошукова робота. Звідки походить моє прізвище?</p>	11

VI	Музей як засіб військово – патріотичного виховання молоді.	<p>Специфіка музею закладу освіти. Оновлення змісту освіти засобами музею.</p> <p>Ознайомлення з Законом України «Про музеї та музейну справу».</p> <p>Музеологія.</p> <p>Впровадження новітніх технологій.</p> <p>Облік нових експонатів. Створення тематичних тимчасових та постійних експозицій.</p> <p>Навчальна екскурсія по музею.</p> <p>Пошукова робота «Герої сьогодення – земляки - захисники України».</p> <p>Робота малої академії наук.</p>	44
VII	Волонтерський рух: «Україна понад усе».	<p>Проведення патріотичних акцій, співпраця з волонтерами, військовослужбовцями, громадськістю.</p> <p>Зустріч із родинами загиблих учасників бойових дій на Сході України. Запис спогадів про героїв. Зйомка.</p> <p>Оформлення матеріалів, фото звітів, створення презентацій.</p> <p>Робота з засобами масової інформації. Оновлення даних Книги пам'яті.</p> <p>Написання власного есе «Я – волонтер»</p>	20
VIII	Медична підготовка: «Як врятувати людину?».	<p>Пізнавальна діяльність про основи медичних знань.</p> <p>Алгоритм дій.</p> <p>Демонстрування навчальних відеоматеріалів.</p> <p>Набуття необхідних навичок для надання першої долікарської допомоги при надзвичайних ситуаціях та у разі травматизму з метою збереження життя та здоров'я людини.</p> <p>Організація екскурсій до медичних закладів.</p> <p>Спілкування з лікарями. Проведення майстер – класів, практичних робіт, конкурсів, тренінгів.</p>	12
IX	Пропаганда здорового способу життя: «Ми обираємо здоровий спосіб життя».	<p>Впровадження здоров'язберігаючих технологій.</p> <p>Проведення заходів спільних з батьками та громадськістю: змагань, конкурсів, туристичних походів щодо поліпшення розвитку фізичних</p>	9

		якостей вихованців гуртка, пропаганди здорового способу життя. Організація цікавого дозвілля дітей та молоді.	
X	Пам'ятні дати в житті військовослужбовців, їх традиції: «Людська пам'ять не згасне ніколи».	Калейдоскоп пам'ятних дат, професійні військові та козацькі свята. Традиції. Нормативно – правова база. Участь у мітингах, приурочених пам'ятним датам. Покладання квітів до підніжжя пам'ятників. Віддання належної шани героям.	12
XI	Всебічний розвиток творчої особистості(Робота зі здібними та обдарованими вихованцями): «Творчість і наука – успіху запорука!».	Прослуховування та відтворення головної пісні держави – гімну України. Дослідницько-пошукова робота: вивчення сімейних традицій, реліквій. Фестиваль патріотичних дій. Набуття рис нового українця. Підготовка та забезпечення участі вихованців гуртка у конкурсах різних рівнів. Формування патріотичних рис через участь у конкурсах «За нашу свободу»: написання та декламування патріотичних віршів про Україну, захист її територіальної цілісності. Участь у Всеукраїнсько-краєзнавчій експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна», розділ «З попелу забуття».	16

ОСНОВНИЙ РІК НАВЧАННЯ НАВЧАЛЬНО – ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	НАЗВА ТЕМИ	УСЬОГО ГОДИН	ТЕОРЕТИЧНИХ	ПРАКТИЧНИХ
1	Вступ. Вступний та первинний інструктажі з техніки безпеки.	1	-	-
2	<i>Державотворення «Моя держава – Україна».</i> Ознайомлення Законами України.	14	11	3
3	Профорієнтація «Я- майбутній захисник України».	26	23	3
4	Військова підготовка «Мрію служити державі».	40	24	16

	Інформаційно – просвітницька та пізнавальна діяльність щодо професійних навиків юних патріотів – майбутніх військовослужбовців.			
5	Вивчення історичної спадщини: «Пам'ятні знаки – історія українського народу».	21	13	8
6	Історія роду «Моє родинне дерево життя». Родинне виховання. Вивчення родового коріння.	11	-	11
7	Музей як засіб військово – патріотичного виховання молоді. Специфіка музею закладу освіти. Оновлення змісту освіти.	44	8	36
8	Волонтерський рух: «Україна понад усе». Проведення патріотичних акцій, співпраця з волонтерами, військовослужбовцями, громадськістю.	20	-	20
9	Медична підготовка: «Як врятувати людину?». Пізнавальна діяльність про основи медичних знань. Алгоритм дій.	12	4	8
10	Пропаганда здорового способу життя: «Ми обираємо здоровий спосіб життя». Впровадження здоров'язберігаючих технологій.	9	3	6
11	Всебічний розвиток творчої особистості(Робота зі здібними та обдарованими вихованцями): «Творчість і наука – успіху запорука!». Формування патріотичних рис через участь у конкурсах.	19	1	18
	Всього:	216	87	129

КАЛЕНДАРНО – ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Вступ

Вступний інструктаж з ТБ. Ознайомлення з метою, завданнями. планом роботи гуртка.(1 год.).

Розділ І. Державотворення «Моя держава – Україна». (14 год.).

Ознайомлення з Конституцією та Законами України: «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про національну безпеку України», «Про державну таємницю». Вивчення окремих розділів. (4 години).

Зустріч із військовослужбовцями ЗСУ «Дії Законів України на практиці під час проходження служби. Реалії сьогодення». (2 години).

Концепція з національно – патріотичного виховання дітей та молоді.(1 година).

Оволодіння навиками створення презентацій, використання мережі Інтернет щодо пошуку інформації з метою поповнення знань.(4 години).

Практична діяльність.

Пошукова робота. Збір фото матеріалів (1 година).

Створення презентації «Воїне, пишайся службою в Збройних Силах України».(2 години).

Розділ II. Профорієнтація «Я- майбутній захисник України». (25 години).

Профорієнтація. Візит до психолога. Анкетування на виявлення схильності до самовизначення щодо подальшої професії. (1 година).

Підготовка матеріалів. Співпраця з військовослужбовцями, громадськістю. Конференція за участю військовослужбовців «Офіцер – професія почесна як для юнаків так і для дівчат» з метою формування професійних якостей військовослужбовців.(3 години).

Екскурсія до вищих навчальних закладів. Агітація до вступу для оволодіння професією військовослужбовця.(3 години).

Огляд відеозаписів «Курс молодого бійця» з коментарями спеціаліста ЗСУ або педагога.(2 години).

Організація навчальних екскурсій до ліцею з посиленою військово – спортивною підготовкою, військово – історичних музеїв, військових частин з метою набуття нових знань, професійних навичок, сприяння самовизначення щодо вступу на навчання у військові заклади.(8 годин).

Робота зі ЗМІ. Оформлення замітки до газети. (1 година).

Бібліотечна година. Робота зі словником військових термінів та скорочень.

Військова термінологія: ООС, анексія, бойова підготовка, бойовий склад,

військова частина, воєнна безпека, воєнна стратегія, державна таємниця, ЗСУ, кібербезпека, мобілізація, операції, стратегії.(2 години).

Інтернет мережа. Огляд плакатів « Моя Україна – держава незалежна».(2 години).

Анкетування «Моє ставлення до служби в ЗСУ». (1 година).

Практична діяльність.

Відео репортаж «Я- майбутній захисник України». Висвітлення події на сторінці закладу Фейсбук. (3 години).

Розділ III. Військова підготовка «Мрію служити державі». (40 годин).

Інформаційно – просвітницька та пізнавальна діяльність щодо професійних навиків юних патріотів – майбутніх військовослужбовців. (2 години).

Організація екскурсій до військових частин. Співпраця та спілкування з учасниками бойових дій, перейняття досвіду. Огляд куточка солдата. Відвертий діалог.(3 години).

Співпраця та вільне спілкування з учасниками бойових дій, солдатами строкової служби -перейняття досвіду.(2 години).

Робота на тренажерах за домовленістю.(3 години).

Урок звитяги. Вогнева підготовка.(2 години).

Тренінги. Ситуаційні завдання у разі надзвичайних ситуацій, їх нестандартні рішення.(3 години).

Бібліотечне заняття. Робота зі словником. Вивчення військової термінології: вихідний рубіж, вихідне положення, «зброя у кобурі», «заряджена зброя у кобурі», «позиція очікування», зона ведення вогню, пункт бойового постачання, рубіж відкриття вогню, стрілець, стрільба у безперервному русі. (3 години).

Огляд відео репортажів «Про безпеку військової служби, спрямовану на збереження здоров'я та життя людини». (2 години).

Військова топографія. Значення топографії. Вікіпедія. (1 година).

Топографічні знаки. (1 година).

Компас – прилад для орієнтування. Його призначення. Горизонт. Сторони горизонту. (1 година).

Сучасні квадрокоптери, дрони. Їх призначення. (1 година).

Практична діяльність:

Складання карти своєї громади.(2 години).

Електронні карти. (1 година).

Вивчення місцевості. Гра «У пошуках кладу».(2 години).

Знайомство з картою (ООС) бойових дій російсько -української війни. Лінія розмежування. (2 години).

Відтворення карти на папері.(1 година).

Конкурс «Влучний стрілець року». Інструктаж із техніки безпеки (ТБ). (2 години).

Прочитання Книги полеглих за Україну. Вивчення статистики. Вшанування героїв хвилиною мовчання з метою шанобливого ставлення до захисників.(2 години).

Створення Книги пам'яті полеглих земляків регіону.(4 години).

Розділ IV. Вивчення історичної спадщини: «Пам'ятні знаки – історія українського народу». (21 година).

Пам'ятка культурної спадщини. Ознайомлення з видами пам'яток: археологічні, історичні, монументального мистецтва, архітектури. містобудування, садово – паркового мистецтва, ландшафтні, об'єкти науки і техніки. (1 година).

Усний журнал. Вивчення історичної та культурної спадщини українського народу. Відомі постаті.(2 години).

Презентація книги. Меморіальний альманах «Видатні діячі України минулих століть» - історико – меморіальне ілюстроване видання, 2001 р. (1 година).

Перегляд героїко -історичного фільму «Тарас Бульба». Козацькі традиції. Обговорення.(2 години).

Історико – культурні заповідники. Енциклопедія сучасної України.(3 години).

Державний історико – архітектурний заповідник «Стародавній Київ». Історія створення. Перегляд презентації.(1 година).

Зустріч із музеєзнавцями. Історико – культурна спадщина Чернігівщини.(2 години).

Калейдоскоп подій «Герої – земляки мого краю, які ціною життя виборювали МИР на Сході України». Пам'ятні знаки. (1 година).

Практична діяльність. Проведення дослідницької роботи щодо історичного минулого рідного краю. Легенди. Оформлення записів. (3 години).

Опитування респондентів (місцевих жителів) про історію створення пам'ятників області, події. (2 години).

Навчальна екскурсія. Відео зйомка «Пам'ятні знаки, обеліски мого населеного пункту».(2 години).

Година пам'яті «Маки – символи пам'яті». (1 година).

Розділ V. Історія роду «Моє родинне дерево життя». (11 годин).

Практична діяльність.

Родинне виховання. Презентація «Історія моєї родини, традиції».(3 години).

Військові професії нашого роду.(1 години).

Запис подій, відтворення фактів. Започаткування власного щоденника на основі почутого.(3 години).

Пошукова робота: «Звідки походить моє прізвище?». (1 година).

Створення родинного дерева. (2 години).

Представлення власної роботи.(1 година).

Розділ VI. Музей як засіб військово – патріотичного виховання молоді. (44 годин).

Специфіка музею закладу освіти. Ознайомлення з Законом України «Про музеї та музейну справу».(1 година).

Воркшоп «Оновлення змісту освіти засобами музею. Музеологія».(1 година).

Міні – лекція «Об’єкти культурної спадщини». Долучення гуртківців до надбань національної світової історико – культурної спадщини. (2 години).

Найвідвідуваніші музеї світу. Впровадження новітніх технологій. Екскурсія – основна форма роботи музею. Віртуальна онлайн екскурсія по музеях світу.(2 години).

Диспут «Сучасний музей. Який він має бути?».(1 години).

Презентація діяльності освітнього музею. (1 година).

Практична діяльність.

Експозиційна робота. Облік нових експонатів. Створення тематичних тимчасових та постійних експозицій.(2 години).

Функції музейної експозиції в освітньому процесі, в просвітницькій роботі. (1 година).

Створення умовного маршруту по музею юного екскурсовода. Методика ведення екскурсії. Засвоєння інформації для відтворення.(1 година).

Навчальна екскурсія по музею «Я – екскурсовод».(1 година).

Пошукова робота «Герої сьогодення – земляки- захисники України». Опитування старожилів, очевидців.(3 години).

Випуск стінгазети: « Герої сьогодення поміж нас!». (1 година).

Комплексне заняття в музеї із залученням школярів із метою поглиблення знань. Розміщення цікавих матеріалів про роботу в музеї через Інтернет мережу. (1 година).

Бінарне заняття з історії та народознавства. Самостійне дослідження музейних експонатів як джерела інформації без допомоги педагога за розробленими керівником гуртка схемами та пам’ятками. (1 година).

Робота малої академії наук. Залучення вихованців до наукової діяльності.(25 годин).

- Вибір теми: «Музей як засіб військово – патріотичного виховання молоді»;

«Герой України (...) – наш земляк – людина незламної волі» (теми на вибір).
Обґрунтування. (1 година).

- Робота з архівними документами. Огляд преси. (3 години).
- Інтернет мережа. Пошук інформації. Опрацювання матеріалів щодо обраної теми (2 години).
- Добір літератури. Прочитання. Аналіз.(2 години).
- Написання тематичних розділів. Оформлення їх.(5 годин).
- Написання наукової новизни. Висновків.(3 години).
- Оформлення роботи із застосуванням сучасних технологій.(2 години).
- Створення презентації. Добір фото.(2 години).
- Виготовлення постера. (2 години).
- Підготовка гуртківців до захисту роботи МАН. (2 години).
- Участь у конференції, представлення роботи. (1 година).

Розділ VII. Волонтерський рух: «Україна понад усе». (20 годин).

Практична діяльність.

Патріотична година пам'яті «Хорообрі серця волонтерів». Спілкування з волонтерами.(1 година).

Проведення патріотичних акцій «Голуб МИРУ», «Милосердя», «Чужого горя не буває», «Листи – подяки на фронт». Співпраця з волонтерами, військовослужбовцями, громадськістю.(7 годин).

Зустріч із родинами загиблих учасників бойових дій на Сході України. Запис спогадів про героїв. Зйомка. Оформлення фото виставки. (3 години).

Оформлення матеріалів, фото звітів, створення презентацій.(3 години).

Робота з засобами масової інформації. Оформлення замітки до газети за обраною темою наукової роботи. (2 години).

Оновлення даних, створеної власноруч, Книги пам'яті полеглих земляків у зоні АТО/ООС.(2 години).

Написання власного есе «Я – волонтер».(2 години).

Розділ VIII. Медична підготовка: «Як врятувати людину?». (12 годин).

Міні – лекція. Пізнавальна діяльність про основи медичних знань. (2 години).

Демонстрування навчальних відеоматеріалів. Набуття необхідних навичок для надання першої долікарської допомоги при надзвичайних ситуаціях та у разі травматизму з метою збереження життя та здоров'я людини. (2 години).

Практична діяльність.

Навчальний майстер – клас. Надання первинної медичної (долікарської) допомоги в разі отримання травми. Алгоритм дій.(2 години).

Організація екскурсії до медичних закладів. Спілкування з лікарями.(2 години).

Виготовлення пам'ятки «Здоров'я людини – найвища цінність!» (1 година).

Тренінг із залученням фахівців – спеціалістів. Непрямий масаж серця, методика його виконання. (1 година).

Розділ IX. Пропаганда здорового способу життя: «Ми обираємо здоровий спосіб життя». (9 годин).

Проект «Впровадження здоров'язберігаючих технологій».(3 години).

Практична діяльність.

Проведення заходів спільних з батьками та громадськістю: змагань, конкурсів «Батьки й сини – богатирська сила!», «Тато, мама, я та вчителька моя». Інструктаж з ТБ.(3 години).

Туристичний похід щодо поліпшення розвитку фізичних якостей вихованців гуртка, пропаганди здорового способу життя. Інструктаж із ТБ. Подолання труднощів «Я і природа навколо мене» (Збір палатки, розпалювання ватри (обкопування вогнища з метою запобігання пожеж); приготування козацького куліша. Здруження колективу. Організація цікавого дозвілля дітей та молоді. (3 години).

Розділ X. Пам'ятні дати в житті військовослужбовців, їх традиції:

«Людська пам'ять не згасне ніколи».(12 годин).

Калейдоскоп пам'ятних дат, професійні військові та козацькі свята. Законодавство. Про відзначення пам'ятних дат.(3 години).

Традиції українських воїнів.(2 години).

Урок(заняття) звитяги. Традиції військовослужбовців. Спілкування з бойовими офіцерами з династії військових «Від діда до батька, від батька до сина». (1 година).

Закони України «Про охорону культурної спадщини». Нормативно – правова база.(1 година).

Тиждень пам'яті:

- Участь у мітингах, організованих шефами – військовослужбовцями, приурочених пам'ятним історичним датам». Виступи. Покладання квітів. Віддання належної шани героям.(3 години).

- Спільна робота з органами самоврядування. Приведення до належного стану пам'ятників населеного пункту.(2 година).

Розділ XI. Всебічний розвиток творчої особистості(Робота зі здібними та обдарованими вихованцями): «Творчість і наука – успіху запорука!». (19 годин).

Відкритий діалог: педагог – гуртківці «Розумним бути круто!». Про важливість науки та освіти в житті людини. (1 година).

Практична діяльність.

Прослуховування та відтворення головної пісні держави – гімну України.(2 години).

Дослідницько – пошукова робота: вивчення сімейних традицій, реліквій.(3 години).

Фестиваль патріотичних дій. Набуття рис нового українця. (3 години).

Підготовка та забезпечення участі вихованців гуртка у конкурсах різних рівнів. Ознайомлення з Положеннями.(1 година).

Формування патріотичних рис через участь у конкурсах «За нашу свободу»: написання та декламування патріотичних віршів про Україну, захист її територіальної цілісності.(2 години).

Участь у Всеукраїнсько-краєзнавчій експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна», розділ «З попелу забуття»; «Історія міст і сіл України».(6 години).

Вікторина. Узагальнення та систематизація вивченого. (1 година).

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Гуртківці повинні вміти й знати:

- особливості професії військовослужбовця;
- розвивати власні здібності до професійного самовизначення;
- вести інформаційно – просвітницьку діяльність щодо професійних навиків юних патріотів - майбутніх військовослужбовців;
- дії в разі надзвичайних ситуацій;
- представляти роботу гуртка на науково – практичних конференціях, впроваджуючи сучасні технології;
- застосовувати військову термінологію;
- розпочинати патріотичні заходи з гімну;
- нормативно – правову базу освітнього музею;
- самостійно створювати тематичні тимчасові та постійні експозиції, виставки;
- створювати презентації, вести відеозаписи;
- послідовність етапів пошуково – дослідницької роботи;
- визначати сторони горизонту за компасом та годинником;
- алгоритм дій при наданні першої долікарської допомоги;
- представляти роботу гуртка одноліткам, батькам та громадськості;
- готувати, висвітлювати матеріали та події на сторінці ПНЗ Фейсбук.

Використана література:

1. Екскурсіводу шкільного музею (методичні поради).- Полтава, 1984.
2. Закон України «Про музеї та музейну справу».- К.,1995.
3. Захист Вітчизни (рівень стандарту)10 клас (Пашко К.О., Герасимів І.М., Щирба Ю.П., Фука М.М.). Видавництво: Тернопіль, 2018 р.
4. Інтернет мережа.
5. Меморіальний альманах «Видатні діячі України минулих століть». Видання «Євроімідж» за участю Інституту історії України НАН України, Товариства «Україна – Світ» та Інституту біографічних досліджень., 2001р.
6. Словник військових термінів та скорочень (АБРЕВІАТУР). Воєнно – наукове управління Генерального штабу ЗСУ.- Жовтень 2020.

ПРОЄКТНО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ – ЕФЕКТИВНИЙ ШЛЯХ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ В СИСТЕМІ «БАТЬКИ - ДИТИНА - ВЧИТЕЛЬ» ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ»

*Переяслова Лілія Вікторівна,
Китайгородський ліцей
Томаківської селищної ради
Дніпропетровської області*

Новий зміст освіти орієнтує вчителя до організації такої співпраці з батьками, яка позитивно впливає на особистий розвиток дитини.

В системі «батьки → дитина ← вчитель» партнерство будується на добровільних засадах, зацікавленості, рівноправності, щодо участі в освітньому процесі та відповідальності за кінцевий результат.

Актуальність даної проблеми очевидна, тому для вирішення її можна

застосувати одну із сучасних форм роботи, як проєктно-дослідницька діяльність.

Метою роботи є розкриття одного із напрямків співпраці – родинні проєкти з учнями першого класу в умовах дистанційного навчання.

Цей варіант творчого доробку призначений для вчителів початкових класів, вихователів.

*«Тільки разом з батьками, спільними зусиллями,
вчителі можуть дати дітям людське щастя»*

В. Сухомлинський

Сім'я – це найдорожче, що є в житті людини. Саме з сім'ї ми отримуємо ласку, ніжність, захист, підтримку, мудрі поради, розуміння. У сім'ї ми проходимо найважливіші уроки: як відрізнити добро і зло, як допомагати, поступатися, прощати, поважати, захищати. Визначення кола інтересів і потреб, поглядів і цінностей, орієнтації дитини, теж визначає сім'я. Хочеться виділити особливу роль родини і в збагаченні дослідницького досвіду дитини.

Залучення сім'ї у навчально - проєктну діяльність є необхідністю. Коли батьки беруть участь у роботі вчителя, то діти відчують зростання власної значущості, розуміють, що про них піклуються найголовніші дорослі в їхньому житті. Дружні стосунки «родина + школа» йдуть на користь усім дітям, особливо під час дистанційного навчання.

Для організації такого напрямку взаємодії з батьками та учнями 1 класу, бажано провести окремі батьківські збори. Вчитель має познайомити з методом проєктів, надати рекомендації у вигляді пам'яток.

1 пам'ятка «Батьки мають знати» (Додаток 1)

2 пам'ятка «Послідовність роботи над проєктом» (Додаток 2)

3 пам'ятка «Ролі для батьків під час роботи над проєктом» (Додаток 3)

Така спільна робота збагачує кожного учасника. Працюючи над проєктом, батьки більше часу проводять з дітьми, стають до них ближчими, більше спілкуються,

краще розуміють своїх дітей. Саме ці позитивні сторони родинної співпраці з вчителем, надихають на систематичне впровадження в освітній процес з учнями початкових класів дослідницько-проектний метод.

У роботі використовую два підходи :

- зв'язок проєктів з навчальними темами (на уроці), де робота відбувається за спеціально відведеними навчальними годинами;
- виконання проєктів у позаурочній діяльності.

Найчастіше застосовую творчі, дослідницькі, інформаційні, практично – орієнтовані проєкти. З учнями першого класу за часом проведення бажано обирати короткотривалі, епізодичні (для проєктних уроків). Спільною рисою наших робіт є те, що до їх виконання залучені родини. Саме така співпраця допомогла цікаво і результативно організувати дистанційне навчання з цьогорічними першокласниками.

Завчасно було сплановано такі теми проєктів

1. Проєктні уроки з предмета

Я досліджую світ

- « Моє родовідне дерево» (дослідницько - інформаційний)
- STEM- проєкт « Винаходи, які придумали діти» (творчий)
- « Моє село» (інформаційний)
- « Твій город на вікні» (дослідницький)
- STEM- проєкт Створення «Книжки літа»
- « З яких хмар іде дощ ?» (дослідницький)

Дизайн і технології

- * STEM-проєкт « Робот» з геометричних фігур
- * «Наша родинна «Валентинка» (творчий)
- * Виготовлення листів разом з татусем, дідусем « Квіти для мами» (творчий)

Мистецтво

- STEM-проекти «Виготовлення машини майбутнього»
«Моделювання транспортної техніки з деталей конструктора»
Виготовлення іграшки з горіхової шкарлупи (творчий)
«Створення українського сувеніру»

Позаурочна діяльність

- «Наша родина» (інформаційний проект – візитівка) Проводиться на початку навчального року
- STEM-проект « Осінь – чарівниця»
- STEM-проект « Моє село у майбутньому» (Lego –конструктор. Композиція класної родини)
- «Збережи ялинку» (екологічний)
- Благодійний проект «Ми наближаємо ПЕРЕМОГУ»

Для вдалого старту над проектом готую для своїх маленьких здобувачів освіти та їхніх батьків такі картки – опори «Мій проект» (Додаток 4). Їх заповнення відбувається у родинному колі з використанням малюнків, фото.

Для кожної проектної роботи вчитель теж складає план – карту (Додаток 5), яка містить три етапи співпраці:

1-й - підготовчий «Вчитель + дитина +батьки»

2-й – практичний «Батьки +діти» (Можна робити окреме фото цього етапу роботи для батьків»

3-й – заключний «Дитина + батьки + вчитель»

Шаблон плану - карти можна застосувати для будь якого родинного проекту.

Пропоную вже розроблені і апробовані зразки таких карт для учнів 1 класу (Додатки 6-8).

Висновки

Співробітництво вчителя з батьками є важливою умовою ефективної навчально – виховної роботи з учнями початкових класів. Саме родинна проектна діяльність дає можливість творчого розвитку дитини під час дистанційного навчання. Вона сприяє :

- формуванню вміння організувати самопідготовку;
- формуванню творчих та дослідницьких навичок у позаурочній роботі ;
- розвиток комунікативних навичок, уміння співпрацювати, виконувати різні ролі (виконавця, посередника, лідера);
- вчить відповідальності за виконану роботу;
- створення навчального простору з власним темпом роботи у домашніх умовах
- формується повага і гордість за свою родину, результат спільної праці або особистий.

Секрет успіху такої родинної співпраці – системність та регулярність, зрозумілість і доступність, креативність і відповідальність.

Даний напрямок роботи над родинними проектами під час дистанційного навчання рекомендується вчителям початкових класів (1 клас), вихователям.

Додаток 1

Батьки мають:

- знати своїх дітей і їх можливості ;
- показувати особистий приклад дослідницької активності;
- зацікавити до спільного дослідження;
- знати специфіку дитячого дослідження;
- не брати на себе більшу частину роботи над проектом;
- відігравати роль джерела інформації.

Додаток 2

Виконання проекту передбачає таку послідовність :

1. Вибір теми
2. Пропозиція початкових ідей
3. Вибір кращої ідеї
4. Планування діяльності
5. Оцінка і самооцінка проекту
6. Презентація проекту.

Додаток 3

Під час роботи над проектом, батьки можуть виконувати такі ролі (навіть одночасно декілька з них):

- « консультант»;
- « контролер 1» - контроль виконання плану;
- « швидка мудра допомога» - вирішення оперативних питань;
- « експерт» допомагає у попередній оцінці проекту
- « програміст» - участь у створенні презентації;
- « контролер 2» - підбір режиму роботи, відпочинку, харчування.

Додаток 4

«Мій проєкт»

Прізвище _____

Ім`я _____

Клас _____

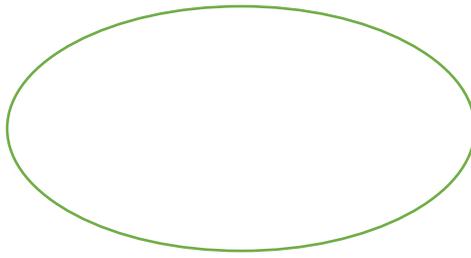
Школа _____

Мій проєкт називається: _____

Завдання: _____

Девіз проєкту: _____

Емблема проєкту:

Мені знадобиться під час проєкту:

Мені слід почитати ці книги чи використати Інтернет:

До кого з родини буду звертатися за порадою та допомогою:

Це я на початку проєкту:

Додаток 5 (для вчителя)

Родинний проєкт

Дата _____

Клас _____

Тема _____

Мета: _____

Тип проєкту: _____

За часом: _____

ХІД СПІЛЬНОЇ РОБОТИ

I. Підготовчий етап

1. Введення в тему

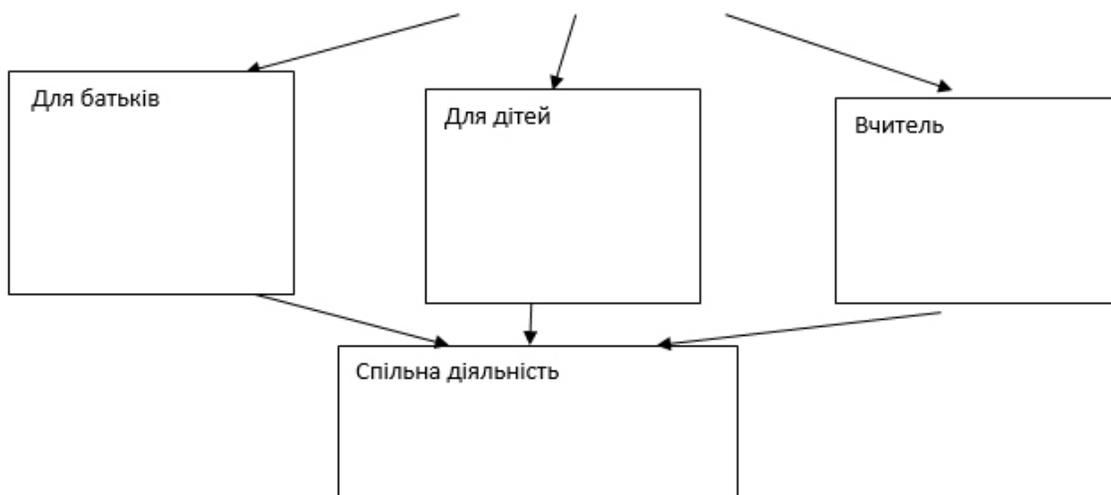
2. Мотивація

3. Ознайомлення із завданнями

4. Оформлення картки – опори (з додатку 4)

II. Практичний етап (заповнюється за звітністю родини)

Розподіл ролей для реалізації проєкту

III. Заключний етап

Презентація проєкту

Додаток 6

Проектний урок з «Я досліджую світ»

Дата _____

Клас 1

Тема. «Родовідне дерево»

Мета: створити умови для пошукової діяльності про родину, рід; розвивати допитливість, пізнавальну активність, творчість, мовлення; виховувати любов до родини, шанобливе ставлення до роду.

Тип. Інформаційний

За часом: короткотривалий

ХІД РОБОТИ

I. Підготовчий етап

1. Бесіда на тему « Моя родина» (Вчитель + дитина)

З`ясувати знання дітей про членів родини. зацікавити до пізнання свого коріння, значення цих знань, шляхи і способи їх набуття.

2. Мотивація до роботи

Зацікавити до пізнання свого коріння, значення цих знань, шляхи і способи їх набуття. (Робота з підручником, друкованим зошитом до цього предмета)

3. Робота з карткою- опорою (додаток 4) (Вчитель + батьки + дитина)

II. Практична частина

Ролі для батьків

-Підбір матеріалів: віршиків про маму, тата, дідуся, бабусю.

-2 прислів`я, пісеньку, казку

-Зробити підбір фото з родинного фотоальбому родини. (Ми - щасливі!)

- Розповісти дитині про родину і рід

Самостійна робота

учня (учениці)

- Вивчити 1 вірш напам`ять

– Списати прислів`я.

- Зробити малюнки членів

Спільна робота

Виготовлення родовідного дерева

III. Заключна частина

Он-лайн презентація родовідного дерева

Зробити фото роботи для класної виставки.

STEM - ПРОЄКТ

Дата _____

Клас __1_____

Тема. Винаходи, які придумали діти

Мета: розкрити перед учнями чарівний світ людських відкриттів, розширити уявлення про використання Lego- конструкторів; розвивати творчий потенціал; виховувати бажання дізнаватися і робити щось нове, власними руками або спільно з родиною, прищеплювати любов до праці

Тип проекту: творчий

За часом: короткотривалий

ХІД ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ

I. Підготовчий етап.

1. Перегляд відео» Винаходи, які придумали діти»

2. Мотивація

- Яке значення цих винаходів ?

- Чи захотів(-ла)б ти спробувати себе у ролі винахідника ?

- Що мрієш створити ? З якого матеріалу?

3. Знайомство із завданнями

(використання Lego, збір загадок, малюнків, фото процесу роботи)

4. Оформлення картки – опори (з родиною)

II. Практичний етап

Реалізація проекту

Роль батьків

Самостійна робота

дитини

1.Надати доступ до Інтернету
Організувати перегляд відео

Перегляд відео про винаходи дітей

2. Надати допомогу у виборі ідеї,
Зробити підбір матеріалів
3. Контроль за часом, експертиза

Зробити малюнок задуманого
виробу
Приготувати загадку для друзів
Виготовлення своєї поробки

Спільна робота

Зробити фото чи відео процесу роботи і готового винаходу.

Підготувати розповідь про його призначення.

III. Презентація проєктної роботи

Вчитель робить загальне фото представлених робіт .Діти отримують грамоти за свої винаходи (на електронну пошту)

Додаток 8

Інтегрований проєктний урок « Я досліджую світ» + «Мистецтво»

Дата _____

Клас __1_____

Тема. Моя родина чекає на свято. Великдень

Мета: вчити дітей здобувати знання про історію свята, традиції українського народу на Великдень, надати можливість дослідити традиції святкування його у власній родині; розвивати допитливість, творчість, естетичні смаки, мовлення; виховувати повагу до традицій нашого народу, любов до родини, повагу до праці батьків

Тип проєкту: дослідницький, творчий

За часом _____

Реалізація проєкту

I. Підготовчий етап

1. Введення в тему

Перегляд навчально – пізнавального відео про історію свята Великодня, його традиції.

2. Мотивація

- Яке весняне свято є найулюбленішим і чому ?
- Які основні прикраси Великодня ?
- Навіщо нам знати і дотримуватися традицій нашого народу ?

3. Знайомство із завданнями

(Збір інформації про традиції святкування у родині Великодня, виготовлення писанки, запис рецепту родинної пасочки, створення відео процесу випікання, розучування Великодніх ігор, створення інтерактивного куточку «Моя родина чекає на свято» з використанням аплікацій « Вербова гілочка» «Пасхальний математичний кошик»)

4. Заповнення картки – опори (додаток 4)

II. Практичний етап

Реалізація проєкту

Роль родини

Індивідуальна робота дитини

1. Проконсультувати дитину про традиції святкування Великодня	Розучити пісеньку « Пасочка»
2. Продемонструвати процес виготовлення паски із залученням дитини	Створити аплікацію « Моя писанка» у родині.
3. Зробити запис рецепту родинної Паски.	Надати допомогу мамі у розфарбуванні яєць, оформленні святкового куточка

Спільна робота

Приготування паски, фарбування яєць, збір Великоднього кошика, створення інтерактивного куточка «Моя родина чекає на свято»

III. Заклучний етап. Презентація роботи (відео – екскурсія)

Література

1. Забродська Л.М, Онопрієнко О.В, Цимбалару А.Д., Хоружа Л.Л. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителя: Науково-методичний посібник / За ред. А.Д. Цимбалару, О.В. Онопрієнко. – Х.: Вид. група «Основа», 2007
2. Коляда О.Ф., Онопрієнко О.В. Проектний день у початковій школі // Початкова школа. – 2006. – №5.
3. Манжос Б. Останні досягнення методи проектів у Америці / Б. Манжос // Шлях освіти. — 1929. — № 5 / 6. — С. 194—199.
4. Онопрієнко О.В. Система навчальних проектів з курсу «Основи здоров'я» // Початкова школа. – 2005. – № 9. – С. 35–37.
5. Порадник для вчителя. Розділ 1. Огляд концепції Нової української школи ст. 10 – 11 <https://www.youtube.com/watch?v=8VWuhwv1B2U>
6. Тименко В. Метод проектів на уроках з художньої праці // Початкова школа. – 2000. – № 9. – С. 46 – 49.

**ПРОЄКТ «ЕМОЦІЙНИЙ ПАТРУЛЬ» З ТЕМИ «ПІДТРИМКА ДІТЕЙ
ЗІ СТРЕСОВИМИ РОЗЛАДАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ»**

Філоненко Олена Станіславівна

Доцент кафедри педагогіки, початкової освіти,
психології та менеджменту
Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя

Пехотіна Анастасія Іванівна

Здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти ОП Початкова освіта
Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя

Кириєнко Ірина В'ячеславівна

Здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти ОП Початкова освіта
Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя

Черняк Людмила Олександрівна

Здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти ОП Початкова освіта
Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя

Пантелієнко Аліна Олексіївна

Здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти ОП Початкова освіта
Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя

Кочубей Катерина Володимирівна

Здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти ОП Початкова освіта
Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя

Анотація:

Мета: створення умов для реалізації творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів, формування дослідницьких і комунікативних умінь у здобувачів освіти, впровадження в освітній процес практикоспрямованих підходів до освіти,

формування вмінь психологічної підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Актуальність: 24 лютого 2022 року — дата, яка стала точкою відліку нової реальності для України та кожного з нас. Смерть близьких, руйнування рідної домівки, окупація українських територій, бомбардування та обстріли, — все це виснажує внутрішні ресурси людини, руйнує її психіку. Але якщо дорослі мають сформовані захисні механізми, то для дітей втрата відчуття безпеки, стабільності, впевненості у завтрашньому дні стала причиною сильного стресу, тривале перебування в якому може призвести до важких наслідків. У маленьких дітей часто розвиваються неспецифічні поведінкові та емоційні реакції, такі як формування нових страхів, надмірна емоційна залежність і підвищена агресивність. Дорослі відіграють важливу роль у підтримці та зміцненні дитячих захисних механізмів і в запобіганні тривалим негативним психологічним наслідкам, навіть якщо вони не обов'язково мають досвід у сфері психічного здоров'я дитини.

Саме тому першочерговим завданням освітянської спільноти на сьогоднішній день є надання допомоги та психологічної підтримки дітям, що дозволить їм впоратися зі стресом від війни, а також попередить виникнення більш складних проблем.

Інноваційність: створення мандрівного простору, який включає розроблені самостійно студентами логотип, чат бот і програму тренінгу, що реалізована в двох школах міста Ніжина. Під час створення мандрівного простору студенти змогли проявити власні творчі нахили та обдарування.

Практична значимість:

- розроблена програма тренінгу дозволяє зменшити стресові реакції у дітей, які розвинулися через війну в їхньому житті та може бути використана вчителями початкових класів, вихователями, вихователями груп продовженого дня, педагогами-організаторами, педагогами центрів розвитку дитини, психологами;

- результати дослідження можуть бути використані освітянами з метою

психологічної підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану, навіть якщо вони не обов'язково мають досвід у сфері психічного здоров'я дитини.

- тренінг можна проводити як у приміщенні, так і на подвір'ї.

ЗМІСТ РОБОТИ

Представляємо вашій увазі нашу роботу - проєкт «Емоційний патруль» з теми «Підтримка дітей зі стресовими розладами під час війни», поетапна робота над яким, представлена в презентації.

Мета проєкту: дослідження проблеми підтримки дітей початкових класів зі стресовими розладами під час війни.

Завдання проєкту:

- з'ясувати рівень розуміння проблеми стресового розладу у дітей вчителями та батьками;
- дослідити як організована підтримка дітей зі стресовими розладами у місті Ніжині;
- виявити невраховані механізми для підтримки дітей зі стресовими розладами під час війни;
- розробити та перевірити ефективність програми з подолання стресових розладів у молодших школярів.

Для виконання першого завдання було проведене анонімне анкетування з 28 вчителями початкових класів і 345 батьками:

Анонімна анкета для вчителів.

Анонімна анкета для вчителів

Дана анкета потрібна для студентів НДУ, для реалізації їх проекту.

Ваша відповідь допоможе нам з'ясувати актуальність даного питання

URL:https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeqd45P_hC_dp3fPaYYZ1AoMOorhkeSx-Wc90Alg_A-kh3wQ/viewform?usp=sf_link

Анонімна анкета для батьків.

Анонімна анкета для батьків

Дана анкета потрібна для студентів НДУ, для реалізації їх проекту. Ваша відповідь допоможе нам з'ясувати актуальність питання підтримки дітей зі стресовими розладами

URL:https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfWLGOCzJz2sqzSw_954-9waJ8xLgKAX1fZ2Wg7QXeAYEhbng/viewform?usp=sf_link

За результатами опитування зроблено висновки, що майже 86 % опитаних учителів обізнані у питанні стресових розладів у дітей;

71% опитаних батьків знають, що таке стресовий розлад у дітей та які його прояви

Майже 60% батьків відмічають зміни у настрої та поведінці дітей під час війни, серед яких поганий сон, тривожність, роздратування, агресивність, хвилювання, зміна настрою, страх (самотності, смерті), реакції на звук.

86% батьків потребують більшої підтримки для зміцнення дитячих захисних

механізмів і в запобіганні тривалим негативним психологічним наслідкам дитини та потребують проведення активних вправ для дітей.

Для вирішення другого завдання було проведене інтерв'ю з директорами та заступниками директорів 4-х ЗЗСО, які розташовані в різних мікрорайонах нашого міста.

Питання для інтерв'ю з керівництвом закладів загальної середньої освіти:

1. Чи знаєте Ви про проблему стресових розладів у дітей?
2. Чи є у вашому закладі освіти діти зі стресовими розладами?
3. З яких джерел Ви отримуєте інформацію про наявність таких дітей?
4. Яка робота проводиться для допомоги таким дітям і хто її проводить?
5. Чи отримував заклад освіти рекомендації для роботи з дітьми зі стресовими розладами? Хто рекомендував?
6. Чи вважаєте Ви потрібним організований ігровий простір для дітей зі стресовими розладами?

Адміністратори повідомили, що діти початкових класів з такою проблемою є, стресові розлади проявляються тривожністю, агресією, страхом дітей під час сирен чи перебуванні в укритті. Дирекція про таких діток дізнається від батьків, вчителів та психологів ЗЗСО. У роботі керуються інструктивно-методичними рекомендаціями щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році

Лист МОН № 1/9530-22 від 19.08.22 року Психологічні аспекти організації освітнього процесу в умовах воєнного/післявоєнного стану.

Створення ігрового простору вважають ефективним засобом в організації роботи з дітьми зі стресовими розладами.

Основним міжнародним документом, в якому викладені права дитини, є Конвенція ООН про права дитини. В українському законодавстві правовими документами, які регулюють це питання, є Конституція України, Сімейний кодекс

України, Закон України «Про охорону дитинства» та Цивільний кодекс України. Кожна дитина України внаслідок воєнної агресії російської федерації проти України зазнала порушень своїх основних прав, закріплених у Конституції України та нормах міжнародного права, таких як: право на життя та захист від посягання на нього, право на розвиток, здоров'я, турботу, право на відпочинок та на дозвілля, право на освіту і родину. Та це, на жаль, не весь перелік порушених прав.

Що зроблено для вирішення цієї проблеми на рівні держави? Набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану» від 17.03.2022 № 302.

Офісом Президента України спільно з Дитячим фондом ООН UNICEF Ukraine та Міністерством соціальної політики запроваджено загальнонаціональну програму «Дитина не сама».

Також досліджено як у Ніжинській громаді організована підтримка дітей зі стресовими розладами під час війни. З'ясовано, що така робота проводиться:

Ніжинською міськрайонною організацією Товариства Червоного Хреста України,

Міським центром професійного розвитку педагогічних працівників Ніжинської міської ради Чернігівської області.

Крім того, у Ніжині реалізують проєкт «СпівДія заради Дітей», проєкт «Простір дружній до дитини». Робота проводиться професійними психологами.

Дослідження показало, що батьки потребують здійснення психосоціальної підтримки для своїх дітей, але не хочуть індивідуальних занять із психологами.

Деякі батьки не хочуть привести дитину до дитячого психолога з різних причин.

- Намагаються самі впоратися з труднощами, читають книги, слухають лекції в інтернеті, радяться з рідними, знайомими, друзями.

- Боязнь «ярликів», що якщо дитина ходить до психолога, з нею точно щось не так.

- Деякі йдуть у «заперечення проблеми» і кажуть: «саме минеться», «переросте».

- Ще бояться зіткнутися з почуттям провини, страху, що «вони погані батьки».

Ми переконані, що психосоціальна підтримка, яка не має на меті індивідуальне терапевтичне втручання для дитини, окреслює будь-який тип підтримки, спрямованої на захист або сприяння психосоціальному благополуччю чи запобігання стресового розладу.

На етапі розробки програми підтримки, спрямованої запобігання стресового розладу у дітей важливими були поради заступниці голови ГО «ЛІМ» Світлани Бутенко.

Результатом роботи стало створення мандрівного простору: розробили програму тренінгу «Емоційний патруль» та реалізували її в 2-х школах міста Ніжина з 15 по 19 травня 2023 року. До програми долучили 68 учнів початкових класів. Програма розрахована на 4 заняття:

Заняття 1. «Знайомство з емоціями».

Заняття 2. «Кольорова палітра емоцій. Сум і радість».

Заняття 3. «Кольорова палітра емоцій. Страх».

Заняття 4. Квест «Врятуємо королеву Емоцій!».

Програма представлена у створеному посібнику «Емоційний патруль».

Пройшли навчання зі створення Чат боту у Ніжинському міському молодіжному центрі та створили власний чат бот, який дає можливість допомоги та підтримати більше дітей і дорослих, до якого вже почали долучатися учасники.

Створили логотип проєкту, за яким нас легко знайти.

Психологічний стан дітей визначався за допомогою опитувальника «Який ти зараз?» та проєктивної методики «Дерево». За допомогою цих простих але водночас інформативних тестів ми визначали емоційний стан дітей.

ВИСНОВОК.

Війна продовжується, проблема зменшити стресові реакції у дітей, які розвинулися через війну залишається вкрай актуальною. Тому долучення до розробленої програми «Емоційний патруль» і чат боту якомога більшої кількості дітей буде сприяти їхньому психосоціальному благополуччю та запобіганню стресових розладів.

ПОСИЛАННЯ НА ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

1. Психологічна підтримка в умовах війни. URL: <https://dovidka.info/psychologichna-pidtrymka-v-umovah-vijny/>
2. Психологічна підтримка та допомога дітям, які пережили травматичні події. Навчально-методичний посібник. URL: Manual for psychologists_web.pdf
3. Що таке посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). URL: [understanding_post_traumatic_stress_disorder_ptsd_uk.pdf](#)

ЗАНЯТТЯ-ПРАКТИКУМ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ «ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕХНІК В РОБОТІ З ЕМОЦІЙНИМ ВИСНАЖЕННЯМ ТА «ВИГОРАННЯМ»

*Шевченко Оксана Андріївна,
Митрофанова Світлана Анатоліївна*
Комунальний заклад дошкільної освіти
(ясла-садок) № 164
Криворізької міської ради

Мета заняття-практикуму:

- повернення балансу, звернення до особистісних сенсів;
- підвищення опірності до стресів;

- профілактика психосоматичних проблем через вивчення технік саморегуляції;
- особистісне зростання;
- відновлення та активізація когнітивних функцій мозку;
- розвиток творчого потенціалу.

Вступна частина (1 хв.) (слайд 1)

Тема професійного вигорання педагогів стосується особливо. Вони щодня стикаються з високою емоційною напругою, особливо в теперішній час: стрес, тривожність, страх за власне життя та життя близьких, дистанційний формат роботи, невпевненість у майбутньому тощо. Тому саме зараз варто подбати про свою професійну стійкість, адже емоційний стан педагога безпосередньо впливає на емоційний стан всіх учасників навчально-виховного процесу.

Вправа «Пейзажна алея настрою» (5 хв.) (слайд 2)

Мета: діагностика психоемоційного стану учасників; налаштування на подальшу роботу; створення позитивної атмосфери в групі.

-Якщо б я вас попросила намалювати свій настрій, то у вигляді якого пейзажу чи краєвиду він виглядав би у вашій уяві? Можливо це море, то яке? Поле ромашок чи ліс? Пустеля чи веселка після дощу?

(По завершенню вправи учасники озвучують свій емоційний стан)

Інформаційна частина (7 хв.) (слайди 3,4,5,6,7,8)

Мета: закріпити теоретичні знання учасників про поняття «емоційне вигорання»; термін «арт-терапія», її мету, особливості, види, значення в практиці психолога.

- Як ви розумієте поняття «емоційне вигорання»?

Емоційне вигорання (слайд 3) -це синдром постійної втоми та емоційного виснаження. Цей синдром притаманний людям, робота яких пов'язана зі спілкуванням. Наразі ситуація інша, проте спілкування стало в рази більше. В умовах сьогодення зросла необхідність бути на зв'язку, вислуховувати інших, говорити, стежити за актуальними новинами та перевіряти їх.

Зниження професійної ефективності, що проявляється в неспроможності впоратися з робочими обов'язками, внаслідок чого з'являються сумніви у власних здібностях і компетентності.

Тому нам необхідно навчитись усвідомлювати ситуацію, приймати реальність та знаходити ресурси для комфортного життя.

Діагностичні методика: (слайд 4)

1. Діагностика професійного «вигорання» (К.Маслач, С.Джексон в адаптації Н.Є. Водоп'янової)

2. Діагностика емоційного «вигорання» особистості (В.В.Бойко)

3. Методика на визначення рівня депресії «Шкала депресії Бека» (BDI)

4. Експрес-діагностика схильності до немотивованої тривожності (В.В.Бойко)

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ -

це процес, який може відбутися з людиною, яка дбає про постраждалих, відчуває на собі відповідальність та обов'язок допомогти їм і яка стає свідком жорстокості та втрат інших людей день у день, із року в рік. Це не лише відповідь організму на одну ситуацію, а накопичувальний ефект. Вигорання може призвести людину до змін в її психологічному, фізичному та духовному благополуччі.

ДІАГНОСТИЧНІ МЕТОДИКИ

1. "Діагностика професійного "вигорання"" (К.Маслач , С.Джексон в адаптації Н.Є. Водоп'янової)
2. "Діагностика емоційного "вигорання" особистості" (В.В.Бойко)
3. Методика на визначення рівня депресії "Шкала депресії Бека" (BDI)
4. Експрес-діагностика схильності до немотивованої тривожності" (В.В.Бойко)

Арт-терапія - (слайд 5) (лат. Ars - мистецтво, грец. Терапія- лікування) це синтез декількох галузей наукового знання. Це сукупність методик, які мають діагностичні та корекційні функції, засновані на мистецтві і творчості.

Людина завжди прагне до прекрасного, до того, що приносить задоволення. Проте сучасні реалії неспокійного ритму життя зумовлюють низку стресових ситуацій та переживань. Як побороти такий стан? Вам допоможе мистецтво.

Але спочатку давайте пригадаємо деякі теоретичні факти про арт-терапію.

Мета арт-терапії: (слайд 6) допомогти учасникам освітнього процесу:

- побачити сенс у власній арт-терапевтичній продукції;
- вербалізувати її;
- зрозуміти її взаємозв'язок з власним життям;
- усвідомити свої емоції, переживання, сумніви.

Особливості арт-терапії: (слайд 7)

- екологічність,
- ефективність,
- різноманітність,
- розвиваюча функція,
- ресурсність.

Види арт-терапії: (слайд 8)

Ізотерапія	Мандалотерапія
Казкотерапія	Маскотерапія
Бібліотерапія	Драмотерапія
Музикотерапія	Пісочна терапія
Лялькотерапія	Фототерапія
Танцювальна терапія	Колажування

Які види арт-терапії ви використовуєте в роботі? (запитання до учасників)

Ресурсна техніка «Скляна ваза» (15 хв.) (слайд 9)

Мета: надати можливість учасникам за допомогою арт-терапевтичних засобів зробити аналіз своїх внутрішніх ресурсів.

Матеріал: аркуш паперу формату А4, кольорові олівці, фломастери.

- Що особисто для вас є ресурсом, який допоможе відновити та стабілізувати емоційний стан? Наступна вправа дасть можливість проаналізувати це й надати відповіді собі.

- Пропоную вам намалювати на своїх аркушах вазу. Уявіть, що ви заповнюєте її шарами різнокольорового піску. Кожен шар - це щось гарне. Те гарне, що є у ваших сімейних стосунках або те гарне, що ви хочете в них привнести. Те прекрасне, що чекає попереду на вас.

Кожен колір - це щось окреме. Можливо, це нові сімейні традиції, зустрічі, нові речі, теплі обійми.

Спробуйте «почути» себе і написати (виконання вправи учасниками)

- Чи вийшло у вас заповнити вазу?

- Чи є для вас щось нове?

Висновок: тепер ваші внутрішні ресурси стали для вас більш чіткими та зрозумілими.

Техніка «20 квадратів» (15 хв.) (слайд 10)

Мета: познайомити з арт-технікою для швидкого заспокоєння при наявних ознаках тривожності.

Матеріал: аркуш паперу формату А3, кольорові олівці.

- Коли у вас такий емоційний стан, що хочеться змінити на більш приємний, згадайте дану вправу. Візьміть аркуш А3, розділіть його на 20 однакових частин.

- Приготуйте кольорові олівці, візьміть один і починайте замальовувати перший квадрат, уявляючи при цьому свою негативну емоцію. (Наприклад, гнів. Я обираю червоний колір олівця і промальовую або штрихую перший квадрат, поки мій стан не почне змінюватися).

- Якщо ваш стан почав мінятися, фіксуємо для себе питанням: «Що я відчуваю зараз? (Наприклад, я вже менше злюсь). Обираємо інший колір і переходимо до наступного квадрату. І так далі. Фіксуємо свій емоційний стан запитанням «Що я відчуваю зараз?». І переходимо до наступної клітинки. Відтак, ви змінюєте колір олівця і перехід до клітинки стільки разів, скільки потрібно для досягнення бажаного стабільного позитивного емоційного настрою.

- Наприклад, я зупинилась на 6-ій клітинці. Фіксую свій стан - відчуваю інтерес, мені це подобається і я можу зупинитися. Не обов'язково промальовувати всі 20 клітинок.

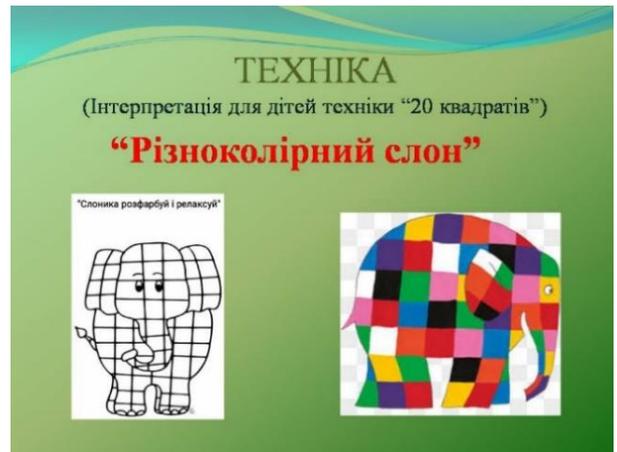
Вправа «Різноколірний слон у клітинку» (5 хв.) (слайд 11)

Це варіація техніки «20 квадратів». Можна використовувати, як для дітей, так і для дорослих. Всі компоненти даної метафоричної арт-техніки є потужними символами:

- Слон - символ мудрості, сили, інтелекту і щастя;
- Клітинка - це психогеометрична структура балансу;
- Колір - прояв наявних емоційних станів.

Ця техніка буде корисна, коли є відчуття тривоги, хаосу, безсилля.

Можна розмальовувати «слоника-захисника», «слоника-помічника».

Вправа «Коктейль рухів» (5 хв.) (слайди 12,13)

Мета: активізація розумової діяльності, стабілізація емоційного стану через тіло.

Зараз я пропоную вам переключитися і виконати вправу «Коктейль рухів». Встаньте так, щоб навколо вас було достатньо вільного місця і спробуйте одночасно виконати кілька рухів, які не так вже й часто приходиться робити:

- диригуємо оркестром і при цьому погладжуємо шию;
- робимо руками велике коли, підморгуємо одним оком та киваємо головою;
- очима стежимо за уявною стрілкою і гойдаємося з боку в бік;

- Диригувати оркестром і гладити шию (10 сек)
- Робити велике коло руками і в той же самий час підморгувати одним оком та кивати головою (10 сек)
- Очима стежити за уявною стрілкою і гойдатися при цьому з боку в бік (10 сек)
- Бігти на місці і при цьому поплескувати себе лівою рукою по голові, а правою – потирати живіт (10 сек)
- А тепер придумайте самі якісь дії, які ви могли б робити одночасно

- біг на місці і поплескуємо себе лівою рукою по голові, а правою потираємо живіт

Можна самостійно придумати декілька рухів.

Вправа «Загублені слова» (10 хв.) (слайд 14)

Мета: працювати з прихованими почуттями, сприяти звільненню негативних емоцій екологічним способом.

Матеріал: аркуш паперу формату А-4, кольорові олівці.

Пропоную вправу, яку можна використовувати в ті моменти, коли вас пригнічує якась ситуація, але немає змоги про це сказати. Тож ваші дії:

1) зобразіть людину з відкритим ротом або просто відкритий рот, з якого, наче думки, виходять образи, символи, тобто все, що не сказано;

2) проговоріть це.

Іноді хочеться щось сказати, але не можемо. Зараз у вас є ця можливість. Це може бути як послання до іншої людини, так і до самого себе. Як з позитивним досвідом, так і з негативним. (Учасники виконують, озвучують за бажанням).

Вправа «Мій ресурс» (10 хв.) (слайди 15,16)

Мета: спонукати учасників за допомогою уяви знаходити в собі внутрішні енергетичні ресурси.

- Загадайте, будь ласка, будь-яке число від 1 до 9.

Виберіть картинку із загаданою цифрою, подивіться на неї і переключіться на той ресурс, який ви на ній вбачаєте.

Увімкніть свою інтуїцію й образне мислення. (Учасники діляться своїми думками).

ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ З ГЕОГРАФІЇ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЮТЬ ПОЗНАЧЕННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ НА КОНТУРНІЙ КАРТІ

Шуть Тетяна Володимирівна

Потічанська філія І-ІІ ст.

з дошкільним підрозділом

Опорного закладу «Решетилівський
ліцей імені І.Л. Олійника,

Полтавська обл.

Мета: розробити інтерактивні вправи для проведення практичних робіт з географії у 6-9 класах, що передбачають позначення географічних об'єктів на контурній карті, використовуючи освітні онлайн-ресурси; урізноманітнити формат виконання робіт; сприяти розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів освіти.

Актуальність. Впродовж останніх років на нашу державу випала низка випробувань пов'язана з пандемією коронавірусної інфекції COVID-19 та повномасштабним вторгненням РФ на територію України. Ці події позначилися і на освіті, коли навчання перейшло на абсолютно новий рівень з використанням дистанційних технологій. Організація онлайн-занять вимагала зовсім інших підходів та використання інструментів, які б забезпечили належний рівень знань, умінь та навичок, сприяли ефективній та результативній роботі дітей в синхронному та асинхронному режимах.

Інноваційність. Всі вже звикли до того, що виконання практичної роботи на контурній карті передбачає її наявність (можна придбати в магазині, роздрукувати чи зробити копію потрібної сторінки), записи робляться ручкою чітко, дрібно, красиво, друкованими літерами. А чому б не виконати туж саму роботу, але у формі вікторини, тестів, пошуку об'єктів на запропонованому фрагменті карти чи за допомогою інтерактивних аркушів, складання пазлів? Такі способи організації роботи значно більше до вподоби дітям та й результат зовсім не поступається традиційному виконанню.

Практична значимість роботи полягає у розробленні завдань, що змінюють підходи до позначення об'єктів на контурній карті за допомогою освітніх ресерсів Learningapps, Wordwall, Jigsawplanet, Jamboard, Liveworksheets, онлайн-тестів «На урок», для виконання яких потрібні стабільне інтернет-з'єднання, пристрій, за допомогою якого здійснюється онлайн-навчання, та бажання «підкорювати» вершини географічної науки.

Запропоновані завдання можна використовувати під час очного, змішаного та дистанційного форматів навчання, а виконувати індивідуально, колективно чи у групі.

Дана розробка стане гарним помічником у підготовці до уроків.

У таблиці вказано номери практичних робіт та їх теми, перелічено географічні об'єкти, які потрібно позначати на контурній карті, надано посилання на ресурс, за

допомогою якого можна виконати поставлене завдання.

Якщо такі додатки, як Learningapps, Wordwall, Jigsawplanet, онлайн-тести «На урок» не потребують жодних додаткових пояснень (варто лише перейти за посиланням, виконати завдання, зробити знімок екрана з отриманим результатом та надіслати вчителю для отримання зворотного зв'язку), то робота з Jamboard та Liveworksheets має свої особливості, ознайомитися з якими можна за допомогою додатку, що містить покрокову інструкцію.

№ практичної роботи	Тема	Діяльнісний компонент	Посилання на ресурс
6 клас			
3.	Позначення на контурній карті рівнин, гір, вулканів суходолу.	Позначає на контурній карті: <i>вулкани:</i> Ключевська Сопка, Етна, Кракатау; <i>гори:</i> Карпати, Кримські, Альпи, Уральські, Кордильєри, Кавказ, Гімалаї з вершиною Джомолунгма, Анди; <i>рівнини:</i> Східноєвропейська, Західносибірська, Амазонська низовина, Лаврентійська височина, Середньосибірське, Бразильське плоскогір'я	Вулкани Гори Рівнини
6.	Позначення на контурній карті назв океанів, морів, проток, заток, островів, річок, озер.	Позначає на контурній карті назви: <i>морів:</i> Чорне, Середземне, Червоне, Балтійське, Баренцове; <i>проток:</i> Гібралтарська, Магелланова, Дрейка, Берінгова; <i>заток:</i> Біскайська, Бенгальська, Мексиканська, Гвінейська; <i>островів:</i> Велика Британія, Гренландія, Мадагаскар, Нова Гвінея; <i>півостровів:</i> Скандинавський, Кримський, Аравійський, Індостан, Сомалі, Лабрадор; <i>западини:</i> Маріанська; <i>річок:</i> Дніпро, Дунай, Янцзи, Ніл, Амазонка,	Річки Озера Частини Світового океану

		Міссісіпі; <i>озер</i> : Каспійське, Великі озера, Байкал, Вікторія.	
8	Позначення на контурній карті кордонів найбільших держав у різних частин світу та їх столиць	Позначає на контурній карті найбільші за площею та кількістю населення держави світу і держави-сусіди України	Найбільші держави світу
7 клас			
3.	Позначення на контурній карті назв основних географічних об'єктів Африки.	Позначає на контурній карті: <i>моря</i> : Середземне, Червоне; <i>затоки</i> : Гвінейська, Аденська; <i>протоки</i> : Мозамбіцька, Гібралтарська, Бабель-Мандебська; <i>острів</i> Мадагаскар; <i>півострів</i> Сомалі; <i>гори</i> : Атлас, Драконові, Капські; <i>вулкан</i> Кіліманджаро; <i>нагір'я</i> Ефіопське; <i>плато</i> Східноафриканське; <i>річки</i> : Ніл, Конго, Нігер, Замбезі, Оранжева; <i>озера</i> : Вікторія, Танганьїка, Ньяса, Чад; <i>водоспад</i> Вікторія; <i>пустелі</i> : Сахара, Наміб; <i>держави та їх столиці</i> : Єгипет, Нігерія, Південна Африка	Географічне положення Рельєф Води суходолу Держави
5.	Позначення на контурній карті назв географічних об'єктів Південної Америки	Позначає на контурній карті: <i>море</i> Карибське; <i>затоку</i> Ла-Плата; <i>протоки</i> : Магелланова, Дрейка; <i>острови</i> : Вогняна Земля, Фолклендські, Галапагоські; <i>рівнини</i> : Амазонська, Орінокська, Ла-	Географічне положення Рельєф Води суходолу Держави

		<p>Платська низовини, Бразильське, Гвіанське плоскогір'я; <i>гори</i> Анди (г. Аконкагуа); <i>вулкани</i>: Льюльяйльяко, Котопахі; <i>річки</i>: Амазонка, Парана, Оріноко; <i>водоспади</i>: Анхель, Ігуасу; <i>озера</i>: Маракайбо, Тітікака; <i>пустелю</i> Атакама; <i>держави та їх столиці</i>: Бразилія, Аргентина, Чилі.</p>	
7.	<p>Позначення на контурній карті назв географічних об'єктів материка Австралія</p>	<p>Позначає на контурній карті: <i>моря</i>: Коралове, Тасманове; <i>затоки</i>: Карпентарія, Велика Австралійська; <i>острови</i>: Тасманія, Великий Бар'єрний риф; <i>півострів</i> Кейп-Йорк; <i>плоскогір'я</i> Західно-Австралійське; <i>низовину</i> Центральну; <i>гори</i>: Великий Вододільний хребет (г. Косцюшко); <i>річки</i>: Муррей, Дарлінг; <i>озеро</i> Ейр; <i>пустелі</i>: Велика Піщана, Велика пустеля Вікторія; <i>державу</i> Австралійський Союз та її столицю</p>	<p>Географічне положення Рельєф Води суходолу Держави</p>
9.	<p>Позначення на контурній карті назв географічних об'єктів Північної Америки.</p>	<p>Позначає на контурній карті: <i>затоки</i>: Гудзонова, Мексиканська, Каліфорнійська, Аляска; <i>острови</i>: Гренландія, Ньюфаундленд, Великі Антильські (Куба, Гаїті, Ямайка), Малі Антильські, Канадський Арктичний архіпелаг; <i>півострови</i>: Лабрадор, Флорида, Каліфорнія, Аляска, Юкатан; <i>рівнини</i>: Центральні, Великі, Лаврентійська височина,</p>	<p>Географічне положення Рельєф Води суходолу Держави</p>

		<p>Примексиканська низовина; <i>гори:</i> Кордильєри, Делані (г. Мак-Кінлі), Скелясті, Аппалачі; <i>річки:</i> Міссісіпі, Маккензі, Юкон, Колорадо; водоспад Ніагарський; <i>озера:</i> Великі (Верхнє, Мічиган, Гурон, Ері, Онтаріо), Велике Солоне; <i>держави та їх столиці:</i> США, Канада, Мексика.</p>	
10.	<p>Позначення на контурній карті назв географічних об'єктів Євразії.</p>	<p>Позначає на контурній карті: <i>моря:</i> Північне, Балтійське, Середземне, Чорне, Азовське, Баренцове, Східносибірське, Жовте, Японське, Берингове, Південнокитайське, Аравійське; <i>затоки:</i> Біскайська, Бенгальська, Перська; <i>протоки:</i> Босфор, Ла-Манш, <i>острови:</i> Велика Британія, Ірландія, Нова Земля, Сахалін, Японські, Великі Зондські (Калімантан, Суматра, Ява), Філіппінські, Шрі Ланка, Тайвань; <i>півострови:</i> Балканський, Апеннінський, Піренейський, Скандинавський, Таймир, Чукотський, Камчатка, Корея, Індокитай, Малакка, Індостан, Аравійський, мала Азія <i>рівнини:</i> Східноєвропейська, Західносибірська, Велика Китайська, Прикаспійська, Середньодунайська, Індо-Гангська, Месопотамська низовини, плоскогір'я Декан, Середньосибірське, Казахський дрібнособковик; <i>гори:</i> Піренеї, Альпи, Апенніни, Карпати, Скандинавські, Уральські, Кавказ, Тянь-Шань, Гімалаї (г. Джомолунгма); <i>нагір'я:</i> Тибет, Іранське; <i>вулкани:</i> Гекла, Везувій, Ключевська Сопка, Фудзіяма;</p>	<p>Географічне положення Рельєф Річки Озера Держави Столиці євразійських держав</p>

		<p><i>пустелі:</i> Каракуми, Гобі, Руб-ель-Халі; <i>річки:</i> Рейн, Дунай, Дніпро, Волга, Об, Єнісей, Лена, Амур, Хуанхе, Янцзи, Меконг, Ганг, Інд, Євфрат, Тигр; <i>озера:</i> Каспійське, Женевське, Світязь, Ладозьке, Байкал, Мертве море; <i>держави та їх столиці:</i> Україна, Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія, Росія, Китай, Індія, Японія, Туреччина.</p>	
12.	<p>Позначення географічних об'єктів та течій океанів на контурній карті (виконується поетапно під час вивчення кожного океану).</p>	<p>Позначає на контурній карті: (ТИХИЙ ОКЕАН) <i>течії:</i> Північна та Південна Пасатна, Куросіо, Західних Вітрів, Каліфорнійська, Перуанська, Північнотихоокеанська, Східноавстралійська; <i>острови:</i> Нова Зеландія, Нова Гвінея, Гавайські, Маріанські. (АТЛАНТИЧНИЙ ОКЕАН) <i>течії:</i> Гольфстрім, Північноатлантична, Канарська, Лабрадорська, Бразильська, Бенгельська; <i>острів:</i> Ісландія. (ІНДІЙСЬКИЙ ОКЕАН) <i>течії:</i> Мадагаскарська, Мусонна, Західноавстралійська, Західних вітрів</p>	<p>Тихий океан Атлантичний океан Індійський океан</p>
8 клас			
2.	<p>Позначення на контурній карті кордонів сусідніх держав, крайніх точок, географічних центрів України та Європи і зазначення їхніх назв.</p>	<p>Позначає на контурній карті: крайні точки України, країни-сусіди України; географічні центри України; географічний центр Європи в Україні.</p>	<p>ГП України</p>

7.	Позначення на контурній карті назв найбільших річок, озер, водосховищ, каналів України	<p>Позначає на контурній карті:</p> <p><i>річкові системи:</i> Дніпра, Сіверського Донця, Південного Бугу, Дністра, Дунаю, Західного Бугу;</p> <p><i>озера:</i> Ялпуг, Сасик, Шацькі, Синевир;</p> <p><i>лимани:</i> Дніпровсько-Бузький, Молочний, Дністровський;</p> <p><i>водосховища:</i> Київське, Канівське, Кременчуцьке, Каховське, Дніпровське, Дніпродзержинське; Дністровське; Печенізьке;</p> <p><i>канали:</i> Північнокримський, Дніпро – Донбас, Каховський</p>	Річки Озера Водосховища та канали
10.	Позначення на контурній карті об'єктів природно-заповідного фонду України.	<p>Позначає на контурній карті:</p> <p><i>біосферні заповідники:</i> Асканія-Нова, Карпатський, Дунайський, Чорноморський;</p> <p><i>природні заповідники:</i> Карадазький, Український степовий, Медобори, Канівський, Поліський;</p> <p><i>національні природні парки:</i> Карпатський, Шацький, Синевір, Подільські Товтри;</p> <p><i>регіональний ландшафтний парк «Меотида»</i></p>	ПЗФ
9 клас			
2.	Позначення на контурній карті країн «Великої двадцятки» (G-20)		G-20
4.	Позначення на контурній карті найбільших басейнів видобування кам'яного вугілля, нафти і	<p>Позначає на контурній карті:</p> <p><i>басейни нафти і природного газу –</i> Перської затоки, Західносибірський, Зондський, Сахарський, Гвінейської затоки, Техаський, Мексиканської затоки, Західноканадський, Північноморський, основні райони</p>	Паливні корисні копалини світу

	природного газу	видобування нафти і природного газу в Україні; <i>найбільші басейни та райони видобування вугілля – Верхньосілезький (Польща), Кузнецький (Росія), Карагандинський (Казахстан), Північно-Східний (Китай), Східний (Індія), Аппалацький (США), Південно-Східний (Австралія), Донецький та Львівсько-Волинський (Україна).</i>	
5.1	Позначення на контурній карті України найбільших електростанцій та пояснення чинників їх розміщення.	Позначає на контурній карті: ГЕС (ГАЕС) – каскад ГЕС на Дніпрі, Дністровська, Ташлицька; АЕС – Запорізька, Південноукраїнська, Рівненська, Хмельницька; ТЕС – Запорізька, Придніпровська, Трипільська, Зміївська, Слов'янська, Ладизинська, Бурштинська	Електростанції України
6.	Позначення на контурній карті сировинної бази та основних центрів виробництва чорних металів в Україні.	Позначає на контурній карті: <i>центри чорної металургії в Україні – Кривий Ріг, Дніпро, Кам'янське, Запоріжжя, Нікополь, Маріуполь, Краматорськ, Алчевськ;</i> <i>центри кольорової металургії в Україні – Миколаїв, Запоріжжя, Іршанськ, Київ, Побузьке, Бахмут, Кам'янське.</i>	Виробництво чорних металів
7.	Позначення на контурній карті України центрів виробництва транспортних засобів та пояснення чинників їх розміщення.	Позначає на контурній карті найбільші центри машинобудування в Україні.	Виробництво транспортних засобів

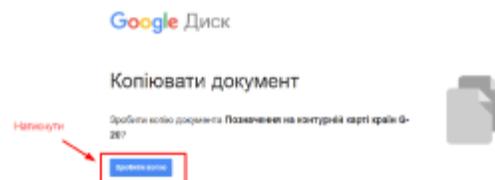
Додаток

«Виконання практичних робіт з географії під час дистанційного навчання, що передбачають позначення географічних об'єктів на контурній карті»

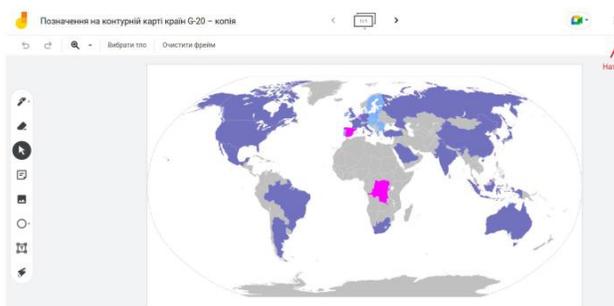
Супроводжуючий (ілюстративний) матеріал

Покрокова інструкція з використання
Google Jamboard

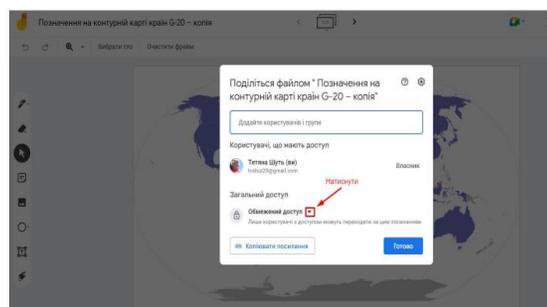
Крок 1

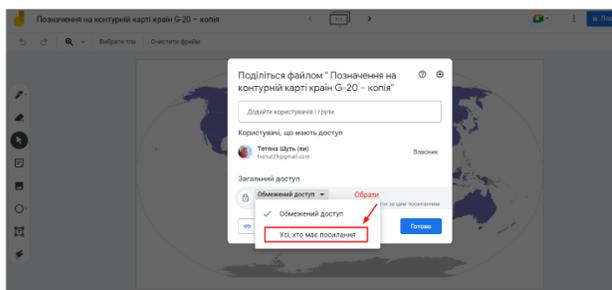
Крок 2

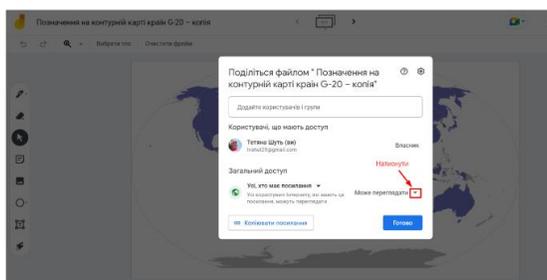
Крок 3

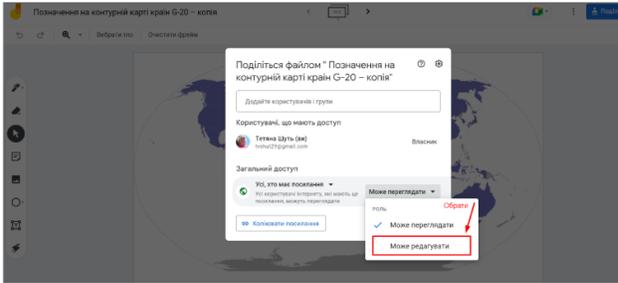
Крок 4

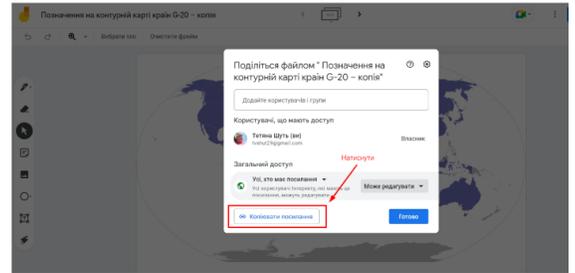
Крок 5

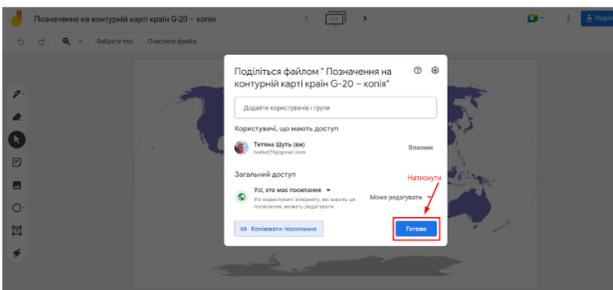
Крок 6

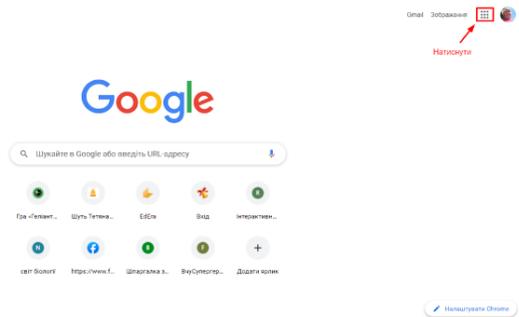
Крок 7

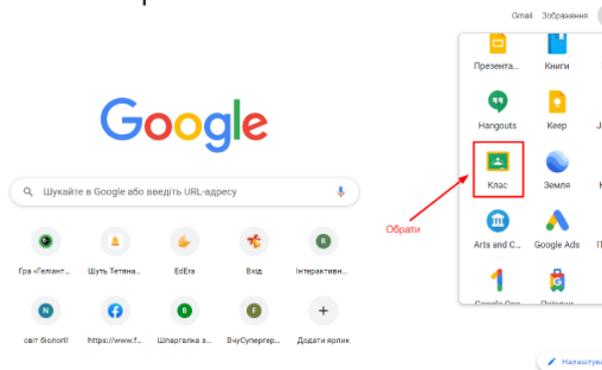
Крок 8

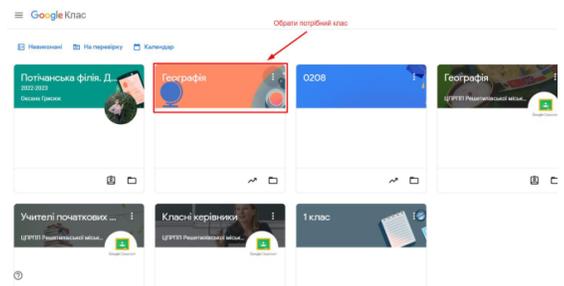
Крок 9

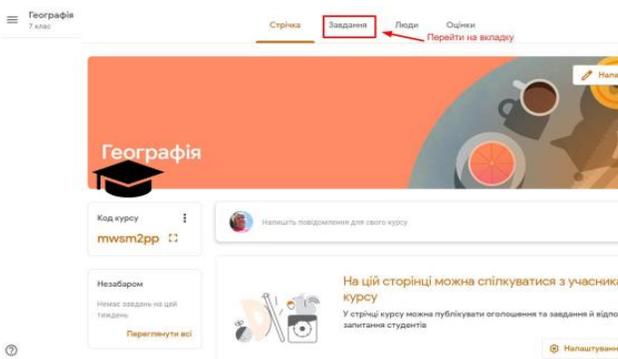
Крок 10

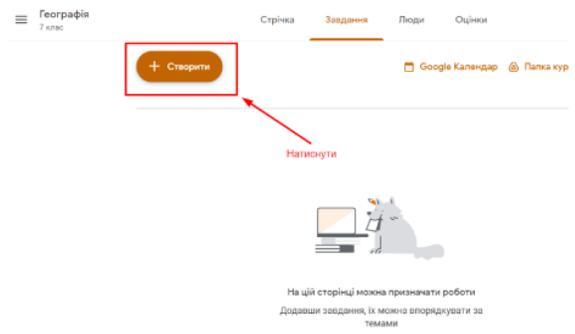
Крок 11

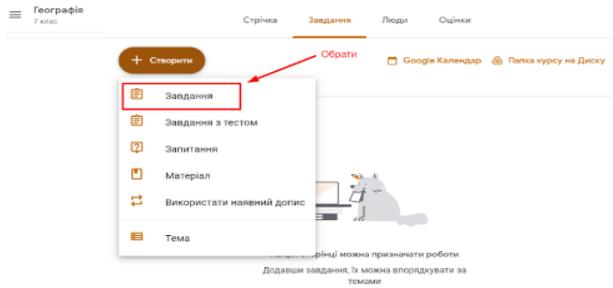
Крок 12

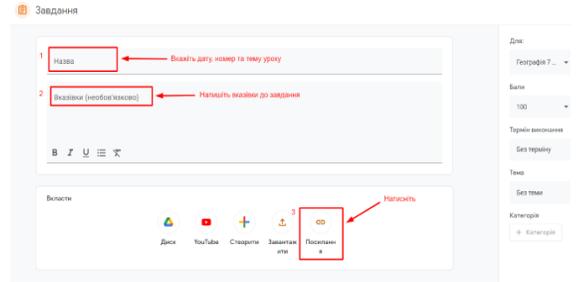
Крок 13

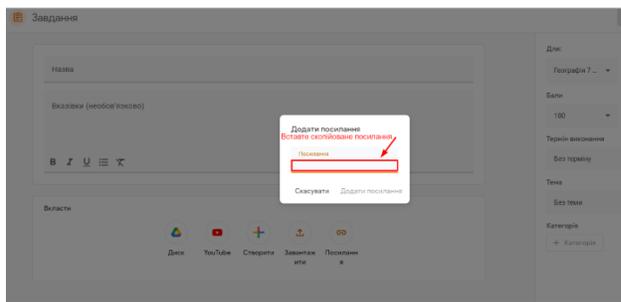
Крок 14

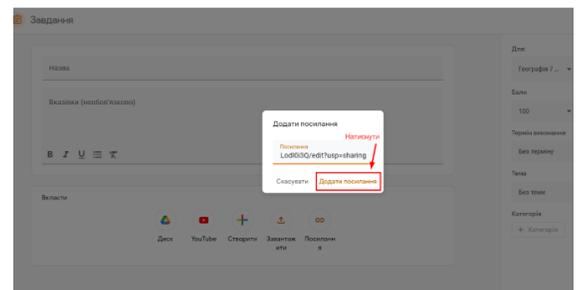
Крок 15

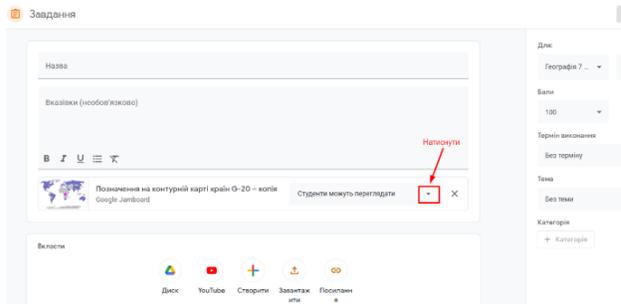
Крок 16

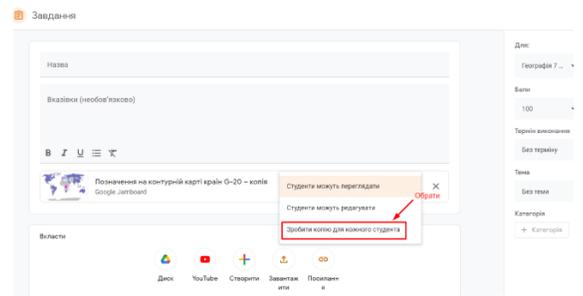
Крок 17

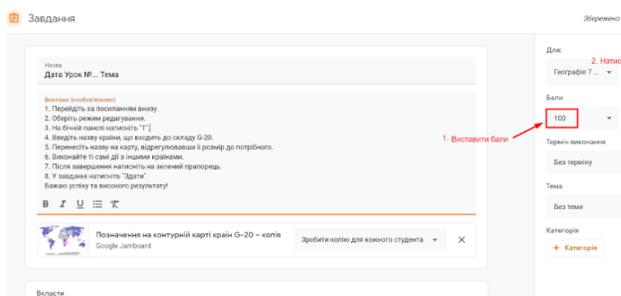
Крок 18

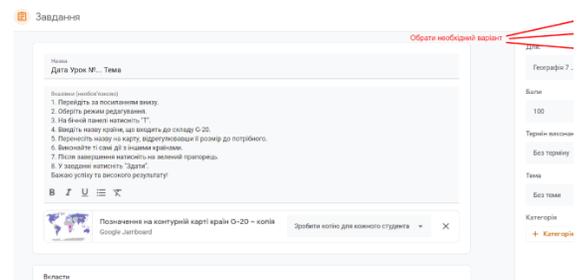
Крок 19

Крок 20

Крок 21

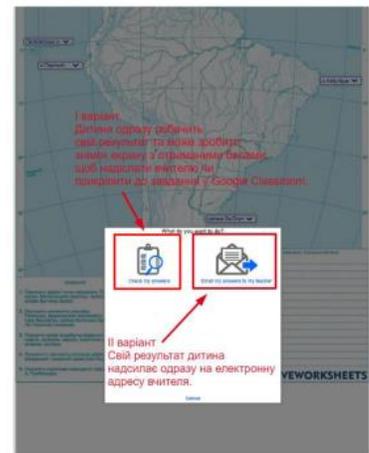
Алгоритм виконання завдань на інтерактивних аркушах **Liveworksheets** здобувачами освіти

Крок 1

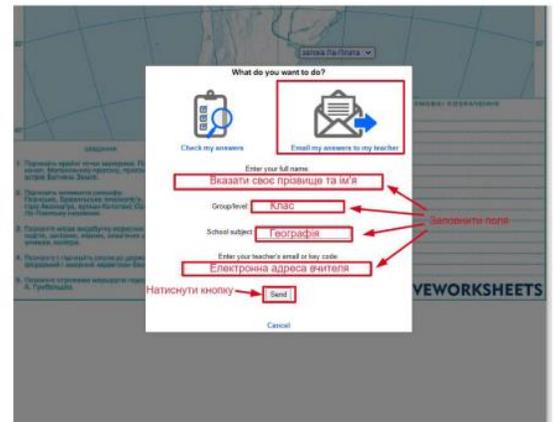
Крок 2

Якщо обрано I варіант

Якщо обрано II варіант

Список використаних джерел

- <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQ2M8vzFsX0VvfRLynP3nHBZ NnM00PxyusbkQ&usqp=CAU>
- <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSzrwCgmemID-EZ6-dGTWivj8M5XDZ9oDKnQA&usqp=CAU>

Електронне видання

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Відповідальність за достовірність авторських розробок
несуть автори публікацій

Обкладинку сформовано за допомогою штучного інтелекту

Інститут обдарованої дитини НАПН України
вул. Січових Стрільців, 52-Д, м. Київ, 04053
тел./факс.: (044) 481-27-27

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру серія
ДК № 6081 від 14.03.2018 р